

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Географічний факультет

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Випуск 3

*Рекомендовано до друку Вченою Радою ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»,
протокол №9 від 29 травня 2018 року*

Ужгород – 2018

УДК 371; 378; 364

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2018. – 156 с.

У збірнику представлені матеріали наукових досліджень студентів географічного факультету.

Редакційна колегія

Головний редактор:

Калинич І.В. кандидат технічних наук доцент, декан географічного факультету

Заступник головного редактора:

Каблак Н.І. доктор технічних наук, професор

Відповідальні за випуск:

Потіш Л.А. кандидат біологічних наук, професор, завідувач кафедри лісівництва географічного факультету

Пересоляк В.Ю. кандидат наук з державного управління, заступник декана географічного факультету з наукової роботи

Калинич І.І. викладач кафедри землевпорядкування та кадастру географічного факультету

Лета В.В. старший викладач кафедри фізичної географії та раціонального природокористування географічного факультету

ЗМІСТ

I. Географія і раціональне природокористування7

ХАРАКТЕРИСТИКА ВОДОКОРИСТУВАННЯ В БАСЕЙНІ ВЕРХНЬОЇ ТИСИ
(НА ПРИКЛАДІ РАХІВСЬКОГО РАЙОНУ).....8

студ. V курсу (з.ф.н.) Бельо Н., науковий керівник ст. викладач Лета В.В.

АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ БАСЕЙНУ Р. ЯБЛУНЬКА..... 13

студ. IV курсу Боцко С., науковий керівник ст. викладач Мельничук В.П.

СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В
УЖГОРОДСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ..... 18

студ. V курсу Булина К., науковий керівник професор Поп С.С.

РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ВЕЛИКОБЕРЕЗНЯНСЬКОГО РАЙОНУ 23

студ. V курсу Граб Я., науковий керівник доцент Славик Р.В.

ГІРСЬКОЛИЖНИЙ ТУРИЗМ НА ЗАКАРПАТТІ ЯК ФАКТОР
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 30

студ. V курсу Ждяньска Н., науковий керівник ст. викладач Шароді В.В.

НЕСПРИЯТЛИВІ ПРИРОДНІ ПРОЦЕСИ ТА ЯВИЩА НА ЗАКАРПАТТІ 34

студ. V курсу Качмар Н., науковий керівник професор Поп С.С. 34

ЗОВНІШНЯ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ..... 42

студ. V курсу Кохтич В.Ю., науковий керівник ст. викладач Антонюк О.С.

ЗМІНИ КЛІМАТИЧНИХ УМОВ НА ЗАКАРПАТТІ
ЗА ОСТАННІ СТО РОКІВ 49

студ. II курсу Легешич Д., науковий керівник ст. викладач Мельничук В.П.

ГЕОГРАФІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 55

студ. IV курсу Нагалка Н., науковий керівник доцент Славик Р.В.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ МІСТА МУКАЧЕВА..... 62
студ. III курсу Сідор Л., науковий керівник ст. викладач Антонюк О.С.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ (на прикладі с. Тур'я-Ремета
Перечинського району) 66
студ. V курсу Скубенич С., науковий керівник ст. викладач Жулканич Б.М.

СУЧАСНІ ФОРМИ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ
ОБЛАСТІ..... 72
студ. II курсу Соскида Н., науковий керівник доцент Славів Р.В

II. Землепорядкування та кадастр..... 79

АНАЛІЗ ПРОЦЕДУРИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ПРОЕКТІВ
ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК..... 80
студ. IV курсу Бако О.О., науковий керівник асист.Ваш Я.І.

ГЕОДЕЗИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ЗЕМЕЛЬ
ВОДНОГО ФОНДУ ВОЛОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ 85
студ IV курсу Дербак Є., науковий керівник асист. Ваш Я.І.

АНАЛІЗ ГРУНТОВОГО ОБСТЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬ С. ЛІНЦІ КІБЛЯРІВСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ 88
студ. IV курсу Канюк М.М., науковий керівник доц. Романко В.О.

ІНЖЕНЕРНО-ВИШУКУВАЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ
МІСТОБУДІВНОГО КАДАСТРУ НА ТЕРИТОРІЇ М. УЖГОРОД..... 92
студ. V курсу Нурієв А.А., науковий керівник викладач Калинич І.І.

ЕФЕКТИВНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ 97
студ. IV курсу Онисько Т., науковий керівник ст. викладач Марухнич Т. Б.

ТОПОГРАФО-ГЕОДЕЗИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ
ЗАМІСЬКОГО ПУНКТУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ДВНЗ «УЖНУ»..... 105
студ V курсу Цільо А., науковий керівник асист.Ваш Я.І.

ВПОРЯДКУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ, ЯК ОСНОВА РАЦІОНАЛЬНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ 109
студ. IV курсу Мельничук М.В., науковий керівник ст. викладач Лахоцька Е.Я.

КОМПЛЕКС РОБІТ ІЗ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА ХУСТ 113

Студ. IV курсу Опшитош М.С, науковий керівник ст.викл.Калинич І.І.

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ МІСТА ЧОП 119

Студ. IV курсу Ребрей Д.Я., науковий керівник ст.викл.Калинич І.І.

III. Лісове та садово-паркове господарство123

ВИДИ MAGNOLIACEAE, ОСОБЛИВОСТІ РОЗМНОЖЕННЯ ЛІРІОДЕНДРОНА В УМОВАХ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ.

Types of magnoliaceae, peculiarities of liriodendron propagation in uzhhorod district 124

студ. IV курсу Лешанич К. А., науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.

ОБЛАШТУВАННЯ АЛЬПІЙСЬКОЇ ГІРКИ (АЛЬПІНАРІЮ) НА ПРИСАДИБНІЙ ДІЛЯНЦІ

Arrangement of Alpine hill on the kitchen garden 130

студ. IV курсу Любас К. В., науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ДЕКОРАТИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЖИВОПЛОТІВ

Methodology for assessing decorative properties of hedges..... 136

студ. IV курсу Станкович М., науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГАЗОНІВ В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ

Features of lawn formation in the conditions of Transcarpathia..... 143

студ. IV курсу Сторожук А. О., науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.

ПОСТІЙНА ЛІСОНАСІННЕВА БАЗА ЗАКАРПАТСЬКОГО ОУЛМГ:

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НЕДОЛІКИ 149

студ. IV курсу Убрежі Г., науковий керівник доц. Гербут Ф.Ф.

I.
ГЕОГРАФІЯ І РАЦІОНАЛЬНЕ
природокористування

ХАРАКТЕРИСТИКА ВОДОКОРИСТУВАННЯ В БАСЕЙНІ ВЕРХНЬОЇ ТИСИ (НА ПРИКЛАДІ РАХІВСЬКОГО РАЙОНУ)

*студ. V курсу (з.ф.н.) Бельо Н.,
науковий керівник ст. викладач Лета В.В.*

Проведено аналіз використання водних ресурсів на території Рахівського району. Охарактеризовано сучасний стан водокористування, забезпеченість населення водними ресурсами, головні водогосподарські проблеми Рахівського району та їх вирішення.

Ключові слова: водні ресурси, Рахівський район, водокористування.

Постановка проблеми

Річки – це важливий компонент природного середовища, що визначає життєдіяльність населення та господарське освоєння території. Водні ресурси є обмеженими й вразливими природними об'єктами, екологічний стан яких займає провідне місце у системі моніторингу довкілля.

Поверхневі води Рахівського району активно використовуються, а отже зазнають антропогенного впливу та змін хімічного складу внаслідок антропогенного навантаження. Тому виникає потреба в аналізі тенденцій сучасного водокористування району та проблемних питань регулювання екологічних наслідків використання вод.

Метою статті є аналіз використання водних ресурсів Рахівського району, оцінка сучасного стану водокористування, основних водогосподарських проблем та наявних шляхів оптимізації водного господарства району. Об'єктом дослідження є водокористування в Рахівському районі.

Виклад основного матеріалу

Вода – це один із природних ресурсів, без якого неможливе життя і діяльність людини, тому водокористування є одним із основних видів природокористування. Рахівський район добре забезпечений водними ресурсами, так як густота річкової мережі в окремих суббасейнах верхів'я Тиси сягає 2,3 км/км² [2].

Станом на 2010 рік питома вага житлової площі обладнаної водопроводом у міських поселеннях Рахівського району становила 39,9%, а в сільських – 35,7 %, каналізація – 29,9% та 25,6 % відповідно. Цен-

тралізоване водопостачання та водовідведення в місті Рахів забезпечується спеціалізованими підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства. Також для водопостачання використовуються і комунальні свердловини. Переважна частина сільських жителів користується водою із шахтних колодязів, п'ята частина яких не відповідає стандартам за мікробіологічними та хімічними показниками через порушення санітарно-захисних зон.

В Рахівському районі кількість звітуючих водокористувачів (станом на 21. 02. 2017) складало 26 суб'єктів. Серед них найбільші знаходяться в місті Рахів: КП «РАХІВТЕПЛО» та Відділ Освіти Рахівської РДА. Також основними водокористувачами в районі виступають: ЗФ ТОВ «ГОТІС» санаторій «Гірська Тиса» (с. Кваси); ВАТ «Хутро» (сmt. Ясіня); ТДВ «Консервний завод», ТОВ «ВГСМ», ТзОВ «Карпати» (сmt. Великий Бичків); ВЖКП (сmt. Кобилецька Поляна); ПАТ Мармуровий кар'єр «Трибушани», ТОВ «Білкам», ТОВ «Сауляк» (с. Ділове) та «Карпатський біосферний заповідник» (м. Рахів).

Обсяги використання водних ресурсів в Рахівському районі мають тенденцію до зниження, що спричинено спадом виробництва після розпаду СРСР. Так у 1990 році показник використаної води складав 8, 521 млн. м³, а у 2017 році лише 0, 428 млн. м³.

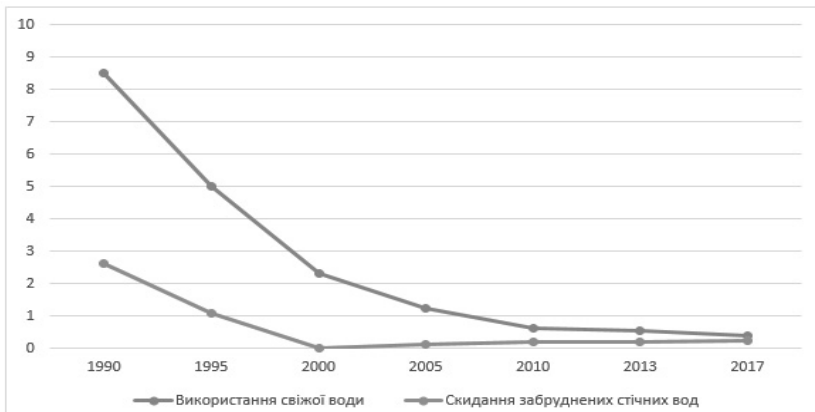

Рис.1 Стан водокористування в Рахівському районі [2].

Забір води в Рахівському районі здійснюється водокористувачами із природних водних об'єктів. Найбільший забір води у 2017 році із підземних водних об'єктів, що складає – 0,383 млн. м³, а із поверхневих

джерел лише 0,068 млн. м³. Як видно з таблиці 1 в Рахівському районі зберігається тенденція до зменшення кількості використаної води для всіх галузей господарства.

Таблиця 1

Забір та використання води, млн. м³ [2]

Рік	Кількість звітуючих водокористувачів	Забрано			Втрати при транспортуванні	Використано				
		із природних водних об'єктів. Всього	з підземних водних об'єктів	з поверхневих водних об'єктів		Свіжої води Всього	В тому числі			
							на побутовопитні потреби	на виробничі потреби	на с/г водопостачання	на інші потреби
1990	26	8,679	3,179	5,500	0,075	8,521	3,958	4,563	-	-
1995	25	5,046	2,606	2,440	0,011	5,004	3,529	1,476	-	-
2000	31	2,353	1,98	0,373	0,033	2,319	2,130	0,176	-	0,013
2005	32	1,265	0,586	0,679	0,041	1,223	0,831	0,142	-	0,250
2010	30	0,692	0,558	0,134	0,062	0,630	0,310	0,124	0,180	-
2012	29	0,697	0,539	0,158	0,071	0,626	0,333	0,157	0,120	0,016
2013	29	0,614	0,456	0,158	0,072	0,542	0,292	0,142	0,093	0,016
2014	29	0,551	0,447	0,104	0,073	0,478	0,286	0,088	0,089	0,016
2015	25	0,491	0,436	0,055	0,061	0,431	0,306	0,052	0,057	0,073
2016	25	0,523	0,459	0,064	0,072	0,450	0,335	0,058	0,042	0,058
2017	26	0,451	0,383	0,068	0,053	0,397	0,311	0,041	0,030	0,046

У Рахівському районі досить широкий спектр водогосподарських потреб, серед основних питні, санітарно-гігієнічні, сільськогосподарські та виробничі. Найбільшими споживачами води являються підприємства житлово-комунального господарства (78,33 % від загального обсягу використання води по району). У 2017 році найбільше використано води на питні та санітарно-гігієнічні потреби – 0,311 млн.м³. На сільськогосподарські потреби використано 0,030 млн. м³, виробничі потреби – 0,041 млн. м³.

Втрати при транспортуванні також досягають значних показників. У 2017 році це 0,053 млн. м³, коли в 1990 році – 0,075 млн м³, а в 1995 – 0,011 млн. м³. Можна стверджувати, що втрати води залежать від різних чинників, в тому числі зумовлені застарілими мережами водопостачання.

Таблиця 2

Скиди та очистка стічних вод, млн. м³ [2]

Рік	Скинуто стічних вод									
	Всього	По приймачах стічних вод								
		В поверхневі водні об'єкти								
		В тому числі								
		Забруднених		Нормативно чистих без очистки	Нормативно очищених та очисних			В невіднесені до водних об'єктів (накопи-чувачі, впадіння, інше)		
Без очистки	Недостатньо очищених	Всього	Біологічної очистки		Механічної					
1990	5,831	4,837	-	2,629	0,14	2,068	2,056		0,012	0,994
1995	2,389	2,075	-	1,079	0,14	0,856	0,855		0,001	0,303
2000	0,715	0,578	-	0,011	0,017	0,55	0,549		0,001	0,137
2005	0,748	0,294	0,032	0,104	-	0,157	0,15	0,007	0,454	
2010	0,401	0,278	0,009	0,193	0,015	0,061	0,046	0,015	0,123	
2012	0,388	0,298	0,009	0,198	0,23	0,068	0,051	0,017	0,089	
2013	0,365	0,28	0,009	0,187	0,026	0,059	0,044	0,015	0,085	
2014	0,356	0,276	0,009	0,191	0,026	0,05	0,037	0,013	0,081	
2015	0,314	0,26	0,007	0,193	0,038	0,022	0,015	0,007	0,054	
2016	0,333	0,276	0,007	0,2	0,043	0,025	0,019	0,006	0,057	
2017	0,379	0,295	0,007	0,213	0,048	0,027	0,015	0,012	0,084	

На території Рахівського району скидають води недостатньо очищені: Відділ освіти Рахівської РДА (м. Рахів), КП «Рахівтепло» (м. Рахів), без очистки –ВЖКП (сmt. Кобилецька Поляна).

У 2017 році в поверхневі водойми району було скинуто 0,213 млн. м³ недостатньо очищених та 0,007 млн. м³ неочищених стічних вод. Загальний об'єм скинутих у поверхневі водойми забруднених стічних вод становить 0,295 млн. м³, що на 6,5 % більше в порівнянні з 2016 роком. Якщо у 2005 році об'єм зворотних забруднених вод без очистки складав 0,032 млн м³, то у 2017 він зменшився до 0,007м³.

Стічні недостатньо очищені та неочищені води є однією з головних причин забруднення поверхневих водних масивів органічними речовинами, що надходять від комунальних, промислових та сільськогосподарських точкових джерел (тваринницькі ферми, гноєсховища тощо). Забруднення органічними речовинами зумовлює значні зміни у кисне-

вому балансі поверхневих вод і, як наслідок, може негативно впливати на екологічний статус, зокрема на видовий склад гідробіонтів.

В Рахівському районі функціонуюча каналізаційна мережа відзначається незадовільним технічним станом, що навіть за умов спаду показників водокористування залишається актуальною проблемою. Розвиток водопровідної мережі в місті Рахів є надзвичайно ресурсомним завданням і за останні 20 років практично не вирішується через хронічний брак коштів. Очисні споруди м. Рахів працюють із часів Радянського Союзу, не оновлюються і нині вже не можуть забезпечити потреби міста.

Висновки

Водокористування в басейнах гірських водотоків на прикладі Рахівського району має свої особливості, що зумовлені характером господарського освоєння території. За 30-річний період, проаналізований в статті, можна спостерігати спад кількісних показників водокористування та зміну водогосподарських потреб, що, нажаль, не відображається у позитивній зміні якісного стану поверхневих вод. Для того щоб зменшити забруднення небезпечними речовинами від комунального сектору, потрібно найперше посилити контроль за якісними параметрами стічних вод, що скидаються у загальносплавну каналізацію та впроваджувати нові технології очистки. Результати аналізу можна використовувати при подальшому плануванні використання водних ресурсів та у процесі вирішення основних водогосподарських проблем Рахівського району.

Список використаної літератури

1. Водний кодекс України – [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>
2. Водокористування «Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса» Звіти 2 – ТП - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://buvrtysa.gov.ua/newsite/?page_id=88
3. Кирилюк М. І. Водний баланс і якісний стан водних ресурсів Українських Карпат: Навч. посіб. / М. І. Кирилюк; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. - Чернівці : «Рута», 2001. - 246 с.
4. Клименко М.О, Залеський І.І Збалансоване використання водних ресурсів : Навчальний посібник . – Рівне НУВГП, 2016. – 337 ст.
5. Кукурудза С.І., Перхач О.Р. Використання та охорона водних ресурсів: навч. посіб.: [для вищ. Навч. закл.] / С.І Кукурудза, О.Р.Перхач. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 304 с.

АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ БАСЕЙНУ Р. ЯБЛУНЬКА

студ. IV курсу Боцко С., науковий керівник ст. викладач Мельничук В.П.

У роботі розглянуто основні типи антропогенних ландшафтів, які знаходяться на території басейну річки Яблуньки, визначено їх розміщення і поширення на території басейну річки, а також визначено ступені їх перетвореності.

Ключові слова: антропогенний ландшафт, компоненти ландшафту, незворотні зміни, кар'єр.

Постановка завдань і аналіз останніх досліджень

В Україні не залишилося жодного куточка, де збереглася незаймана природа. Господарська діяльність людей не тільки змінила натуральні природні компоненти і ландшафтні комплекси, але докорінно перебудувала їх, а інколи змінила «образ» і «суть» окремих природних регіонів: Подільських товтр, Донбасу, Карпат. Виникаючі при цьому географічні, ландшафтні, екологічні та інші проблеми можна вирішити тільки вивчаючи історію природи і господарської діяльності людини як єдине ціле [2].

В даній роботі розглянуто: основні типи антропогенних ландшафтів, що знаходяться на території басейну річки Яблунька (Львівської обл.). Актуальність даної теми полягає у зростанні антропогенного впливу на гірські ландшафти, що потребує аналізу для збереження сучасних ландшафтів.

Дослідженнями антропогенних ландшафтів займалися Шищенко, Гроздинський та Мільков. Проте, найбільше уваги приділив ландшафтознавець, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – Денисик Григорій Іванович.

Виклад основного матеріалу

На сучасному етапі одним з найбільш потужних джерел розвитку ландшафтів є антропогенний фактор. Це треба враховувати при вивченні динаміки ландшафту.

З розвитком суспільства інтенсивність його впливу на природу зростає. На Землі практично не залишилося ландшафтів, які не зазнали б впливу антропогенного фактора.

Глибина зміни ландшафту людиною залежить переважно від форми виробничої діяльності. Будівництво міст і промислових споруд призводить до зміни водночас кількох компонентів. У великих містах виникають антропогенні ландшафти, які успадковують від природних лише геологічну основу, основні риси рельєфу і зональні риси клімату. В містах перетворюється мезорельєф (засипаються яри, зрізуються нерівності рельєфу тощо), створюється свій мікроклімат (асфальт), беруться в труби дрібні річки та ін [1].

Стійкі незворотні зміни під впливом антропогенного фактора виникають при вирубках лісу, розорюванні схилів, чим прискорюються ерозійні процеси, виникають нові урочища (фації) і змінюється морфологічна структура ландшафту.

Антропогенний вплив людини може помітно відрізнитися на різних територіях, і відповідно, на них утворюються різні ландшафти. Щоб відрізнити їх, створено класи антропогенних ландшафтів. Серед них: сільсько-господарські, промислові, водогосподарські, лісгосподарські, селитебні, курганні, белігеративні, сакральні, тафальні та ін. [1].

На території басейну річки Яблуньки, розміщені 7 сіл, жителі яких різноманітно впливають і видозмінюють місцеві ландшафти. Завдяки їхньому впливу, тепер на території басейну можна простежити території сильно змінені людиною, середньо-змінені та слабозмінені. Розглянемо найпоширеніші з них:

Лісгосподарські ландшафти – є найменш змінені на даній території. Це ландшафти, що формуються для цілей і під впливом лісового господарства. Колись вони займали > 75 % території. Проте, завдяки діяльності людини, вони займають вже не найбільшу територію. Лісові площі, зайняті деревами хвойних порід – ялина, ялиця, модрина, з незначними домішками листяних дерев: берези, бука, липи, ясена. Поширені на найвищих вершинах хребтів (Рис 1.)

Сільськогосподарські – ландшафти, які займають найбільшу територію. Це – ландшафти, що формуються для цілей і під впливом сільськогосподарського виробництва. Виникають у процесі використання земель, рослинний і ґрунтовий покрив яких зазнає суттєвих змін і що більшою чи меншою мірою перебуває під контролем людини. Вони включають польові і лучно-пасовищні а також садові. На досліджуваній території, найбільша частка польових і пасовищних з незначною перевагою пасовищ. Польові є більш зміненими ніж пасовищні. Це пояснюється руйнуванням ґрунту при переорюванні землі, внесенням добрив для збільшення родючості землі. Тому, при непра-

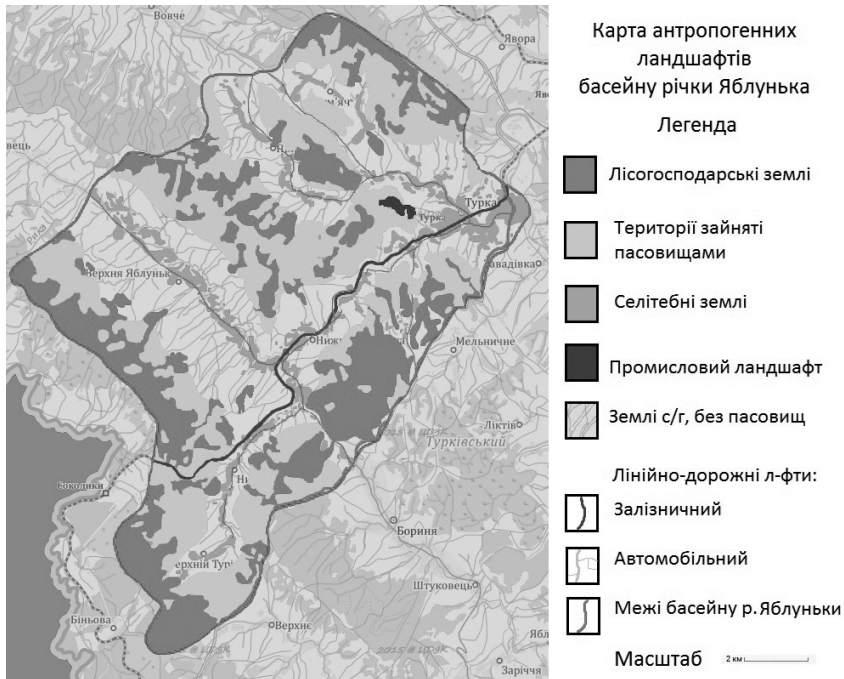

Рис. 1. Антропогенні ландшафти басейну

вильному користуванні, польові ландшафти швидше деградуватимуть ніж пасовищні. Пасовища на даній території займають найбільші території. Насамперед через вирубки лісів, на місцях яких, почали випасати тварин а також території зайняті сінокосами. Садові ландшафти поширені досить рідко і не займають великої території. С/г ландшафти поширені на низовинах і схилах хребтів.

Селітебні ландшафти – це антропогенні ландшафти населених пунктів: міст і сіл з їх будовами, вулицями, дорогами, садами і парками. Враховуючи глибину перетворення природних ландшафтів, селітебні ландшафти розділяють на міські та сільські антропогенні ландшафти. Досліджуваною територією поширена 1-2 поверхова забудова, із невеликими присадибними ділянками. На території району вони займають незначну площу відносно попередніх, проте, це найбільш видозмінені території. Їхнє поширення приурочене до долини річки Яблунка та її приток (Рис.1).

Ще одним видом антропогенних ландшафтів на даній території є *лінійно-дорожні ландшафти* – пов'язані з використанням і трансформацією земель для забезпечення комунікації між людьми. До класу лінійно-дорожніх ландшафтів входять типи: автомобільних доріг, залізниць, аеродромів, нафто- та газопроводів, ліній електропередач. Багато форм антропогенного рельєфу пов'язані зі спорудженням і прокладанням доріг. Серед них найбільший об'єм мають насипи автомобільних та залізничних доріг. Територією басейну проходять залізничні колії та автомобільна дорога з Ужгорода до Львова. Саме через прокладання ліній зв'язку, створено 2 залізничні тунелі, кілька мостів і насипів як для залізниці, так і для шоссе.

Промислові ландшафти – ті що сформувалися внаслідок видобутку корисних копалин чи роботи промислових об'єктів. На території басейну знаходиться щебеневий кар'єр, який у недалекому минулому був потужним постачальником щебеню. На даний момент він закритий, проте, саме на його території ландшафт зазнав найбільших незворотніх змін. Розташований на захід від м. Турка, на висоті близько 700 метрів н.р.м. (рис. 1)

Крім основних, існують інші території, які відчували на собі вплив осушення, підтоплення та інших наслідків діяльності людини, проте, їх частка дуже незначна на даній території.

Висновки

Досліджуючи ландшафти гірських систем України варто приділяти більше уваги антропогенній діяльності, адже людина здатна вплинути на все. На території басейну річки Яблуньки, ландшафти зазнали сильних змін. За площею охоплення, найбільш поширеними ландшафтами території є сільськогосподарські (а саме польові і пасовищні). Ландшафти що відчували найменше змін є лісогосподарськими. Їх територія з кожним роком зменшується. Найбільш зміненим ландшафтом є промисловий. На території він представлений щебеневим кар'єром. Саме він і є найбільш зміненою територією басейну річки Яблуньки. Для збереження і подальшого функціонування даних ландшафтів потрібно зменшити шкідливий антропогенний вплив, а саме:

- зменшити інтенсивність вирубування лісів;
- вжити заходів щодо усунення несприятливих фізико-географічних процесів, що розвиваються (ерозія, зсуви, паводки);
- використовувати правильні способи обробітку землі і вносити раціональну кількість добрив;

- території, які не зазнали значного впливу людської діяльності взяти під державну охорону.

Список використаної літератури:

1. Гродзинський М. Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. – К.: Либідь, 1995, - 233 с.
2. Денисик Г.І Антропогенні ландшафти Правобережної України. – Вінниця: Арбат, 1998. – 289 с..
3. Картографічні матеріали території басейну річки Яблуньки, карти Google, масштабу 1:100 000,
4. Космічні знімки басейну річки Яблунька у масштабі 1:100 000.

СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УЖГОРОДСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

студ. В курсу Булина К., науковий керівник професор Поп С.С.

Проаналізовано стан адміністративно-територіальної реформи в Ужгородському районі Закарпатської області. З'ясовано проблеми створення об'єднаних територіальних громад та запропоновано можливі шляхи їх рішення.

Ключові слова: адміністративно-територіальна реформа, Закарпатська область, Ужгородський район, об'єднана територіальна громада.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

В Україні здійснюється адміністративно-територіальна реформа (АТР) у відповідності до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад (ОТГ)», прийнятого Верховною Радою України 5 лютого 2015 року. Реформа передбачає запровадження більш ефективного та результативного державного управління шляхом передання більших повноважень від органів центральної влади регіональній владі і органам місцевого самоврядування. Сутність децентралізації полягає в наданні місцевим громадам більших повноважень і можливостей, зокрема, фінансових і ресурсних. Водночас на них покладено більше повноважень і відповідальності за розв'язання всіх завдань на місцевому рівні – в соціальній, економічній та інфраструктурній сферах.

До теперішнього часу адміністративно-територіальна реформа в Україні відбувається дуже повільно. Найгірший стан проведення цієї реформи в Закарпатській області. Тому на прикладі аналізу стану реформи в Ужгородському районі в даній роботі ставилось за мету проаналізувати проблеми проблеми низьких темпів створення ОТГ та запропонувати ймовірні шляхи їх розв'язання.

Даній проблемі присвячені статті та дослідження таких науковців як Верменич Я.В., Дмитрієнко М.Ф., Ткачук П., Чаплигін О.К. [1-4].

Виклад основного матеріалу

У відповідності до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» сусідні міські, селищні, сільські ради можуть об'єднатися в одну громаду, яка матиме один спільний орган місцевого самоврядування. Передбачається добровільне об'єднання територіальних здійснюється з дотриманням наступних умов:

- 1) у складі ОТГ не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;
- 2) територія ОТГ має бути нерозривною, її межі визначаються по зовнішніх межах громад, які об'єдналися;
- 3) ОТГ має бути розташована в межах однієї області, території Автономної Республіки Крим;
- 4) об'єднання ОТГ повинно бути добровільним, враховувати історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток громади;
- 5) рівень надання послуг жителям об'єднаної громади не може бути нижчим, ніж до об'єднання.

Адміністративним центром ОТГ визначається населений пункт, який має найрозвинутішу інфраструктуру і бажано розташований найближче до географічного центру території ОТГ. Найменування ОТГ обирають із найменувань населених пунктів, що об'єдналися. Статус населених пунктів ОТГ (сільської чи міської місцевості) при цьому не змінюється [5].

Станом на 1 січня 2018 року загалом по Україні утворено 705 територіальних громад. Найактивніше реформа здійснюється в центральній та східній частині України, зокрема, в Дніпропетровській, Рівненській та Харківській. Закарпатська область – одна з тих, в якій АТР проводиться найповільніше. Вона за адміністративно-територіальним поділом має 13 районів, 5 міст обласного значення (Ужгород, Мукачеве, Берегове, Хуст, Чоп); 6 міст районного значення (Виноградів, Іршава, Перечин, Рахів, Свалява та Тячів), 19 селищ міського типу та 579 сільських поселень. Адміністративне управління здійснюють 11 міських, 19 селищних та 307 сільських рад [6].

На теперішній час в Закарпатській області, створено шість ОТГ, а саме Тячівську, Полянську, Вільховецьку, Іршавську, Перечинську та Баранинську. В останній Баранинській ОТГ, що на Ужгородщині 29 жовтня 2017 року відбулися вибори, головою громади обрано Марусяка Юрія Івановича. Вона була першою ОТГ в Ужгородському ра-

йоні, і, на жаль, залишилась поки що єдиною через низку проблем, які сповільнюють цю важливу реформу.

Баранинська ОТГ Ужгородського району за площею займає 12,5 тис.га. Її бюджет – понад 60 млн. гривень. До її складу увійшли громади наступних населених пунктів: Великолазівська, Яроцька, Холмецька та Баранинська. На території цієї ОТГ зосереджено чималий економічний потенціал і за вмілого управління Баранинська ОТГ може стати однією з найуспішніших громад Закарпаття.

Опитуванням населення об'єднаної громади, з'ясовано, що розглядались два варіанти утворення ОТГ. Або об'єднатися вище переліченим селам з містом Ужгород і утворити Ужгородську ОТГ. В такому разі неприйнятним для населення було те, що зростуть ціни за комунальні послуги. Тому цей варіант відкинули. Дійшли згоди на утворення ОТГ у вищезазначеному форматі, яка є самодостатньою як щодо фінансових спроможностей, так і відповідаючою усім іншим умовам створення ОТГ. Голова створеної ОТГ зазначає, що в короткострокових планах є капітальні ремонти шкіл, дитячих садків, амбулаторій, адміністративних будівель та капітальний ремонт доріг в селах. Наразі ведуться ремонтні роботи доріг у селі Великі Лази, та планується масштабний інвестиційний проект спорудження сучасної каналізаційно-очисної споруди в с. Баранинці.

Проблемним є питання земельних ресурсів у контексті децентралізації. Земельні ресурси виступають важливим чинником зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад. Завданням номер один в сучасних умовах є недопущення спекулятивного перерозподілу сільськогосподарських земель за сценарієм приватизаційних процесів 90-х років минулого століття.

На Закарпатті, як і в цілому по Україні відсутня належна консультаційна підтримка землевласників щодо володіння, користування і розпорядження сільськогосподарськими землями. Фактично вже сформувалися передумови для обезземелення сільських жителів у випадку запуску ринку сільськогосподарських земель із-за їх низької платоспроможності та незадовільного рівня доходів сільських домогосподарств.

Наприкінці січня поточного року прем'єр-міністр України Володимир Гройсман заявив, що об'єднані територіальні громади отримають в комунальну власність землі за межами населених пунктів. Як уточнили у профільних міністерствах і відомствах, йдеться про сільськогосподарські землі державної власності. Кабінет Міністрів Украї-

ни видав відповідне розпорядження, що передбачає передачу земельних ділянок сільськогосподарського призначення держвласності в комунальну власність.

Звернемо увагу на те, що особливістю Закарпатської області є те, що частка сільських поселень набагато вища від міських, наявні великі за людністю села, які можуть бути центрами громад. З другого боку є чимало сіл, які мають не чисельне населення та практично відсутню базу для формування самодостатнього бюджету. Такі поселення не охоче приймають в об'єднані громади через низький соціально-економічний розвиток. Це є однією із основних причин повільного просування реформи. Об'єднання громад може відбуватися лише навколо самодостатнього центру, який має бюджетонаповнюючі підприємства, установи, заклади та ресурси, спроможний забезпечити фінансування потреб не тільки своїх, але й приєднаних поселень з низькими фінансовими та природними ресурсами.

Звичайно з населенням потрібно проводити системну роз'яснювальну роботу, довести до їх відому переваги створення ОТГ та значимість наявних на їх територіях природних ресурсів, які при раціональному використанні можуть слугувати економічному розвитку. У зв'язку з непоінформованістю значної кількості громадян щодо переваг та можливих ризиків створення ОТГ процес реформування відбувається дуже повільно.

Висновки

1. Адміністративно-територіальна реформа в Ужгородському районі тільки розпочалася створенням однієї ОТГ, де вже обрано голову.

2. Органам регіональної влади потрібно покращити системну роз'яснювальну роботу з населенням району щодо перспектив розвитку ОТГ та сприяти знаходженню компромісних рішень щодо формування ОТГ.

Список використаної літератури

1. Верменич Я. В. Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування / НАН України. Хнститут історії України. - У 2-х ч. - К.: Хнститут історії України, 2009. - Ч. 1. - 364 с.
2. Дмитрієнко М.Ф. Адміністративно-територіальний устрій українських земель: історія, проекти, реальність (XIX - початок XX ст.)// Проблеми історії України XIX - початку XX ст. - Вип. VI. - К., 2003. - С.105 - 124

3. Чаплигін О.К. Можливості використання закордонного досвіду здійснення адміністративно-територіальних реформ в Україні.
4. А. Ткачук, П. Браун Державна влада та місцеве самоврядування в Україні: децентралізація чи дискусія? – К.,2008.
5. Закон України від 5 лютого 2015 року №157 – VIII «Про добровільне об'єднання територіальних громад»
6. Адміністративно-територіальна реформа на Закарпатті [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakarpattya.net.ua/News/129267-Administratyvno-terytorialna-reforma-na-Zakarpatti-KHto-teper-bude-holovnyj>].
7. Г.Москаль «Децентралізація – це добровільне об'єднання територіальних громад» // «Новини Закарпаття» № 107-108.- С.5

РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ВЕЛИКОБЕРЕЗНЯНСЬКОГО РАЙОНУ

студ. V курсу Граб Я., науковий керівник доцент Славік Р.В.

Досліджено рекреаційно-ресурсний потенціал Великоберезнянського району. Проаналізовано проблеми та визначено перспективи використання рекреаційних ресурсів Великоберезнянського району.

Ключові слова: рекреаційні ресурси, Великоберезнянський район, рекреація, туризм.

Постановка проблеми

У сучасному світі відпочинок, рекреація, оздоровлення, туризм – що врешті-решт означає здоров'я – є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятиріч у світі поступово зростає значення туризму і рекреації. Це пов'язано в першу чергу із значним зростанням прибутків населення економічно розвинутих країн, зростанням загальноосвітнього рівня людей, розвитком транспортного сполучення.

Певна територія зі значною кількістю рекреаційних ресурсів – це потужний потенціал розвитку міжнародного туризму, який у багатьох країнах світу є прибутковою галуззю національної економіки. Великоберезнянський район володіє значною кількістю рекреаційних ресурсів, які недостатньо вивчені і неосвоєні. В зв'язку з цим, виникла потреба систематизувати знання про рекреаційно-ресурсний потенціал в розрізі району та визначити напрямки оптимізації розвитку рекреаційної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень

Дослідження рекреаційно-ресурсного потенціалу території є важливим напрямом досліджень у рекреаційній географії. Дослідженням рекреаційних ресурсів Українських Карпат, зокрема Закарпатської області займалися Гринів Л.С., Кравців В.С., Гулич О.І., Копач М.В., Кузик С.П., Мацола В.І., Молнар О.С., Славік Р.В. Однак, перспективи використання рекреаційних ресурсів територій в розрізі окремих районів Закарпаття досліджено недостатньо.

Метою статті є дослідження та характеристика рекреаційних ресурсів Великоберезнянського району, а також визначення проблем та перспектив їх використання.

Виклад основного матеріалу

Великоберезнянський район розташований в гірському масиві Східних Карпат, належить до числа адміністративних одиниць з порівняно сприятливим екологічним станом. Його площа становить 809 км². Одним з найцінніших природних ресурсів району є ліси – 64% території. Понад 48 % території району (39 159 га) займає Ужанський національний природний парк, який є частиною трилатерального польсько-словацько-українського біосферного резервату – Міжнародного біосферного заповідника «Східні Карпати». Буково-яворові праліси та букове криволісся – унікальні лісові екосистеми, аналогів яким нема у Європі, включені в Список всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. Для розвитку туристичної галузі район має сприятливе географічне розташування (межує з 2-ома країнами – Польща, Словаччина) [1].

Природні рекреаційні ресурси. Важливим показником *кліматичних ресурсів* Великоберезнянщини є кількість днів із сонячним сяйвом понад – 1600 годин на рік. Зимовий період із середньодобовими температурами нижче 0^о С складає 4-5 місяців, що дає змогу розвивати зимові види спорту, туризму та відпочинку [2].

Гірськолижний туризм належить до туристичних занять, які створюють імідж Великоберезнянського району, як туристичної місцевості. Наявні на території району гірськолижні комплекси (Костринська Розтока, Вишка) забезпечують сталий попит на гірськолижні заняття взимку. Для розвитку гірськолижного туризму слід модернізувати існуючі витяги й сервісну інфраструктуру та створити нові гірськолижні комплекси. Виходячи з проєкологічних пріоритетів території, не слід практикувати штучне насніження трас, що завдає шкоди природному середовищу, а впроваджувати скі-тури на бігових лижах, що потребує ознакування лижних трас та розвиток їх сервісної бази [3].

Водні ресурси. Урочище «Пороги» – на р. Уж – одне з найпоширеніших місць відпочинку мешканців і гостей району, тут розвинуті тонкоритмічні флшові товщі утворюють дрібні складки, що створило на річці цілий ряд швидкоплинних перепадів. Чудові зони відпочинку знаходяться вздовж річок Уж та Лютянка, хребта гори Явірник та біля гірських потоків [2].

Бальнеологічні ресурси. Перспективним напрямом є розвиток санаторно-курортної рекреації на базі родовищ вуглекислих вод різних типів: Ужоцького, Костринського, Сольського, Чорноголово-Пастільського. За умови залучення інвестицій, розбудови відповідної інфраструктури та налагодження ефективної маркетингової стратегії санаторно-курортний туризм на території Великоберезнянського району має всі шанси набутися високого рівня розвитку [4].

Рекреаційні ресурси природно-заповідного фонду. З початку створення в Ужанському національному природному парку в сфері рекреації для покращення рекреаційного потенціалу проведено ряд заходів, зокрема:

- Розроблено ескізи панно та інформаційних знаків Ужанського НПП і проведено їх встановлення. Влаштовано 17 джерел питної води. Надруковано 4 види буклетів та мапа «Екостежками Ужанського НПП».
- Влаштовано мережу наметових містечок та місць для відпочинку. На даний час на території парку створено 17 екотуристичних маршрутів, загальною протяжністю більше 119 км, та 64 місця відпочинку по маршрутах. Ці маршрути пролягають по мальовничих місцях на території парку і ведуть до надзвичайно цікавих об'єктів.

Однак, найближчим часом слід збудувати гірські туристичні притулки – колиби, невеликі дерев'яні споруди, які здавна будували місцеві мешканці.

Важливим є також розвиток інфраструктури для зеленого туризму, що повинно здійснюватися з видачею відповідних сертифікатів особам з місцевих жителів, котрі збираються займатися наданням подібних послуг. На жаль, в цьому відношенні поки що мало зроблено. Не поліпшує імідж природоохоронної території значна засміченість, оскільки питання навіть сміттєвивезення, не кажучи вже про сміттєутилізацію, так і не вирішене ні в одному населеному пункті.

Слід добиватися створення транскордонних пішохідних маршрутів, які будуть пролягати по території Польщі, Словаччини та України в межах МБЗ «Східні Карпати», зокрема на г. Кременець, де сходяться кордони 3-ох держав, і через це вершина користується великою популярністю серед туристів. Не сприяє зростанню потоку туристів і непривітність прикордонників та персоналу парку, часті перевірки документів. Ще одним негативним моментом є погана якість автошляхів, постійний прогін худоби по дорогах з порушенням існуючого законодавства.

Важливим елементом привабливості парку можуть стати об'єкти матеріальної культури, пов'язані з історією господарського освоєння цього району. Зокрема, ними можуть стати залишки лісовозних колій, давні заклади лісопереробки і лісохімії, залишки лікувальної і туристичної інфраструктури, млинів та ін. На сучасному етапі туристичну спеціалізацію території парку визначають гірськолижний, відпочинковий (для дорослих та дітей), транзитний, піший туризм та екотуризм [5].

Всебічний аналіз туристичних ресурсів Ужанського НПП, стану їх сучасного туристичного загосподарювання та вимог щодо розвитку екотуристичних продуктів на природоохоронних територіях дозволив сформулювати пріоритетні екотуристичні продукти і відповідної їм інфраструктури на найближчу перспективу:

- пізнавальні (природничі, етнокультурні) тури з використанням інформаційно-туристичних центрів, обладнаних навчальних і тематичних стежок;
- спеціалізовані навчальні тури для студентської і шкільної молоді з використанням екоосвітніх центрів, музеїв та дослідницької апаратури;
- екологічно безпечні кваліфіковані маршрути (піші, велосипедні, кінні, водні) з ознакованою і облаштованою мережею локальних, регіональних, транскарпатських та міжнародних трас;
- наукові тури для спеціалістів у галузі екології та природничих наук з обладнанням місць для спостережень за тваринами, моніторингових полігонів та екотехнологічних експозицій;
- етнокультурні тури з використанням об'єктів традиційної спадщини лемків, та створенням тематичних етнокультурних парків [6].

Історико-культурні рекреаційні ресурси

На території району знаходиться 39 пам'яток культурної спадщини, а саме: пам'ятки архітектури національного значення – 8 дерев'яних церков та 2 дзвіниці, пам'ятки природи – заказники місцевого значення – 6, пам'ятки природи загальнодержавного значення – 1, пам'ятки природи місцевого значення та окремі дерева – 1, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 1, джерела – 13, геологічні пам'ятки природи місцевого значення – 1 [7].

Особливе надбання краю – це шедеври народного дерев'яного зодчества – триверхі шатрові церкви. Дерев'яні храми, що збереглися

до сьогодні, відносяться до XVII-XVIII століття. Більшість із них – своєрідні візитні картки Закарпаття. Усі вони є зразками бойківської школи дерев'яної монументальної архітектури, прикрашені різьбою та орнаментами. Окремо пам'ятниками архітектури оголошено дзвіниці Ужоцького Михайлівського, Гусненського Миколаївського та Черногорівського Миколаївського храмів [2].

Серйозною проблемою є забезпечення охорони та збереження цінних історико-архітектурних пам'яток, зокрема, старовинних дерев'яних церков. Хоча дерев'яні церкви Великоберезнянського району відносно добре збережені, порівняно з іншими такими пам'ятками Карпатського регіону, проте брак коштів на підтримання їх у відповідному стані та відновлювані роботи веде до поступової їх руйнації або до втрати цінності та автентичності внаслідок самодіяльного ремонту (покриття даху бляхою, появи нетипових архітектурних елементів, мурованих елементів, тощо). Також гостро стоїть проблема забезпечення пожежної безпеки дерев'яних церков [4].

Ще одним ефективним напрямом залучення туристів та розвитку Великоберезнянського району є організація та проведення різного виду молодіжних фестивалів і змагань, спонсорська підтримка та залучення на свою територію уже відомих традиційних святкувань чи іншого роду дійств. Відповідно, необхідно активізувати проведення етнографічних чи фольклорних лемківських фестивалів, спортивних змагань, як зимових, які вже проводяться, так і літніх, екологічних фестивалів, змагань чи іншого роду дійств на території Великоберезнянського району.

Щоб забезпечити розвиток екологічного та сільського туризму, які набувають дедалі більшої популярності, доцільно запровадити єдині стандарти для приватних закладів розміщення туристів, налагодити систему для приватних закладів розміщення туристів, налагодити систему пропагування екологічного відпочинку на природі із залученням до цієї справи Ужанського національного природного парку.

Важливим напрямом розвитку туризму в районі є формування нових видів туристичного продукту, зокрема, мисливського туризму. Також цікавими можуть бути кінні маршрути, через ліси району, з відвіданням таких історико-культурних та інших об'єктів, як дерев'яні церкви, місце падіння метеорита, фортифікаційні укріплення часів Другої світової війни «Лінія Арпада» та джерела мінеральних вод [4].

Із 8-ми фермерських господарств, які зареєстровані в районі, діючих – 5. Успішно функціонує високогірне фермерське «Полонинське

господарство», де розводять коней гуцульської породи для їх подальшого використання в кінному туризмі.

Прокладено понад 30 туристичних маршрутів, з яких 8 – велосипедних. По кожному з них розроблено картографічні матеріали та схематичне проходження маршрутів. Всі розроблені маршрути поміщені на сторінках інформаційно-туристичного довідника «Великоберезнянщина туристична» підготовлено до випуску каталог цих туристичних маршрутів.

На території району розташовано 22 суб'єкти підприємництва в сфері туризму і рекреації, з яких здійснюють діяльність – 13, а саме : ТБ «Дубовий гай», готель «Верховинський двір», ГБ «Красія», ТОВ «Олімпія Красія», ТОВ «Шому – тур», туристичний комплекс «Новий сезон», клуб «Віссон», турбаза – готель «Едельвейс», Готель «Ліан», готель – спа «Зоряні Карпати», ТОВ «Вішка», гірськолижний витяг «Термачово», оздоровчий комплекс «Ужанські купелі», 9 – простоюють, призупинили діяльність. Власники 34 садиб надають сучасні і якісні послуги у сфері сільського зеленого туризму.

Ліжковий фонд всіх туристично-рекреаційних закладів району представлений 662 ліжко-місцями. Протягом 2017 року в діючих закладах району відпочивало 5 755 осіб, що на 82,7 відсотка більше за 2016 рік. Сплачено до бюджетів усіх рівнів 3392,4 тис.грн., в тому числі туристичний збір 42,4 тис.гривень.

Прокладено понад 30 туристичних маршрутів, з яких 8 – велосипедних. По кожному із вищезазначених маршрутів розроблено картографічні матеріали та схематичне проходження маршрутів. Всі розроблені маршрути поміщені на сторінках інформаційно-туристичного довідника «Великоберезнянщина туристична», підготовлено до випуску каталог цих туристичних маршрутів.

Найбільшою популярністю в районі користуються такі види туризму: пішохідний, екотуризм, гірськолижний, кінний, сільський зелений туризм та екскурсійна діяльність [8].

Висновки

Унікальність пралісових систем, вигідне географічне положення, наявність джерел мінеральних вод, багатство флори і фауни, визначні пам'ятки культурно-історичної спадщини створюють сприятливі передумови для розбудови туристично-рекреаційної сфери, зокрема, міжнародного туризму, традиційних видів літнього та зимового туризму та відпочинку. Водночас район ще мало освоєний і недостатньо

розвинутий з туристичної точки зору, але має перспективи для розвитку рекреації та туризму, відзначається унікальними природними та історико-культурними об'єктами, які варті уваги туристів та рекреантів.

Для розбудови туристично-рекреаційного комплексу району вживаються ряд заходів, а саме: розроблено інвестиційні пропозиції, визначено перспективні земельні ділянки, пустуючі або недобудовані об'єкти, які можна використати для будівництва туристичних закладів. На сьогоднішній день, крім розширення існуючої інфраструктури помітно реалізуються й нові проекти щодо будівництва туристично-гірськолижних комплексів в населених пунктах району.

Список використаної літератури

1. Особливості розвитку екотуризму у Великоберезнянському районі Закарпатської області /Риган В./ Відділ з питань розвитку туризму та рекреації Великоберезнянської райдержадміністрації Закарпатської області, 2017 р. – 2 с.
2. Великоберезнянщина запрошує... : турист.інформ. путівник. – Великий Березний, 2010. – 20 с. : фот. кольор.
3. Напрями впровадження елементів сталого туризму в Ужанському національному парку / Ю. Зінько, В. Брусак, Б. Дзядик // Вісник Львівського університету. Серія : Географія. – 2005. – Вип.32. – С. 110 – 120
4. Проблеми та перспективи туристичного бізнесу Великоберезнянського району Закарпатської області /А. Манько,О. Кушнірчук-Ставнича // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 29 (1). – С. 100-109
5. А.Ковальчук, Н.Ковальчук, Ф.Куртяк, В.Пляшечник, І.Насадюк.Звіт про науково-дослідну роботу «Розвиток менеджменту та програма екомоніторингу для Ужанського національного природного парку» – Ужгородський національний університет, 2008. – 108 с.
6. Зінько Ю.В.,Брусак В.П., Дзядик Б.М. Сучасний стан та перспективи розвитку сталого туризму в Ужанському НПП // Екотуризм і сталий розвиток у Карпатах: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Рахів, 2007. – С. 122-128.
7. Звіт голови Великоберезнянської районної державної адміністрації про виконання райдержадміністрацією делегованих районною радою повноважень за 2017 р. – 15 с.
8. Проект про виконання Програми економічного і соціального розвитку Великоберезнянського району за 2017 р. – 10 с.

ГІРСЬКОЛИЖНИЙ ТУРИЗМ НА ЗАКАРПАТТІ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

студ. В курсу Ждяньська Н., науковий керівник ст. викладач Шароді В.В.

Дано характеристику потенціалу та перспектив розвитку гірськолижного туризму на території Закарпатської області. Зазначено, що гірськолижний туризм є одною із ключових галузей соціально-економічного розвитку гірських поселень Закарпатської області. Вказано на необхідність балансування інтересів місцевих громад, туристичного бізнесу та природного середовища в контексті збалансованого розвитку територій на віддалену перспективу.

Ключові слова: гірськолижний туризм, рекреаційний комплекс Закарпаття, зимні види туризму, соціально-економічний розвиток, збереження природного середовища.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

Гірськолижний туризм є найпопулярнішим видом зимового відпочинку. Він активно розвивається в багатьох країнах світу. Україна не є винятком, зважаючи на її природні умови і ресурси. Швидке зростання доходів від туризму приваблює інвесторів у сферу виробництва регіонального туристичного продукту. На даний час гірськолижний туризм на території Закарпатської області динамічно розвивається та виступає в числі найважливіших чинників соціально-економічного розвитку, що сприяє підвищенню рівня і якості життя населення, особливо гірських поселень. Загалом туризм розглядається як феномен сучасного суспільства, надає величезні потенційні вигоди для регіонів, що володіють необхідними туристично-рекреаційними ресурсами. Не випадково науковці в цій царині використовують нові поняття, зокрема «гірськолижний бум», «гірськолижна мода», «гірськолижна революція» або ж навіть «гірськолижна пандемія». Дослідженням проблем туристичної діяльності, її впливу на розвиток регіонів займалися чимало вчених, серед яких О. Амоша, І. Бережна, І. Буднікевич, В. Гаворецький, В. Євдокименко, А. Єфремов, Н. Коніщева, В. Кравців, А. Гаспарян, Л. Мазуркевич, В. Мамутов, А. Новаковська, А. Панасюк, О. Рогалевський, Д. Стеченко, І. Твердохлебов, О. Шаблій, Л. Шевчук, О. Любіцева, О. Бейдик, Ф. Шандор та ін. В даному досліджен-

ні розглядається сучасний стан розвитку гірськолижного туризму на території Закарпаття, який динамічно змінюється.

Метою статті є з'ясування сучасного стану та перспектив розвитку гірськолижного туризму, як пріоритетного напрямку соціально-економічного розвитку гірських районів Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу

Гірськолижний туризм в Закарпатській області має значні можливості розвитку. Цьому сприяють унікальні природно-кліматичні умови регіону, де пологі схили високогірних хребтів чергуються з крутими спадами. В 10 районах області є місця, які придатні для зимових видів відпочинку та спортивних змагань. Лижні бази, оздоровчі заклади розташовані в гірських поселеннях, де є природні умови для катання на лижах і сноубордах. Потенціал Закарпаття унікальний, якого не має в жодному іншому регіоні України. Саме тут гірські вершини покриті снігом близько 5 місяців протягом року, наявні можливості облаштування лижних трас з перепадом висот до 500 м. та протяжністю близько 3 км. Найкращий потенціал має Рахівський район. Тут найвисокогірніші вершини, хребти та полонини, в т. ч найвища вершина Українських Карпат - гора Говерла (2061 м) [2].

Станом на грудень 2017 року на території Закарпатської області діяли 54 гірськолижні бази із загальною довжиною лижних трас близько 73 км. Наявність ратраків (машини для вирівнювання та ущільнення снігових схилів) незначна, їх мають не більше 20% діючих баз. В Закарпатті діють в теперішній час 63 гірськолижні витяги, з яких 45 бугельні, 2 пасажирські підвісні канатні дороги, 3 крісельні, 3 буксирально-канатні, 2 канатно-крісельні, 2 мультиліфти, 3 канатно-бугельні та 3 витяги якірного типу. Всі вони застарілі, не відповідають вимогам сьогодення. Навіть недавно змонтовані витяги придбані за кордоном із бувших у використанні близько 20 років. Майже половина діючих баз використовують гармати штучного осніження, мають веб-камери для спостереження за трасами, уклали договір з рятувально-пошуковим загonom щодо обслуговування. Бажає кращого контроль за технічнм станом канатних доріг та обладнання. Сервісне обслуговування технічного обладнання не виділене в окрему галузь і перебуває у віданні гірськолижних центрів[4].

На території області у 2016 році функціонував 221 заклад розміщення туристів, які одночасно можуть прийняти 11 тис. приїжджих. Також поширеним явищем є оренда сільських садиб, точна кількість

яких невідома. Коефіцієнт використання місткості рекреаційно-туристичних закладів щорічно зростає, в 2016 році він становив 19%, що є наближеним до норми. Саме ці заклади в зимовий період приймають рекреантів. Значна частина з них захоплюється гірськими лижами. Найпопулярнішими та найбільш відвідуваними гірськолижними базами є Драгобрат, Пилипець, Подобовець, Красія, Ізки, Лазещина, Ясіня, Синяк, Воєводино та інші. Найновішою є база “Катерина” в с. Поляна, Свалярського району [3].

Рекреаційно-туристичний комплекс області потребує значних інвестицій, насамперед у туристичну інфраструктуру та матеріальну базу рекреаційно-туристичного комплексу. Закарпаття в теперішній час має цікаві інвестиційні проекти, зокрема пропозиція щодо будівництва підвісної, парно-кресельної дороги на туристичному комплексі «Драгобрат» (сміт Ясіня Рахівського району). Найамбітнішим є проект будівництва туристично-рекреаційного комплексу “Свидовець”, який має розташуватися на території двох районів: Рахівського та Тячівського, за межами населених пунктів сміт Ясіня та сіл Чорна Тиса і Лопухово. Згідно проекту має бути побудовано близько 60 готельних споруд різного типу, 33 підвісні канатні дороги, облаштовано 230 кілометрів лижних трас та чимало об'єктів інфраструктури, в. ч. доріг, водопостачання та водовідведення тощо. На рекреаційно-туристичному комплексі планується відкрити близько 120 закладів харчування, а також магазини, фітнес-центри та медичні установи, банківські відділення, багаторівневі парковки для автомобілів тощо. Заплановано навіть будівництво приватного аеродрому з довжиною злітної смуги 1000 метрів для посадки невеликих літаків. Поскільки ТРК “Свидовець” має бути розбудований на центральній частині Свидовецького масиву, який є важливим природним комплексом, що має значне біологічне різноманіття, важливою є задача знайти баланс інтересів місцевих громад, туристичного бізнесу та природного середовища. Позитивним є те, що інвестор зацікавлений в дотриманні природоохороного законодавства, Він готовий взяти на себе зав'язаню за охорону на території комплексу цінностей, які будуть визначені природоохоронними інституціями у відповідності до чинного законодавства. Місцеві громади також зацікавлені в реалізації інвестиційного проекту, адже це сприятиме покращенню їх життєдіяльності та піднесенню соціально-економічного розвитку не тільки прилеглих до комплексу поселень, але рекреаційної галузі Закарпаття та України загалом. Науковці мають допомогти спрогнозувати природоохоронні ризики та вказати

інвестору можливі шляхи їх уникнення. За таких умов реалізація такого проекту може принести користь усім та змінити життя горян в Українських Карпатах на краще за прикладом Альп [5].

Важливе значення в розвитку гірськолижного туризму має також консолідація зусиль всіх органів виконавчої влади та правоохоронних структур для створення сприятливих умов як інвесторам, так і громадам у праві на їх вибір щодо планування розвитку своїх територій та використанні наявних ресурсів без тиску сторонніх сил. Розвиток туризму пред'являє підвищені вимоги до рівня розвитку не тільки інфраструктури регіону та збереженню природних і культурних цінностей, але й піднесенню загальної культури місцевого населення, в т. ч. екологічної, побутової, морально-етичної тощо. Сталий розвиток туризму необхідно розглядати як раціональне використання всіх видів наявних ресурсів для забезпечення економічних, соціальних і естетичних потреб людини при збереженні культурної та природної спадщини для життєзабезпечення майбутніх поколінь.

Висновки

Гірськолижний туризм є обґрунтовано одним із пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку гірських поселень Закарпатської області, зважаючи на наявний унікальний природний потенціал регіону.

Для прискореного розвитку гірськолижного туризму, зокрема, та туристично-рекреаційного комплексу Закарпаття, загалом, необхідно розробити регіональну програму розвитку галузі із стратегічною оцінкою впливу на довкілля з тим, щоб інвесторам пропонувати локалітети розбудови об'єктів без ризику, що він потратить час і кошти на з'ясування чийось інтересів.

Список використаних джерел

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методи аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.
2. Гаспарян А. А. Розвиток гірського туризму в Україні. //Бізнес, 2017, №2
3. Статистичний щорічник Закарпатської області / Ужгород - 2017. - 181с.
4. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Закарпатській області. Електронний ресурс. – Режим доступу : www.uz.ukrstat.gov.ua
5. Мега- курорт “Свидовець”: рай чи пекло для закарпатців? Електронний ресурс. - режим доступу: <http://zakarpattya.net.ua/News/175164-Meha-kurort-Svydovets-rai-chy-peklo-dlia-zakarpattsiv>

НЕСПРИЯТЛИВІ ПРИРОДНІ ПРОЦЕСИ ТА ЯВИЩА НА ЗАКАРПАТТІ

студ. В курсу Качмар Н., науковий керівник професор Поп С.С.

Розглянуто несприятливі фізико-географічні процеси та явища на території Закарпаття та показники, які є важливим індикатором їх перебігу.

З'ясовано, що регіон є надзвичайно вразливим регіоном щодо повторюваності несприятливих метеорологічних явищ.

Ключові слова: несприятливі природні явища, Закарпатська область, кліматичні процеси.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

Вивчення несприятливих явищ та процесів є важливою передумовою для мінімізації негативних наслідків на довкілля та напрацюванню заходів щодо їх запобігання та зменшенню їх руйнівної дії. В умовах гірського рельєфу, який переважає на території Закарпатської області, фізико-географічні показники є важливим індикатором перебігу метеорологічних, геологічних і гідрологічних процесів. Дослідженнями цих проблем займалися І. Калущий, С. Перехрест, В. Бабіченко та інші. У працях виконаних в останні роки зокрема, А.А. Омельченко, Н.М. Горішина досліджено перебіг несприятливих процесів та явищ і причин їх розвитку.

У даній роботі головним завданням полягає у з'ясуванні причин, особливостей перебігу та географічного поширення несприятливих природних процесів та явищ на території Закарпатської області та аналіз найоптимальніших заходів для мінімізації впливу надзвичайних природних явищ і процесів, що можуть відбуватися на території Закарпаття.

Виклад основного матеріалу

Несприятливі природні явища та процеси – це фізико-географічні явища та процеси природного або антропогенного походження чи результат діяльності природних процесів, які за своєю інтенсивністю, масштабом поширення і тривалістю можуть уражати людей, об'єкти економіки та довкілля.

Особливості географічного положення України, атмосферні процеси, наявність гірських масивів, підвищень, близькість теплих морів зумовлюють різноманітність кліматичних умов: від надлишкового зволоження в західній частині країни до посушливого в південній частині. Внаслідок взаємодії кліматичних, геологічних та гідрологічних чинників виникають небезпечні природні процеси та явища. В окремих випадках вони мають катастрофічний характер. Наймасовіше та з важким перебігом вони відбуваються в гірських регіонах України, зокрема в Закарпатській області, яка має найбільш високі та круті гірські хребти, а майже 80% її території має гірський рельєф.

До основних чинників виникнення несприятливих природних процесів та явищ відносять: енергію Сонця, силу тяжіння, антропогенний вплив, енергію земних надр, енергію вітру, енергію водних потоків, сили пов'язані з обертання Землі навколо осі. Вони можуть спричинювати різноманітні небезпечні процеси та явища, які прийнято поділяти на:

- метеорологічні;
- гідрологічні та гідрометричні;
- гідрогеологічні, гравітаційні та ерозійні процеси та явища.

Метеорологічні явища:

Зливові дощі, під час яких випадає 30 мм опадів вважаються стійкими для гірських районів, для рівнинних 50 мм. Сильні дощі спостерігаються на холодних фронтах і в певні місяці (див. табл. 1.). Такі дощі найчастіше пов'язані із проходженням південно-західних циклонів (19%). Інколи рясні дощі відмічаються при загостренні малорухомих фронтів, що переміщуються з північного-заходу.

Таблиця 1.

Повторюваність сильного дощу в Закарпатській області у % [6]

Місяці							Повторюваність
II	III	III	IV	VV	VVI	VII	
0,9	4,8	2,1	0,6	9,5	18,4	19,9	
Місяці						N	Повторюваність
VIII	IX	X	XI	XII			
19,6	7,4	4,1	7,7	5,5	7,6	100	

Кількість опадів і їх повторюваність залежить не лише від характеру синоптичних і фізико-географічних умов, але й від місцевих особливостей території. Найчастіше сильні дощі випадають протягом од-

ного – двох днів (у 30% випадках від загальної кількості). Найбільша їх повторюваність (більше 60%), як видно з табл. 1., спостерігається у червні – серпні. Максимум припадає на найтепліший місяць – липень і становить – майже 20%.

В області в середньому за рік з грозою буває 37 днів (Ужгород – 47, Хуст – 52, Рахів – 56). Грози розпочинаються з квітня і закінчуються у вересні, з найбільшою активністю – з травня по серпень. Так, у середньому в травні буває 6, червні – липні по 9, серпні – 6 днів з грозою. Менше грозових днів припадає на осінні місяці. Але грози можливі і взимку. В місцях проходження сильних злив формувалася значний місцевий стік на низині, а в гірських районах проходило формування швидкоплинних підвищень рівнів води в верхів'ях річок та на малих водотоках на 0.5-0.8 м [5, с. 54].

На території Закарпатської області найчастіше град (4–6 днів на рік) буває в гірській частині, що зумовлено розвитком висхідних потоків перед горами, посиленням турбулентності в приземному шарі повітря, і як наслідок, збільшення конвекції хмарності. Максимальний діаметр градин на території Закарпаття становив 80 мм. Періодом максимальної повторюваності граду на Закарпатті є травень (30%), що пов'язано із великим вертикальним градієнтом температури. Випадання граду відбувається переважно між 15–18 год. (> 40%), коли спостерігається найбільший розвиток термічної конвекції.

Поширення туманів по території Закарпатської області, то їх спостерігається до 140 днів на рік. Така кількість пов'язана з підйомом повітря по схилах і його адіабатичним охолодженням, а також з перенесенням низької хмарності, яка тут сягає поверхні землі. Сезон туманів починається в жовтні. Це зумовлено активізацією в цей час процесів адвекції, і закінчується в квітні. В горах майже кожен туман (70% з 80% можливих) можна віднести до категорії сильних, тобто з видимістю 50–200 м.

На території Закарпаття ожеледиця найчастіше формується в січні і рідше в грудні та лютому. Її прояв має локальний характер, і що важливо, її швидкоплинність не дає можливості зареєструвати явище. В середньому за рік можна спостерігати два-три випадки із сильною ожеледицею. За повідомленням Закарпатського центру з гідрометеорології протягом 16-18-го січня 2016 року на дорогах Закарпатської області та по Ужгороду спостерігалась сильна ожеледиця.

Найчастіше сильні хуртовини властиві гірським і передгірним районам області, що становить 70% загального числа днів із хуртови-

нами і становить в середньому 20 днів. Максимальна повторюваність хуртовин припадає на лютий (41%) і січень (32%). В грудні і березні менше – 10–11%. Такі сильні хуртовини на території гірського Закарпаття бувають кожні 5–10 років [5, с. 68].

В гірських районах сильні снігопади можуть бути і в середині жовтня і навіть в першій декаді травня. Повторюваність такого явища становить до 60%. На більшій частині території максимальна кількість опадів при сильних снігопадах дорівнює 40–70 мм (див. рис. 1.). Сильні снігопади сприяють збільшенню висоти снігового покриву, яка може зрости до 20–30 см. В гірських районах його приріст сягає більше 60 см. За тривалістю, інтенсивністю та повторюваністю снігопадів гірська частина Закарпатської області відзначається їх найвищими показниками. І що важливо, це стосується головно гірської частини області. Тут снігопади відмічаються майже щорічно (60–80%). Сильні снігопади в горах приводять до нестійкості сніжного покриву на схилах і сходу лавин (див. рис. 2.). Найсприятливіші для лавиноутворення схили крутістю 25–45°, однак відомі сходи лавин зі схилів крутістю всього 15–18° (див. табл. 2). На крутіших схилах сніг не може накопичуватися у великих кількостях і скочується невеликими дозами в міру надходження.

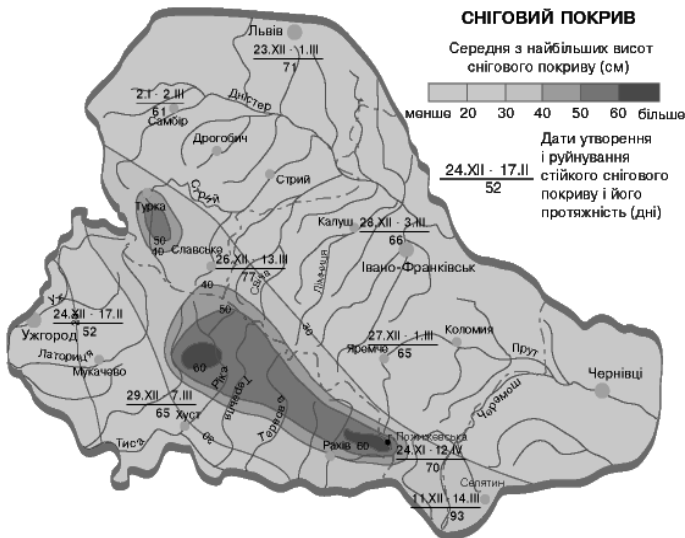

Рис. 2. Схема поширення лавин на на Закарпатті [6].

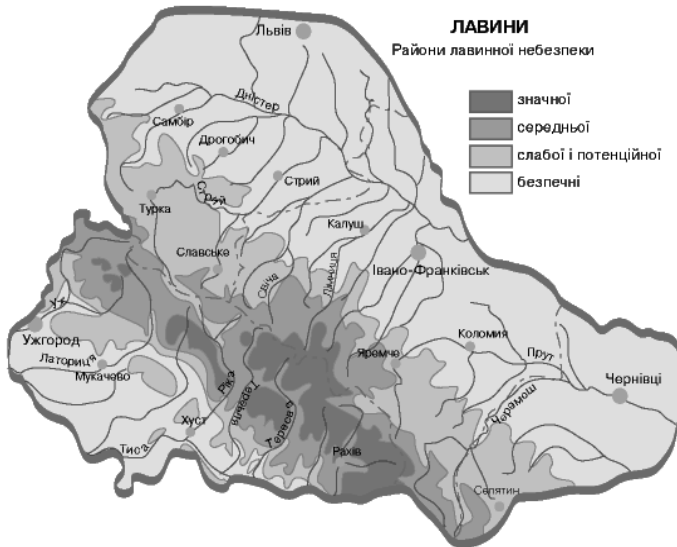

Рис. 1. Схема поширення снігового покриву на Закарпатті [6].

Заморозки зазвичай утворюються в ночі чи над ранок за ясної і тихої погоди в результаті інтенсивного радіаційного вихолодження ґрунту і приземного шару повітря. Перші заморозки осінню спостерігаються в кінці вересня одночасно чи на 1–6 днів пізніше осіннього переходу температури через 10°C. Ступінь небезпеки заморозків для сільськогосподарських культур в основному залежить від їх інтенсивності [5, с. 74].

Гідрологічні та гідрометричні явища:

Територія Закарпаття розташована у межах двох орографічних районів. Більша частина її знаходиться в горах та передгір'ї Карпат, решта (майже 20% території) – на Закарпатській рівнині. Перепад висот досягає тут 1000-1900 м. З цими орографічними особливостями пов'язаний в значній мірі водний режим річок під час паводків. Паводки різної висоти повторюються на карпатських річках 3-8 разів на рік. Але особливо загрозливими бувають вони у періоди високої водності, зумовлені глобальною атмосферною циркуляцією [4, с. 124].

Найчастіше повені виникають внаслідок рясних зливових дощів чи танення снігу. Іноді причиною повені може послужити затор русла річки, викликаний скупченням великої кількості льоду. Виникненню

весняних повеней сприяють багатосніжні зими без відлиг, пізніше тання снігу одночасно зі значним випаданням опадів. Тривалість (30 - 120 діб) залежить від запасів снігу, глибини промерзання ґрунту, температури повітря, розмірів ріки, заболоченості, лісистості і озерності водозбору та інших факторів (див. табл. 2) [3, с. 74].

Таблиця 2.

Найбільші руйнівні паводки на річках Закарпаття [6]

Період підвищеної водності	Роки з високими паводками
1912-1929	1913, 1914, 1919, 1926, 1927
1938-1955	1941, 1917, 1948, 1955
1964-1981	1965, 1968, 1969, 1970, 1974, 1980
1990-2007	1992, 1993, 1995 (2), 1998 (2), 2001, 2005.....
2010-2018	2013, 2016, 2017, 2018

Гідрогеологічні, гравітаційні та ерозійні процеси та явища:

Селевий потік якісно відрізняється від водного значною насиченістю твердим матеріалом, що складає 15-60 % та більше об'єму селі і акумулюється в місці припинення руху у вигляді селевих валів, селевих терас, селевих полів. Особливо частими бувають селі на сході Закарпаття - на водозборах річок Чорна Тиса, Біла Тиса, Шопурка і Тересва. Тут вони сходять щороку, а то й кілька разів на рік, проте на різних водозборах і з різним ступенем поширення.

Карст Закарпатського прогину зв'язаний з виходами на денну поверхню соленосних утворень верхнього торгону. На ділянках, де сіль безпосередньо виходить на денну поверхню, поширений відкритий карст. Тут трапляються як мікро так і макроформи: соляні піраміди, соляні столи, соляні гриби висотою від 1-2 до 4-6 м, у поперечнику в 2-3 рази менші. В основі цих форм часто утворюються корозійні лійки, що нерідко з'єднуються між собою утворюючи вузькі карстові жолоби/

Зсуви виникають у результаті порушення природної рівноваги залягання верств гірських порід з розривом їх суцільності і переміщенням у горизонтальному або близькому до нього напрямі. Розвиток зсувів на Закарпатті зумовлений наявністю виходів на денну поверхню потужних пачок піщано-глинистих порід олігоцену та міоцену, неглибоким заляганням підземних вод, постійним підризуванням

схилів сучасними водотоками. Зміщення зсувних мас відбувається у вигляді дрібних, що насуваються одна на одну, лусок. Вони складені інтенсивно зім'ятими глинами або аргілітами з домішкою уламків пісковику [4, с. 114].

У землетрусів є Вогняна точка та епіцентр землетрусу. Водночас, одна з найбільш активних сейсмічних зон планети – зона Вранча – розташована поблизу Закарпаття. Тячівщина і Берегіщина – це найбільш небезпечні зони в Закарпатській області, де за останні століття час від часу відчувались досить сильні поштовхи.

З усієї території гірського краю, який, за визначенням спеціалістів, вважається однією з ерозійних зон Закарпатська область. Щоб зменшити негативний вплив ерозійних процесів, в регіоні розроблена програма захисту земель від водної ерозії та інших видів деградації земель. Відбувається ерозія під впливом талих і дощових вод, які стікають по поверхні землі [2, с. 237].

Висновки

За результатами роботи розглянуто і висвітлено несприятливі природні процеси та явища на території Закарпаття.

Можна зробити наступні висновки:

Закарпаття, зважаючи на рельєф, геологічну будову, геоморфологічні та кліматичні умови, відноситься до територій з дуже високим ризиком виникнення природних стихійних лих. В останні десятиліття почастишали і стали більш руйнівними паводки та вітровали, що значною мірою пов'язано з нераціональним веденням лісового та водного господарств також про'яв карстових явищ який має катастрофічні наслідки на території смт. Солотвино, що раніше не мало місця, пов'язаний насамперед з порушенням екологічної безпеки видобування покладів солі. Слід додати, що існуючі сьогодні оцінки та комплекс заходів, щодо мінімізації наслідків несприятливих природних процесів та явищ потребують подальшого дослідження, перегляду та уточнення, зокрема:

- 1) лісогосподарські та сільськогосподарські;
- 2) гідротехнічні;
- 3) науково-дослідницькі та еколого-освітні;
- 5) природоохоронні.

Список використаної літератури

1. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування / [Данилишин Б.М., Степаненко А.В., Омельченко А.А. та ін.]: у 2-х т. – К.: Наукова думка, 2008.

- Т.1: Природно-техногенна (екологічна) безпека. – С. 92–98, 103–108, 126–135, 153–161, 230–237, 245–252, 332–339
2. Божко Л.Ю. Оцінка впливу несприятливих явищ: Навчальний посібник / Л.Ю. Божко. – Одеса держ. екол. ун-т. - О. : ТЕС, 2013. – 240 с.
 3. Глобальне потепління та частота стихійних явищ в Україні / [Кульбіда М.І., Барабаш М.Б., Гребенюк Н.П. та ін.] // Україна: географічні проблеми сталого розвитку. Зб. наук. праць. В 4-х т. Т. 3. – Київ: ВГЛ Обрії, 2004.– С. 138–140.
 4. Калуцький І. Ф. Стихійні явища в гірсько-лісових умовах Українських Карпат (вітровали, паводки, ерозія ґрунту) / І. Ф. Калуцький, В.С. Олійник. – Львів: Камула, 2007. – 240 с.
 5. Клімат Ужгорода / [под ред. В. Н. Бабиченко]. – Л.: Гидрометеоиздат, 1991. – 191 с.
 6. Карти Закарпаття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?dcr=0&biw>

ЗОВНІШНЯ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАСЛІДКИ

*студ. V курсу Кохтич В.Ю.,
науковий керівник ст. викладач Антонюк О.С.*

Розглянуто специфіку закономірностей трудової міграції робітників з України та визначено наслідки для соціально-економічного становища країни. Виявлено основні мотиви та чинники нелегальної трудової еміграції. Проаналізовано причини виїзду до країн, де найбільше зосереджена кількість українських емігрантів, з метою заробітчанства. Доведено необхідність ефективної міграційної політики та запропоновано заходи щодо її поліпшення.

Ключові слова: зовнішня трудова міграція; трудовий мігрант; міграційна політика; інтелектуальна міграція; нелегальна трудова міграція.

Постановка проблеми

Актуальність проблеми трудової міграції в Україні пояснюється збільшенням кількості громадян, що виїжджають за кордон у пошуках роботи. Через це держава втрачає працездатне населення, на якому базується вітчизняний ринок праці. Тому виявлення причин міграцій та вживання заходів є необхідною умовою при проведенні міграційної політики країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивченню причин та наслідків трудової еміграції серед вітчизняних та зарубіжних учених присвячено праці Р. Адамса, Е. Лібанової, О. Малиновської, Д. Массея, С. Мочерного, А. Румянцева, М. Семикіної, Е. Тейлора, Т. Шульца та інших.

Мета статті

Головною метою статті є дослідження особливостей виникнення передумов зовнішніх трудових міграційних процесів, їх вплив на соціально-економічний стан України та виявлення ефективних заходів у проведенні міграційної політики.

Виклад основного матеріалу

Однією з найголовніших соціально-економічних сфер будь-якої країни є зайнятість населення. Вона забезпечує підтримку економічного розвитку країни, відображає внесок живої праці в досягнення виробництва. Проте коли настають несприятливі умови в соціальному, економічному та політичному житті держави, починає зростати частка безробітних, які змушені емігрувати в пошуках роботи.

Міграційні процеси відомі людству здавна. Близько 3 % населення світу знаходиться за межами своєї Батьківщини. Це пояснюється тим, що в різних країнах різний рівень життя, тому міграції є постійним явищем. Проблема міграційних процесів гостро постає перед Україною. Кожного року тисячі громадян емігрують до інших країн через безробіття. І хоча трудова міграція має свої позитивні моменти, але сьогодні все частіше українці залишаються за кордоном назавжди. В соціальному плані це призводить до зменшення населення України, що ще більше вказує на несприятливі умови всередині країни, які підштовхують людей до трудової еміграції.

Нині Україна вважається країною-експортером робочої сили. Частіше трудовими мігрантами стають особи, які за кордоном зайняті некваліфікованою роботою, навіть за наявності вищої освіти. В основному в таких випадках мігранти мають набагато нижчу заробітну плату, ніж корінні жителі, проте більшу, ніж в Україні. Вищевказане явище є негативним наслідком для економіки нашої країни, оскільки, по-перше, виїзд висококваліфікованих спеціалістів призводить до гальмування науково-технічного потенціалу, а по-друге, впливає на зниження темпів відновлення економіки.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зовнішню трудову міграцію» зовнішня трудова міграція – це переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування [1]. З 1 січня 2016 року набрав чинності Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», який визначає важливі аспекти у легальному працевлаштуванні українців. Так, ст. 8 ч. 2 вказує на те, що трудові мігранти та члени їхніх сімей можуть добровільно брати участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування згідно із законами України. У ст. 19 Закону наголошується, що оподаткування доходів трудових мігрантів здійснюється в порядку та розмірах, встановлених державою перебування, якщо інше не передбачено міжнародними договорами. Резиденти України з урахуванням норм міжнародних договорів

мають право на зарахування податків і зборів, сплачених за межами України, під час розрахунку податків і зборів в Україні згідно з нормами, встановленими Податковим кодексом України [1].

Цілеспрямовану діяльність країни щодо спостереження, регулювання і контролю здійснює міграційна політика, тобто система заходів, ресурсів та механізмів, завдяки яким держава і суспільство цілеспрямовано впливають на соціальні переміщення та соціальну мобільність як свого автохтонного (корінного) населення. Зовнішнє соціальне регулювання – це міжнародно-правові стандарти, які застосовуються щодо міграційних процесів і здійснюють регулюючий вплив, що має транснаціональний характер [2].

Для поліпшення законодавчої бази необхідно розробити нові законопроекти, які б вирішували питання міграційних процесів, посилювали відповідальність за порушення законодавства, визначали б порядок використання іноземної робочої сили з метою захисту національного ринку праці [3].

До основних мотивів виїзду громадян за кордон з метою працевлаштування відносять [4; 5]:

- 1) поліпшення житлових умов та задоволення життєвих потреб;
- 2) заробіток коштів для сплати навчання дітей;
- 3) отримання дозволу на постійне проживання в іншій країні;
- 4) розширення фахового досвіду;
- 5) створення своєї «суспільної моди» на заробітчанство;
- 6) підвищення свого соціального статусу за рахунок розширення партнерських контактів.

Оцінюючи специфіку трудової міграції українців, потрібно брати до уваги перспективи її розвитку. Спираючись на опитування, що проводилися в Україні останні декілька років, соціологи дійшли висновку, що велика кількість українців виїжджають за кордон на постійне проживання. Особливо це притаманно тим, хто вже мав досвід трудової міграції. До того ж все частіше українці залучають виїзду до кордон своїх дітей.

Проте можна відзначити позитивні моменти у трудових міграційних процесах:

- 1) часткове вирішення проблеми безробіття;
- 2) фахівці, які набули досвіду за кордоном, впроваджують в Україні нові технології;
- 3) підвищення кваліфікації робітників;
- 4) накопичуючи капітал за рахунок праці за кордоном, громадяни розвивають власний бізнес в Україні;

- 5) поява стимулу до зростання деяких галузей виробництва;
- 6) збільшення валютних надходжень через перекази емігрантів.

Головним джерелом надання даних про трудові міграційні процеси в Україні є представництво міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні та державна служба статистики. Однак вони не надають реальних розмірів еміграції, що пов'язано з розповсюдженням нелегального перетину кордону. Це пояснюється великою корумпованістю робітників прикордонної служби та вигодою наймання підприємцями дешевої робочої сили з-за кордону. За даними МОМ, більш поширеними є довгострокові трудові міграції. Так у 2016–2017 роках кількість осіб, які виїхали за кордон з метою працевлаштування на великий термін, становила 423 800 чол., а короткострокових мігрантів налічувалося 264 400 чол. Пояснюється це тим, що поїздки українців на роботу за кордон на короткі терміни є в багатьох випадках нелегальними, а тому такі поїздки офіційно не затверджені. Враховуючи це, важко дати точну оцінку переваги довгострокових трудових міграцій над короткостроковими. Для чоловіків основними сферами зайнятості є будівництво, виробництво, транспорт та комунікація, а для жінок – домашнє господарство, готельний бізнес та сільське господарство (рис 1).

Рис. 1. Основні сфери працевлаштування українських трудових мігрантів [4].

Зважаючи на те, що Україна залишається патерналістською державою, кількість чоловіків-мігрантів значно більша, ніж жінок [6]. Сьогодні можемо спостерігати зростання тенденції нелегальної міграції. Це пов'язано з обмеженням дозволів виїзду в іншу країну з метою працевлаштування та небажанням підприємців сплачувати додаткові

кошти за оформлення робітника і податки. Так, заробітчани вже давно знайшли способи нелегальної трудової міграції: деякі оформлюють гостьову візу, аби перетнути кордон і нелегально почати працювати, а деякі взагалі перетинають кордон нелегально. Але кожен нелегальний заробітчанин йде на великий ризик. Крім того, що це не дозволяється законом і потрібно переховуватися від органів правопорядку, є вірогідність потрапити до рук шахраїв, або потрапити у трудове рабство.

Аналіз середньої заробітної плати країн-імпортерів української робочої сили представлено на рисунку 2.

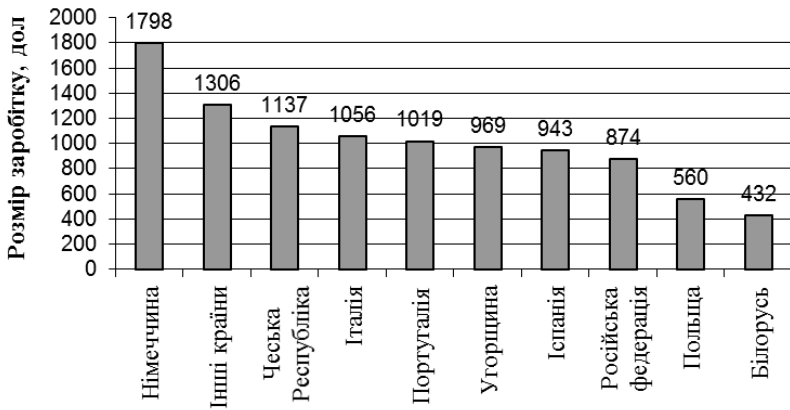

Рис. 2. Розмір середньомісячного заробітку українського мігранта в різних країнах, 2010 - 2016 рр. [5]

Як бачимо, найбільший розмір зарплатні має Німеччина, що і пояснює попит на трудову міграцію в цю країну серед країн «не сусідів». Заробітна плата в Німеччині більша майже в 9,5 разів, ніж в Україні. Проте лідерами трудових міграцій залишаються Росія та Польща через свою територіальну близькість і можливість нелегального працевлаштування, хоча заробіток тут і коливається в межах 500–750 доларів. До четвірки лідерів довгострокових трудових міграцій, крім названих, входить Чехія, де заробітна плата трохи вища – 908 дол. Щодо таких країн, як США, Канада та Німеччина, за даними МОМ, можна стверджувати, що їх привабливість у довгострокових трудових міграціях зростає, тоді як рівень привабливості Російської Федерації, Польщі, Чехії та Італії поступово знижується [6].

Отже, збільшення кризових явищ в Україні пояснює зменшення зайнятості населення. В нашій державі нині панує диспропорція у розвитку ринку праці, неповне використання робочої сили, стабільно високий рівень малопродуктивної неформальної зайнятості, невідповідність галузевої структури зайнятості потребам інноваційного розвитку економіки. Для цього необхідно впровадити відповідні заходи щодо міграційної політики держави, побороти корупційність, сприяти створенню нових робочих місць, полегшити відкриття власної справи, доступ до фінансових ресурсів та інші.

Висновки дослідження

Багато міграційних проблем, що останнім часом посилились ще більше через економічну нестабільність України та воєнні події на сході. Це загрожує втратою людського капіталу та дає сумніви щодо втілення інноваційної моделі розвитку. І хоча в 2015 році був прийнятий Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», цього наразі замало. Основними орієнтирами для міграційної політики з вирішення питань трудових міграцій повинні стати:

1. Стимулювання повернення громадян до України.
2. Забезпечення соціальної захищеності українців у країнах-реципієнтах.
3. Заохочення громадян до інвестицій в економіку України грошей, зароблених за кордоном.
4. Посилення уваги до легалізації працевлаштування за кордоном. Крім цього, Україна повинна створити умови для покращення конкурентоспроможності національного ринку праці, аби в українців не зароджувалась думка про постійну роботу за кордоном, а отриманий там досвід громадяни застосовували в нашій країні для її зміцнення та процвітання.

Список використаної літератури

1. Про зовнішню трудову міграцію : Закон України від 05.11.2015 р. № 761-VIII (зі змінами та доповненнями).
2. Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : навч. посіб. / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. – К. : Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.
3. Чехович С. Б. Питання вдосконалення порядку нормативно-правового регулювання міграційних процесів в Україні / С. Б. Чехович // Державно-

правова реформа в Україні : матеріали науково-практичної конференції (листопад 1997). – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. – С. 188–189.

4. Зовнішні трудові міграції населення України /за ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. – К. : РВПС України НАН України, 2002. – 206 с.
5. Король Г. М. Проблеми сучасної міграційної політики в Україні / Г. М. Король // Вчені записки. – К., 2005. – Вип. 12. – С. 89–94.
6. Міграція як чинник розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.

ЗМІНИ КЛІМАТИЧНИХ УМОВ НА ЗАКАРПАТТІ ЗА ОСТАННІ СТО РОКІВ

студ. II курсу Легешич Д., науковий керівник ст. викладач Мельничук В.П

Подано зміну кліматичних умов на Закарпатті за останні сто років. Так було зазначено що зміни клімату в регіоні призвели до різних явищ (паводків, зсувів, посухи, збільшення вегетаційного періоду у рослин). Також було висвітлено проблему до якої можуть призвести ці зміни. Вони будуть стосуватися як сільського господарства так і туристичного потенціалу Закарпатської області. В кінці статті подано прогноз зміни кліматичних показників в області до середини двадцять першого століття.

Ключові слова: регіональні зміни клімату; стихійні явища погоди; екстремальні умови погоди; зміни клімату.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

В останні 1,5-2 десятиліття проблема зміни клімату та її наслідки є однією з головних проблем розвитку світового співтовариства, яка зачіпає не тільки наукові, але й економічні та соціальні аспекти його розвитку. Одним з головних проявів регіональних кліматичних змін на тлі глобальних процесів потепління є істотне підвищення температури повітря, зміна термічного режиму та структури опадів, збільшення кількості небезпечних метеорологічних явищ та екстремальних погодних умов, збитків, які вони зумовлюють різним галузям економіки та населенню країни. Такі зміни характерні і для України, але мають свої регіональні та локальні особливості, які проявляються і на Закарпатті.

Метою статті є висвітлення змін кліматичних умов на території Закарпаття за останнє століття, а також наслідки до яких ці зміни привели.

Виклад основного матеріалу

Зміни Клімату середини XX – на початку XXI століття

Зміна середньої місячної та сезонної температури повітря в 1991-2010 рр. відносно кліматичної норми (1961-1990рр.):

найбільший внесок у зміну річної температури у регіоні мали літній та зимовий сезони:

- Середня температура повітря зимового сезону зросла на 0,8 ° C

- Середня температура повітря літнього сезону зросла на 1,4 °С

Термічний режим та екстремальні явища погоди пов'язані з температурою. Протягом останніх десятиліть на Закарпатті в цілому спостерігається стійкий ріст приземної температури повітря протягом усього року. Найбільші зміни в регіоні відмічаються влітку, у той час як в інших регіонах України максимальний ріст приземної температури спостерігається взимку. Зростання середньої річної та місячної температури зумовлено збільшенням мінімальної та максимальної температури повітря упродовж усього року. При цьому в регіоні у холодний період відмічається суттєвий ріст мінімальної температури (на 1,0°С), а в теплий – максимальної (максимум на 1,7 °С). Значне зростання температури повітря у холодний період Закарпаття зумовило зменшення тривалості холодного періоду та суворості зими, збільшення тривалості теплого періоду (на 13,2 дні за останні 20 років), літа і відповідно, вегетативного періоду (майже на тиждень). Проте в окремих районах суттєвої зміни тривалості холодного періоду не відмічається, хоча кількість днів з сильним морозом зменшилась, що привело до зменшення суворості зими. Тривалість теплого періоду також майже не змінилась, але літо стало довшим майже на три тижні за останні два десятиріччя і, відповідно, літній рекреаційний сезон збільшився. Виросла також тривалість періоду активної вегетації. Зростає також кількість періодів зі спекою та їх найбільша тривалість.

Зміни режиму зволоження

Режим зволоження та екстремальні явища погоди пов'язані з опадами. Зміна термічного режиму на Закарпатті супроводжується зміною режиму зволоження. Річна сума опадів в області змінилась не суттєво, але відбувся їх перерозподіл між сезонами та місяцями, який має регіональні особливості. Для усього регіону характерно суттєве збільшення опадів восени. Влітку спостерігається дефіцит опадів, який у районі більш виражений ніж в цілому по області і одночасно із суттєвим ростом максимальної температури привів до збільшення посушливості та пожежній безпеці. Збільшення інтенсивності опадів зумовило ріст добової кількості опадів, хоча число дощових днів зменшилось. Збільшилась також кількість сильних та дуже сильних дощів.

Атмосферні явища погоди

Ріст температури повітря на Закарпатті спостерігається не лише біля земної поверхні, а й у нижній тропосфері, супроводжується збіль-

шенням вологовмісту тропосфери і зумовлює ріст нестійкості атмосфери та збільшення інтенсивності конвекції. Такі зміни привели до збільшення частоти та інтенсивності конвективних явищ погоди: гроз, злив, граду, шквалу, зростання максимальної інтенсивності опадів та їх зливної складової. У холодний період суттєве підвищення температури повітря привело до зміни структури опадів за рахунок збільшення повторюваності дощу і зменшення повторюваності снігопадів, що зумовило збільшення випадків мокрого снігу, налипання мокрого снігу та ожеледі. Зміна атмосферної циркуляції зумовила зміну вітрового режиму на Закарпатті. У регіоні відмічається стійка тенденція до зменшення середньої та максимальної за рік швидкості вітру. Цей фактор у холодний період разом із суттєвим підвищенням мінімальної температури привів до того, що зима в регіоні стала більш м'якою та комфортною. У той же час влітку зниження швидкості вітру та підвищення максимальної температури привело до зростання дискомфортних для людини умов погоди – збільшення частоти та інтенсивності задухи.

Сніговий покрив

Число днів зі сніговим покривом та середня висота снігового покриву у Закарпатті не змінились, проте максимальна його висота зросла. Зміни структури опадів та снігового покриву зумовлюють зростання селенебезпечності в регіоні, частина якого знаходиться у високогірній області Українських Карпат.

Водний режим річок

Зміни складових водно-теплого балансу, що відбулися впродовж останніх десятиліть на Закарпатті, викликали певні зміни водного режиму річок. Зміна перерозподілу опадів по сезонам та місяцям зумовила перерозподіл середнього стоку р. Тиси. Збільшення частки опадів у вигляді дощу взимку сприяє поступовому таненню снігу та збільшенню водності річок: середній стік річок збільшується, проте максимальний зменшується. При цьому на водозборах ці зміни проявляються по різному. У басейні Чорної Тиси середня за рік величина стоку не змінилась, проте з квітня по липень його величина зменшується, а з серпня по грудень зростає. На водозборі р. Білої Тиси спостерігається збільшення стоку в усі сезони і в цілому за рік. Зміна режиму зволоження найбільше вплинула на максимальний стік, зумовивши його суттєве підвищення восени і привела до значного збільшення

проходження високих максимумів на річках у цей період. Збільшення кількості сильних та дуже сильних дощів, зумовило збільшення частоти паводків на річках Верхньої Тиси у теплий період.

Очікувані зміни погоди до середини ХХІ ст.

Термічний режим та екстремальні явища погоди пов'язані з температурою. До середини ХХІ ст. зміни клімату, які спостерігались в Україні та на Закарпатті протягом останніх двадцяти років будуть продовжуватись. При збалансованому розвитку суспільства у регіоні можна очікувати подальше підвищення як середньої, так і максимальної та мінімальної температури протягом усього року. При цьому середня за рік температура повітря може вирости на 1.2°C відносно кліматичної норми (за останні двадцять років вона уже збільшилась на 0.7°C). Цей ріст буде зумовлений суттєвим (1.4°C) підвищенням мінімальної температури протягом усього року, але найбільше взимку (2.1°C), хоча протягом останніх двадцяти років в області не відмічалась тенденція до збільшення мінімальної температури у теплий період. Значний ріст температури повітря у перехідні сезони може зумовити збільшення тривалості теплого періоду, якого до цього часу не відмічалось, та літнього сезону, що приведе до збільшення періоду літньої рекреації. Суттєво (на 17 днів) може збільшитись тривалість періоду вегетації холодолюбивих культур та (на 22 дні) теплолюбивих. Цей ріст буде відбуватись в основному за рахунок продовження періоду активної вегетації восени, хоча розвиток рослин починатиметься також майже на тиждень раніше. Ранній початок періоду вегетації рослин може створити загрозу їх пошкодження пізніми весняними заморозками. До середини ХХІ ст. в регіоні також можна очікувати збільшення числа спекотних днів з температурою більше 20 та 25 °С. Проте цей ріст не перевищить той, який уже зараз відбувся в регіоні протягом останніх двадцяти років

Наслідки

Підвищення максимальної та мінімальної температури повітря взимку, зменшення кількості морозних днів приведуть до зменшення тривалості зими та її суворості і, відповідно, зменшиться тривалість періоду зимової рекреації. Режим зволоження та екстремальні явища погоди також пов'язані з опадами. До середини ХХІ століття на Закарпатті зміниться і режим зволоження. Взимку можливе значне (18%) збільшення опадів, яке приведе до росту майже на півтора тижні (10днів)

числа днів зі снігом. Значний ріст опадів у вересні (17%) компенсуватиметься їх суттєвим (35%) зменшенням у жовтні, що приведе до зменшення опадів восени. Влітку, особливо у серпні, можливий дефіцит опадів, який на фоні підвищення температури повітря зумовить зростання посушливості у регіоні. До середини ХХІ ст. в області можна також очікувати збільшення інтенсивності опадів протягом усього року, але найбільше у теплий період, особливо у травні. Ріст максимальної інтенсивності опадів зумовить збільшення кількості екстремальних погодних умов, пов'язаних з опадами і насамперед сильних дощів та снігопадів. Взимку суттєве збільшення кількості (18%) та інтенсивності опадів що супроводжуватиметься значним ростом мінімальної температури повітря може привести до зміни структури опадів: збільшення числа днів з дощем і зменшення числа днів зі снігом, збільшення повторюваності зливового та мокрого снігу, налипання мокрого снігу, ожеледі.

Зміни клімату суттєво впливають на різні сектори життєдіяльності людини та навколишнє середовище. Найбільш вразливими до змін клімату є сільське господарство, енергетика, житлово-комунальне господарство, лісове господарство та екосистеми, рекреаційні, біокліматичні, водні ресурси. Суттєво впливають зміни клімату і на здоров'я та самопочуття людини. В сільському господарстві підвищення температури повітря зумовило збільшення тривалості вегетаційного періоду та періоду активної вегетації, теплозабезпечення рослин; зміну оптимальних строків сівби та збирання сільськогосподарських культур і, відповідно, зміну їх районування, ріст амплітуди щорічних врожаїв. В енергетиці суттєве підвищення температури в холодний період зменшило потреби у виробництві теплової енергії тепловими електростанціями і котельними, проте влітку зросли витрати на вентиляцію та кондиціювання.

Висновки

Отже, зміни клімату на Закарпатті будуть відбуватися у подальшому розвитку суспільства. Найбільш інтенсивно зміна клімату почала відбуватися з середини ХХ століття, у зв'язку з розвитком промисловості. Ці зміни впливають на водний режим річок, сільське господарство та економіку регіону.

Список використаної літератури

1. Айвазян С.А. Прикладная статистика и основы эконометрики /С. Айвазян, В. Мхитарян. – М.: ЮНИТИ, 2001.– 1022с.

2. Андерсон. Т. Статистический анализ временных рядов / Т. Андерсон. – М.: Мир, 1976. – 757 с.
3. Балабух В.О. Регіональні прояви глобальної зміни клімату в Закарпатській області / В.О. Балабух // Український гідрометеорологічний журнал: Науковий журнал. – Одеса: Вид-во ПП «ТЕС», 2013. – № 13. – С.55-62.
4. Балабух В.О. Особливості термічного режиму 2013 року в Україні / В.О. Балабух О.М. Лавриненко, Л.В. Малицька // Український гідрометеорологічний журнал: Науковий журнал. – Одеса: Вид-во ПП «ТЕС», 2014. – № 14. – С.30-46.
5. Балабух В.А. Межгодовая изменчивость интенсивности конвекции в Украине // Глобальные и региональные изменения климата; под ред. Осадчего В.И. / В.А. Балабух. – Киев: Ника- Центр, 2011. – С. 161-173.
6. Закс. Л. Статистическое оценивание / Л. Закс.– М.: Статистика, 1976.– 599 с

ГЕОГРАФІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

студ. IV курсу Нагалка Н., науковий керівник доцент Славік Р.В.

Досліджено зовнішньоекономічну діяльність Закарпатської області, а саме: зовнішня торгівля товарами і послугами (експорт, імпорт) за період 2014-2016 років, основні країни-партнери, іноземні інвестиції.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, товари, послуги, інвестиції, експорт, імпорт.

Постановка проблеми:

Економічні перетворення, які відбуваються в державі, мають на меті поступову інтеграцію українських підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків, з одного боку, і залучення іноземних підприємців до діяльності в Україні - з другого.

Значимість таких зв'язків у розвитку країн, у тому числі й України, постійно зростає. Історичний розвиток ряду країн підтверджує позитивний вплив і вигідність розширення участі кожної з них у міжнародному поділі праці та у різноманітних формах міжнародних зв'язків.

Очевидним є той факт, що зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства.

Зовнішньоекономічна діяльність сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу. Саме за рахунок зовнішньоекономічної діяльності держава вирішує проблему нестачі енергоносіїв, новітніх машин та устаткування, технологій, товарів народного споживання та інше.

Виклад основного матеріалу:

На сучасному етапі трансформації економічної системи України та її регіонів особливу актуальність набувають міжнародні економічні господарсько-торгівельні відносини, у сферу яких входять обмін товарами і послугами, спеціалізація і кооперація виробництва, науково-технічне співробітництво, надання економічного і технічного

сприяння, створення спільних підприємств та інші форми економічного співробітництва.

Зовнішня торгівля була і є важливою формою зовнішньоекономічних відносин. На сучасному етапі вона характеризується швидким зростанням, яке значно випереджає збільшення світового виробництва. Такі тенденції характерні і для України та її регіонів, зокрема для Закарпатської області.

В процесі становлення ринкових відносин в області активно пройшли непрості суспільні процеси. Сьогодні рівноправно діють такі елементи ринкової інфраструктури, як товарні біржі, довірчі (трастові) страхові компанії, фінансово-кредитні організації, позабюджетні та інвестиційні фонди.

Розгортання зовнішньоекономічних зв'язків є надзвичайно важливим напрямком функціонування економіки області.

Зовнішня торгівля товарами – один з найважливіших напрямків стабілізації і розвитку економіки області. Співпраця з розвинутими країнами світу сприяє відновленню та розширенню виробничих потужностей, освоєнню конкурентоспроможних видів продукції, в певній мірі вирішує питання зайнятості працездатного населення, ринків збуту, тощо.

Зовнішньоторговельні операції з товарами у 2016 р. область здійснювала з партнерами з 125 країн світу. Експортували товари до 72 країн світу, імпортували – із 117 країн. Кількість підприємств, що здійснювали зовнішню торгівлю товарами становили в експорті 521 одиницю, в імпорті – 535 одиниць.

Експорт товарів у 2016р. становив 1211,9 млн. дол. США та збільшився на 10,7% проти обсягу 2015р. і на 20,9% зменшився проти обсягу 2014р., імпорт товарів – 1133,4 млн.дол. та збільшився на 12,0% і зменшився на 41,7% відповідно. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 78,5 млн.дол. (негативне у 2014р. – 351,8 млн.дол.).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2016 р. склав 1,07 (у 2014р. – 0,8).

Частка країн ЄС у порівнянні з 2015 р. збільшилась і становила в експорті 92,7%, в імпорті – 59,0% (у 2014 р. – 84,7% та 44,0%).

Протягом останніх років основні позиції українського експорту залишились майже незмінними. У структурі товарного експорту у 2016 р. переважали машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 58,8% від загального обсягу експорту, деревина і вироби з деревини – 9,8%, текстильні матеріали та текстильні вироби – 9,7%.

Найбільші надходження серед країн ЄС здійснювались з Німеччини – 14,0% від загального обсягу імпорту (електричні машини, пластмаси, полімерні матеріали, бавовна), Угорщини – 10,7% (електричні машини, пластмаси, полімерні матеріали), Чехії – 9,1% (засоби наземного транспорту, крім залізничного, електричні машини, механічні машини) та Італії – 6,5% (електричні машини, механічні машини, шкури).

У структурі імпорту товарів значна частка традиційно припадала на машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 47,2% від загального обсягу експорту, полімерні матеріали, пластмаси; вироби з них і текстильні матеріали та текстильні вироби – по 10,5%.

Іноземної давальницької сировини в область у 2016 р. надійшло на 798,5 млн. дол., що на 13,2% більше порівняно з 2015 р. Найбільші поставки здійснювались з Китаю, Німеччини та Угорщини.

Експорт готової продукції з імпоротної давальницької сировини становив 960,9 млн. дол. США.

Найактивніше здійснювали експортно-імпортні операції підприємства Ужгородського, Виноградівського районів та міст Мукачеве і Ужгорода.

Протягом 2014, 2015 та 2016 років торгівля товарами найактивніше здійснювалася з такими країнами: експорт – Угорщина – 632758 тис. дол., 525822 тис. дол., 630780 тис. дол.; Російська Федерація – 171; 45504 тис. дол.; 13727 тис. дол.; Австрія – 91267 тис. дол., 65409 тис. дол., 61558 тис. дол.; Німеччина – 98757 тис. дол.; 79568 тис. дол.; 92926 – тис. дол.; Словаччина – 85505 тис. дол., 78760 тис. дол., 72162 тис. дол., Чехія – 50858 тис. дол., 46746 тис. дол., 49708 тис. дол. відповідно, Нідерланди, Польща, Естонія, Литва, Румунія, Франція.

Найменше торгівлі товарами здійснювалося з такими країнами як: Японія, Латвія, Туркменістан, Швейцарія, Хорватія, Молдова, Греція, Болгарія, Азербайджан.

Імпорт здійснювався з такими країнами: Білорусь – 337704 тис. дол., 39733 тис. дол., 25778 тис. дол., Китай – 184854 тис. дол., 168102 тис. дол., Німеччина – 195553 тис. дол., 153983 тис. дол., 159180 тис. дол., Російська Федерація, Угорщина, Чехія, Австрія, Бельгія, Італія, Японія, Корея, Малайзія, Франція, Туреччина.

Аналізуючи статистичні дані протягом трьох років, а саме 2014, 2015, 2016 років простежується деяка закономірність – починаючи з 2015 року показники зменшуються, що пов'язано з економічною ситуацією в державі.

Якщо говорити про партнерів з Європейського Союзу, то в експорті виділяються наступні країни: Німеччина, Австрія, Італія, Угорщина, Словаччина, Польща, Чехія. Імпорт: Чехія, Угорщина, Німеччина, Італія.

У товарній структурі зовнішньої торгівлі протягом 2014-2016 років в експорті переважали такі товари: машини, обладнання, механізми та електротехнічне обладнання; різні промислові товари; текстильні матеріали і текстильні вироби; деревина і вироби з деревини; продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості; продукти рослинного походження; взуття, головні убори, парасольки; шкура необроблена, шкіра вичищена; готові харчові продукти.

Імпорт: машини, обладнання, механізми та електротехнічне обладнання; текстильні матеріали і текстильні вироби; полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; мінеральні продукти; маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; вироби з каменю, гіпсу, цементу.

У зовнішній торгівлі товарами в експорті виділяються такі міста Закарпатської області як Ужгород, Мукачєво, Чоп, Берегово, Хуст, які експортували, а також імпортували найбільше товарів.

З-поміж районів області в експорті виділяються Ужгородський, Виноградівський, Свалявський, Тячівський, Мукачівський, Перечинський.

Найменше продукції на експорт в Міжгірському, Воловецькому, Хустському.

В імпорті перевагу мають Ужгородський, Виноградівський, Свалявський, Мукачівський; найменше імпортують – Рахівський, Міжгірський, Воловецький.

Важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання області є послуги зовнішнього ринку.

Експорт послуг у 2016 р. становив 184,0 млн. дол. США, і скоротився на 2,6% проти обсягу 2015 р. та на 6,0% – проти обсягу 2014 р. Імпорт послуг у 2016 р. становив 25,8 млн. дол., і збільшився на 23,5% проти обсягу 2015р. та скоротився на 31,5% проти обсягу 2014р. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами у 2016р. становило 158,2 млн.дол. (у 2014 р. також позитивне – 167,8 млн.дол. США).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2016 р. склав 7,14 (у 2014р. – 6,06).

Зовнішньоторговельні операції послуг проводились із партнерами із 78 країн світу.

За 2016р. обсяг експорту послуг з країн Європейського Союзу склав 173,8 млн.дол. імпорт – 17,0 млн.дол. Порівняно з 2015р. експорт зріс на 2,7% імпорт – на 20,5%.

Частка країн ЄС в експорті збільшилась на 5,0 в.п. проти 2015р. і становила 94,5%, в імпорті – зменшилась на 1,6 в.п. і становила 66,1%.

Найбільшими споживачами послуг виступають фірми з Угорщини (35,8% загального обсягу експорту послуг), Австрії (13,1%), Німеччини (11,8%) та Італії (8,4%).

У структурі експорту значні обсяги займали послуги з переробки матеріальних ресурсів (75,4%) та транспортні послуги (18,3%).

Головними партнерами в імпорті послуг були США (21,5% загального обсягу імпорту послуг), Німеччина (13,9%), Австрія (13,3%) Словаччина (12,3%), Угорщина (8,9%) та Кіпр (6,0%).

Оснoву структури імпорту у 2016р. склали ділові послуги 35,2%, транспортні – 30,6%, послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні – 14,0%, роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності – 9,6%.

Серед регіонів області найбільш активно діють на зовнішньому ринку послуг суб'єкти Ужгородського, Мукачівського, Виноградівського районів та міста Мукачево і Ужгород.

У структурі зовнішньої торгівлі послугами протягом 2014-2016 років в експорті найбільше послуг: переробка нематеріальних ресурсів; транспортні послуги; ділові послуги; послуги пов'язані з подорожами; послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги.

У структурі імпорту – транспортні послуги; ділові послуги; послуги пов'язані з подорожами; послуги пов'язані з фінансовою діяльністю; роялті та інші послуги пов'язані з використанням інтелектуальної власності.

Основними партнерами у зовнішній торгівлі послугами були такі країни: Австрія, Італія, Німеччина, Словаччина, Угорщина.

Географічне розташування Закарпаття сприяє інтеграції України у Європейські структури, залучає її до активної участі у міжнародному інвестиційному співробітництві.

Обсяг залучених із початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 31 грудня 2016 р. становив 317,7 млн. дол. США. У розрахунку на одну особу населення обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) склав 252,9 дол. З країн Європейського Союзу внесено 245,3 млн.дол. інвестицій, з інших країн світу – 72,4 млн.дол.

У 2016р. в економіку області іноземними інвесторами вкладено 23,9 млн.дол. прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок зміни вартості утрат перекласифікації інвестицій становило 9,0 млн.дол., у т.ч. за рахунок курсової різниці – 8,7 млн.дол.

Інвестиції надійшли із 48 країн світу. До основних країн-інвесторів входять Нідерланди, Німеччина, Польща, Австрія, Японія та США, якими внесено в економіку області 70,5% загального обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу).

На підприємствах промисловості зосереджено 260,3 млн. дол., у т.ч. переробної – 255,7 млн.дол., з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 2,6 млн.дол., водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 1,1 млн.дол., добувної промисловості, розроблення кар'єрів – 0,9 млн.дол. У машинобудування, крім ремонту монтажу машин і устаткування внесено 161,0 млн.дол. прямих інвестицій, виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування – 37,3 млн.дол., текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 22,0 млн. дол., виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічної діяльності – 15,8 млн. дол.

У транспорті, складському господарстві, поштової та кур'єрській діяльності акумульовано 20,0 млн. дол. інвестицій, операціях з нерухомим майном – 12,6 млн. дол., тимчасовому розміщуванні й організації харчування – 8,9 млн. дол.

Заборгованість підприємств прямого інвестування області за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями перед прямими іноземними інвесторами (борговими інструментами) на 31 грудня 2016 р. становила 116,6 млн. дол.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) унесених в економіку області з початку інвестування на 31 грудня 2016 р. склав 434,3 млн. дол. США.

Висновки

Зовнішньоекономічна діяльність є невід'ємною складовою економіки країни та її регіонів. Оскільки наша область має вигідне економіко-географічне положення, то здійснення зовнішньоекономічної діяльності є її обов'язком.

Зовнішня торгівля товарами – один з найважливіших напрямків стабілізації і розвитку економіки області. Співпраця з розвинутими

країнами світу сприяє відновленню та розширенню виробничих потужностей, освоєнню конкурентоспроможних видів продукції, в певній мірі вирішує питання зайнятості працездатного населення, ринків збуту, тощо.

За останній час зовнішня торгівля почала втрачати свої важелі, що є наслідком нестабільної економічної та політичної ситуації в країні. Але не дивлячись на це, зовнішньоекономічна діяльність продовжує розвиватись і збільшуватись, хоч і не швидкими темпами.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник Закарпаття за 2009 / Головне управління статистики у Закарпатській області / за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2016.
2. Передрій О.С. Міжнародні економічні відносини: [навч. посібник] / О. С. Передрій. – Ужгород, 2005. – 224 с.
3. Статистичний збірник «Зовнішньоекономічна діяльність Закарпатської області» 2017/ Головне управління статистики в Закарпатській області/ за ред. Г. Д. Гриник – Ужгород, 2017

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ МІСТА МУКАЧЕВА

студ. III курсу Сідор Л., науковий керівник ст. викладач Антолюк О.С.

Дана стаття розкриває питання динаміки прямих інвестицій та їх обсяги пов'язані з географічним положенням та аналізує види діяльності, що найбільше інвестуються.

Ключові слова: географічне розташування, кордони, інвестори, економічна діяльність, обсяги інвестицій, виробництва, статистика.

Вступ

Мукачево має вигідне географічне розташування (за 40-50 км від кордонів з Угорщиною та Словаччиною, і відповідно 90-100 км від кордонів з Румунією і Польщею), Мукачево є транспортним вузлом міжнародних магістралей. Місто перетинають:

- *залізничні магістралі:* Москва-Київ-Будапешт-Белград-Рим і Москва-Київ-Братислава-Прага-Відень;
- *автомобільні траси E50, E58, E81 та E471:* Київ-Будапешт-Відень і Київ-Прага.

Мукачево приваблює інвесторів насамперед географічним розташування. Воно зручне для економіки, логістики, інвестицій. Місто лежить у центрі області, сюди зручніше підвозити працівників із регіонів. Але найважливіше для інвесторів – кадри.

Метою статті є опис іноземних інвестицій в м.Мукачево за видами економічної діяльності та за країнами, з яких надходять інвестиції.

Виклад основного матеріалу

За даними управління статистики у Мукачівському районі, станом на 01.07. 2017 року, прямі іноземні інвестиції в економіку м. Мукачево склали 22825,4 тис. дол. США.

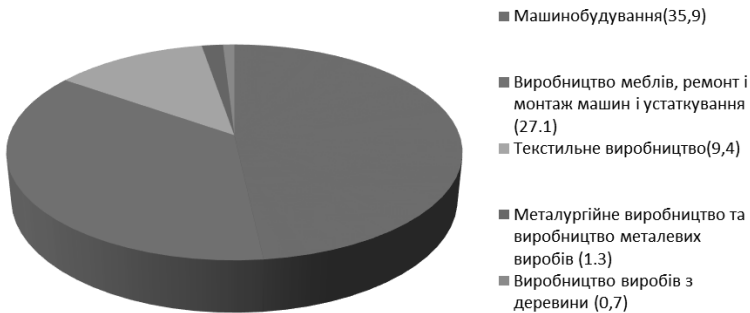
Аналіз динаміки прямих інвестицій показав, що на промислових підприємствах зосереджено 14457,8 тис. дол. США прямих іноземних інвестицій, що складає 63,3% загального обсягу інвестицій.

За видами економічної діяльності найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій вкладено в промисловість (76,3 % до загального підсумку) – 25 млн. 250,30 тис. дол. США. Детальніше показано в *Таблиці 1*

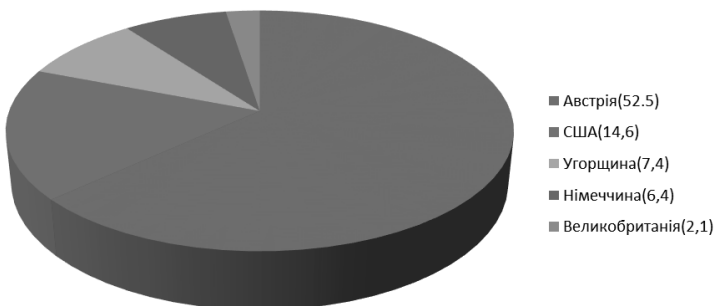
Таблиця 1

№	Вид економічної діяльності	тис. дол. США
1.	Машинобудування	11 млн. 250,30 тис
2.	Виробництво виробів з деревини	217, 3 тис
3.	Текстильне виробництво	3 млн. 110, 60 тис
4.	Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	427,0 тис.
5.	Виробництво меблів, ремонт і монтаж машин і устаткування	8 млн. 956,3 тис

Найбільші обсяги інвестицій за видами економічної діяльності у %

Обсяги іноземних інвестиції у %

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій за країнами інвесторами вкладено з Австрії. З цієї країни залучено 17 млн. 355,5 тис. дол США. Обсяг інвестицій з США становить 4 млн. 818,2 тис. дол. США загального обсягу по місту. Обсяг інвестицій з Угорщини складає 2 млн. 437 тис.дол.США загального обсягу по місту, на четвертому місці за обсягом вкладених іноземних інвестицій Німеччина - залучено 2 млн. 110,1 тис. дол. США. Інвестиції з Великобританії склали 678,7 тис. дол.США обсягу по місту.

Найбільшими інвестиційними підприємствами в місті є «Fischer -Мукачево», «Точприлад», «Flex».

«Fischer - Мукачево». Щорічно на підприємстві виробляється приблизно 1,2 млн пар гірських і бігових лиж та приблизно такі ж кількість хокейних ключок. **«Fischer -Мукачево»** забезпечує компанії Fischer 80% продукції. Лижі продаються в 35 країнах світу. Сьогодні на підприємстві працюють 1 500 осіб.

«Точприлад». Спеціалізація заводу – динаміки для мобільних і стаціонарних телефонів, а також автомобільних акустичних систем. Основними споживачами продукції заводу є такі всесвітньо відомі фірми, як Siemens, Nokia, Philips, Motorola, Volkswagen, General Motors. Вироби «Точприладу» використовують в аудіосистемах і сигналізаціях автомобілів топових брендів: Mercedes, Audi, Porsche. Завод на 100% працює на експорт. Споживачами є країни Європи, Японія та США. На підприємстві працюють 2 200 осіб.

«Flex». Flex співпрацює з найвідомішими брендами на планеті та має партнерські відносини з такими компаніями, як «Nike», «Google», «Teradata», «Bose» та «Lenovo». Зараз «Flex» є однією з найбільших компаній на Закарпатті. Тут працює понад 3 500 робітників.

Висновки

- географічне положення м.Мукачево є привабливим для інвесторів, бо знаходиться в центральній частині області, воно не є прикордонним містом, але в той ж час розміщене на невеликій відстані від кордону;
- найбільші обсяги інвестицій за видами економічної діяльності в місті припадає на машинобудування;
- залучення іноземних інвестицій дає змогу вирішувати проблему зайнятості робочої сили, сприяє розвитку виробничої інфраструктури, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. За рахунок інвестицій можливо освоювати конкурентноздатну

продукцію, реалізувати її як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Список використаної літератури

1. Сайт мукачівської міської ради <http://mukachevo-rada.gov.ua>
2. Сайт управління статистики у Мукачівському районі <https://mukachevo-rada.gov.ua/index.php/hromadianam/derzhavni-ustanovy/upravlinnia-statystyky-u-mukachivskomu-raioni>

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ (на прикладі с. Тур'я-Ремета Перечинського району)

*студ. V курсу Скубенич С.,
науковий керівник ст. викладач Жулканич Б.М.*

У статті досліджено економічні та соціальні особливості і проблеми розвитку сільських територій на прикладі населеного пункту адміністративної одиниці країни. Визначено засоби та шляхи подолання соціально-економічних проблем розвитку сільських територій. В той же час наголошується на розробленні заходів, які сприятимуть забезпеченню комплексного збалансованого вирішення економічних, соціальних та екологічних завдань при збереженні природно-ресурсного та історико-культурного потенціалу сільської місцевості.

Ключові слова: сільська територія, соціально-економічний розвиток, сталий розвиток, зайнятість, безробіття, рівень життя населення.

Актуальність проблеми

Соціально-економічний розвиток села визначають як процес змін, спрямованих на підвищення рівня розвитку економічної і соціальної сфер сільських регіонів, з мінімальними втратами для природного середовища і найбільшим рівнем задоволення потреб сільського населення та інтересів держави. Сільський розвиток потребує комплексного підходу до вирішення всіх проблем сільського регіону – економічних, соціальних, екологічних, демографічних тощо.

На сьогодні великої актуальності набувають проблеми розвитку сільських територій України, які спричинені системою внутрішніх і зовнішніх факторів впливу. Основними з них є: низький рівень життя сільського населення, деградація і вимирання сільських населених пунктів, занепад соціальної та виробничої інфраструктури, високий рівень безробіття.

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються сьогодні в селах України значною мірою підривають основи подальшого розвитку аграрного сектора і чинять загрозу продовольчій безпеці суспільства в цілому. Тому ситуація, що склалася на селі потребує негайного

коригування і прийняття якнайскоріших і найефективніших заходів у сфері розвитку сільських територій.

Аналіз останніх публікацій

Вітчизняні вчені протягом багатьох років займаються вивченням проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій. Значних результатів у своїх наукових дослідженнях досягли В.Г. Андрийчук, О.Г. Булавка, М.М.Дністрянський, М.Й. Малік, С.М. Кваша, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук, В.К. Терещенко, О.І.Шаблій, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та інші.

Вище згадані наукові розробки дуже важливі, проте ця проблема вимагає подальшого вивчення, особливо як на регіональному рівні, так і в цілому по країні.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану та актуальних питань соціально-економічного розвитку сільських територій Закарпатської області на прикладі с. Тур'я-Ремета Перечинського району.

Основні результати дослідження

Ефективне функціонування сільських територій та сільських населених пунктів вимагає не лише підтримки аграрного сектору економіки, а й забезпечення високої якості трудового потенціалу, поліпшення умов життя, праці, побуту, дозвілля сільського населення; оздоровлення демографічної ситуації тощо[4]. Створення умов для розвитку сільських територій являється одним з важливих стратегічних напрямків державної політики у формуванні сприятливого територіального середовища як першооснови сталого розвитку економіки та збереження властивостей природних ландшафтів. Чинний Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (від 17.10.1990 р. № 400-XII) та внесених до нього змін (1992, 1994, 2009, 2013 та 2017роках) визначає заходи щодо соціального розвитку села[1], надаючи перелік першочергових організаційно-економічних і правових заходів, які мають бути реалізовані на сільських територіях. Мінімальний розмір державних капіталовкладень, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази соціальної сфери села та АПК, має становити не менше 1 % ВВП [3]. Проте Закон не виконується, особливо в частині надання переваги селу порівняно з містом (у розрахунку на душу населення) у спорудженні житла, закладів освіти, культури і

спорту, охорони здоров'я, побуту, торгівлі, комунальних об'єктів, електро- й водопостачання тощо, та в забезпеченні якісного медичного, культурного, спортивного, комунально-побутового, транспортного і торговельного обслуговування села.

Несприятливі тенденції щодо погіршення рівня та якості життя в сільській місцевості спостерігаються у різних сферах.

У демографічній сфері відбувається випереджальне зменшення чисельності населення в сільській місцевості. Це веде до поступового зменшення частки сільського та зростання частки міського населення України. Причому цей процес відбувається з причин як природного скорочення за рахунок дисбалансу народжуваності та смертності, так і міграції. Хоча, останнім часом в сільській місцевості фіксується деяке поліпшення ситуації з народжуваністю, проте високий рівень смертності, що перевищує рівень народжуваності вказує на від'ємний природний приріст населення й залишається однією з основних причин депопуляції сільського населення нашої держави. В Закарпатській області демографічна ситуація в порівнянні з іншими регіонами України є кращою. Так за даними Головного управління статистики в Закарпатській області станом на 01.01.2018 року проживало 1,255 272 осіб, а 1 серпня 2016 року в області проживало 1,2559 000 осіб. [9]

В Перечинському районі станом на 01.01.2018 року зареєстровано 32 201 осіб, в порівнянні з 31 570 осіб 2013 року. [9]

Село Тур'я-Ремета знаходиться в Перечинському районі Закарпатської області, село розкинулося на злитті рік Тур'ї і Турички, в межах Березне-Ліпшанської долини на роздоріжжі автодоріг Ужгород-Свалява, Перечин-Лумшори. Село входить в етнографічну територію Лемківщини — т.зв. "трикутник", що поєднує с.Ужок (на півночі), м.Ужгород і Ужгородський район (на півдні) до р.Боржави (на сході) [2].

Із загальної кількості населення :

- працездатного віку - 1743 чоловік (54,5%);
- пенсіонерів - 814 чоловік (25,4%) ;
- діти до 16 років - 643 чоловік (20,1%).

Загальна площа населеного пункту складає 1030,2га. в т.ч.:

- державна власність – 182,8 га;
- комунальної власності – 255,9 га;
- приватна власність – 591,5 га.

Площа земель сільськогосподарського призначення становить 488,4га, несільськогосподарського призначення – 79,3 га. У власності фізичних осіб знаходиться 389,9 га земель, у оренді – 4,89 га землі.

Всього у селі 21 км дороіг, 4 км яких є дорогами загального користування і 15 км – це 19 вулиць, що перебувають у комунальній власності села, їх загальна залишкова балансова вартість складає 395287 гривень.

Тур'я-Реметівська сільська рада представлена одним населеним пунктом с. Тур'я-Ремета, в якому нараховується 954 дворогосподарства та проживає 3200 жителів. У селі є 946 будинків, з яких 195 газифіковано, 470 телефонізовано і 20 підключено до швидкісного Інтернету. Це все дані соціальної сфери.

На території села працює 1 дошкільний навчальний заклад з 3-ма стаціонарними групами на 92 дітей та 1 сільський клуб, що фінансуються із сільського бюджету, загальноосвітня школа I-III ступенів (417 учнів), дитяча музична школа (78 учнів), психоневрологічний інтернат (320 підопічних), амбулаторія загальної практики сімейної медицини с.Тур'я-Ремета з денним стаціонаром на 6 ліжкомісць, аптечний ФАП, бібліотека-філія Перечинської ЦБС, відділення поштового зв'язку, лісництво, споживче товариство, комунальне підприємство „Тур”. На території села налічується 21 торгових закладів, з яких 5 кафе. Досить сильна є сакральна обрядовість села зокрема в селі мирно функціонують конфесії трьох церков це:

- Православна Церква Свято-Михайлівська, 1771 р.
- Римо-католицький костел св. Юрая, 1886 р.
- Греко-католицька церква архангела Михаїла 1998 р.

Гострою і не вирішеною є проблема розвитку інфраструктури населених сільських пунктів. В результаті аграрної реформи усі суб'єкти сільської соціальної інфраструктури, що були у складі сільськогосподарських підприємств передані на баланс сільських рад. Проте, через відсутність фінансування із місцевих бюджетів, такі суб'єкти поступово згортають свою діяльність, або здебільшого перепрофілюються на інші види суто комерційної діяльності. Ось чому актуальною є необхідність здійснення кардинальної територіальної реформи у сільській місцевості та розвитку продуктивних сил на селі. Сільська рада фактично є недовіреним органом, який намагається перекладати виконання своїх функцій на органи вищого порядку та безкінечно вимагати надання дотацій із державного та місцевих бюджетів, що не можна вважати нормальним [1].

Слід зазначити, що існує чимало прикладів, коли окремі сільськогосподарські підприємства, бізнесмени дійсно дбають про соціальні проблеми села, забезпечують зайнятість та гідну оплату праці,

розвиток соціальної сфери села. Але це скоріше виняток, ніж правило. Окремої уваги та аналізу потребує оцінка природнього та історико-культурного потенціалу сел

Сільська територія не володіють значним природо-ресурсним потенціалом, який, при більш повному та ефективному використанні, міг би забезпечити їх збалансований розвиток та суттєво підвищити рівень і якість життя сільського населення. Останнім часом широкої популярності набуває сільський зелений туризм, який перетворюється для багатьох жителів у основний вид діяльності, оскільки може бути джерелом стабільного доходу для сільського населення. Як показує досвід, одних тільки природних ресурсів для успішного розвитку та процвітання територій замало. Повинна бути розроблена на державному рівні стратегія, яка б включала допомогу та всебічну підтримку розвитку галузей господарства, туризму й рекреації, а також надання пільг жителям та державної стратегічної програми розбудови населених пунктів [5]. Родзинкою туризму у Туря_Реметі є урочище Розтоки (площа 430га) яке знаходиться під охороною Тур'є-Реметівського лісництва, де в 1906 році професор А. Златнік заклав посадки акліматизованого екзота Дугласії ялиці. Геологічні привабливі місця:

Кам'яні останці Соколець (площа 4га) Перечинського лісництва, частина гори Синаторія. Має наукове і естетичне значення. Сюди часто навідуються альпіністи.

Печера Діравий камінь (площа 1га), військове лісництво. На горі Синаторія. Рідкісне явище природи. Має наукове та історичне значення, улюблене місце тренування альпіністів, представляє інтерес як туристичний об'єкт.

Основні історичні та історико-архітектурні пам'ятки

1. Пам'ятник листоноші Ф.Фекеті, ХІХ ст.
2. Надгробні пам'ятники залізо-ливарного виробництва поруч із православною церквою.
3. Мармуровий надгробний пам'ятник відомого поета, драматурга, художника, різьбяр С.Сільвау, ХІХ ст.
4. Пам'ятник односельчанам, які загинули в роки Другої світової війни.
5. Обеліск жертвам Другої світової війни.
6. Залишки міжколгоспної ГЕС (1955-1963рр., потужністю 360 кіловольт/ампер).
7. Церква Свято-Михайлівська, 1771 р., дерев'яна дзвіниця.
8. Костел св. Юрая, 1886 р.

Висновки

Держава постійно приділяє увагу питанням розвитку села. Проте, аналіз стану розвитку сільських територій вказує на відсутність системних заходів і практичних дій, підпорядкованих поточним і стратегічним інтересам та проблемам конкретного сільського населеного пункту, виробничо-господарської структури, кожного мешканця села. Сьогодні, не лише виробництво сільськогосподарської продукції повинно бути фундаментом розвитку сільських територій, а й піклування, в першу чергу, про селянина, його потреби, бажання, створення умов для нормальної життєдіяльності сільського населення.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
2. Буклет «Тур'я-Ремета – столиця Тур'янської долини»
3. Всеукраїнський перепис населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcensus.gov.ua/>
4. Губені Ю. Розвиток сільських територій: деякі аспекти євро- 1. пейської теорії і практики / Ю. Губені // Економіка України. – 2007. – № 4.
5. Кул Ю. «Тур'я-Ремета». Історико-краєзнавчий нарис
6. Малік М.Й. Стан та проблеми сталого розвитку сільських територій // М.Й. Малік // Трансформація сільського господарства та села : ювілейний збірник наукових статей [Заг. ред. Губені Ю.Е.]. – Львів : ЛНАУ, 2010.
7. Онищенко О.М. Сільський розвиток: основи методики та організації / О.М. Онищенко, В.В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – № 7.
8. Сільська газета «Ремітська новинка», яка виходить щомісяця з грудня 2006 р.
9. Статистичний щорічник Закарпаття за 2012 рік. Головне управління статистики у Закарпатській області, 2012.
10. Шаблій О., Вісьтак О. «Основи суспільної географії». Навчально-методичний посібник – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2012.

СУЧАСНІ ФОРМИ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

студ. II курсу Соскида Н., науковий керівник доцент Славік РВ

Обґрунтовано перспективність розвитку екстремальних видів туризму в Закарпатській області. Оскільки природні умови Закарпаття є придатними для розвитку таких видів туризму як: спелеологія, маунтбайкінг, Х-гонки, спортивне орієнтування, мото-туризм, повітряні кулі, та рафтинг, то в статті висвітлено перспективи розвитку саме цих видів туризму. Також було показано місця де ці види туризму можуть вдало розвиватися та набувати популярності не тільки у вітчизняних, але і в закордонних туристів.

Ключові слова: екстремальний туризм; гірські, наземні, повітряні, водні види екстремального туризму; міжнародний ринок туристичних послуг.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

Туризм в уяві більшості людей пов'язаний з відпочинком, новими враженнями, задоволенням. На сьогодні туризм є невід'ємною частиною життя людини, оскільки пов'язаний з закономірним бажанням людини мандрувати та відвідувати нові місця, країни, ознайомлюватися з унікальними природними та рекреаційними ресурсами, а також культурними та етнографічними особливостями населення.

Екстремальний туризм є одним з найперспективніших у світі, оскільки розвивається швидкими темпами. Все більше людей надають перевагу активному відпочинку, що передбачає подолання труднощів та небезпек, які чатують на туриста. Причому це стосується не тільки професіональних туристів, для яких ризик – це стиль життя, а й для простих людей.

Метою статті є описати найбільш відомі види екстремального туризму та охарактеризувати стан їх розвитку в Закарпатській області.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати екстремально-курортний потенціал Закарпатської області;
- виділити найпоширеніші види екстремального туризму, що

користуються попитом на світовому ринку, та окреслити перспективи їх розвитку в Закарпатській області;

- розглянути способи їх популяризації на ринку туристичних послуг.

Виклад основного матеріалу

Туристична індустрія постійно розвивається й удосконалюється, пропонуючи все нові види послуг туристам, особливо молоді, якій вже недостатньо традиційних видів туризму, оскільки більшість молодих людей прагне не до комфортного, спокійного відпочинку, а навпаки, до активних й цікавих видів відпочинку. Активні види туризму включають відпочинок і подорожі, розваги, спорт, що передбачає значне фізичне навантаження, тому недоступне для всіх категорій туристів. Ще більше навантаження як фізичне, так і психологічне передбачають екстремальні види туризму.

Якщо в Європі екстремальні види туризму найбільш популярними й масовими стали в кінці 80-х років ХХ століття, то для України екстремальний туризм – відносно нове явище, яке розвивається й набуло популярності не тільки серед професіоналів, а й серед простих туристів з початку ХХІ століття. Проте даний вид туризму все більше захоплює населення, набуваючи масового характеру

При належному підході розвиток екстремального туризму сприятиме збільшенню внутрішнього туризму, а при правильній маркетинговій політиці та організації рекламної діяльності на зовнішньому ринку – й міжнародного туризму. Це сприятиме збільшенню прибутків до бюджету та популяризації країни й регіону на світовому ринку туристичних послуг. Основною передумовою для розвитку даного виду туризму є якість та безпека пропонованих послуг.

У Закарпатській області достатньо багато місць, де щорічно проводять організований екстремальний відпочинок та екстремальні змагання. До таких місць належать: м. Мукачеве, м. Ужгород, місцевість Невицького замку, також околиці річки Боржави, гори Стой та гори Говерли.

У Закарпатській області найбільш розвиненими видами екстремального туризму є:

- альпінізм (скелелазіння) та гірсько-пішохідний туризм;
- спелеологія;
- гірськоколийний спорт, в т.ч. сноуборд;
- рафтинг (сплав по гірських річках);
- парапланеризм та дельтапланеризм.

Розглянемо екстремальні види туризму по групах.

Найбільш популярними в Закарпатській області є гірські види екстремального туризму. Найбільш екстремальним видом відпочинку вважається альпінізм (сходження на вершини гір), причому долаються різноманітні перешкоди різного ступеня важкості, пов'язані з умовами місцевого рельєфу й клімату.

Гори Карпати на території Закарпатської області є надзвичайно сприятливі для альпінізму та гірськолижних видів спорту, оскільки є порівняно безпечними. Наприклад, г. Кавказу, г. Уралу є більшими за Карпати, проте вони не є безпечними в плані розвитку спортивного туризму, оскільки відрізняються різкими схилами, провалами та ін. небезпеками. В Закарпатті найбільш скелясті гори – це Горгани, вони найменше відвідувані туристами навіть з метою екскурсії. Практично всі інші гори регіону є безпечними та придатними для розвитку альпінізму, але за умови погодження маршруту з місцевими рятувальними загонами та дотриманням правил техніки безпеки. Найбільш відвідувані гори з метою альпінізму – це гори на території Воловецького, Міжгірського, Рахівського, Великоберезнянського, Свалявського та Мукачівського районів. Однією з проблем розвитку альпінізму в Закарпатській області є недостатня кількість досвідчених інструкторів.

З кожним роком збільшується кількість туристів, метою відпочинку яких є гірські лижі та сноубординг (спускання по снігу з гірських схилів на спеціально обладнаній дошці). Найвищою гірськолижною базою Українських Карпат є Драгобрат, де два бугельні витяги кілометрової довжини ведуть з висоти понад 1300 м майже на вершину гори Стіг (1704 м).

У Закарпатській області є досить високого рівня гірськолижні курорти з наявним сервісом, що дозволяє і в подальшому успішно розвивати гірські екстремальні види туризму. Позитивним моментом є те, що протягом останніх років збудовано та введено в дію сучасні якісні підйомники та крісельні дороги, відкриті комфортабельні сучасні гірськолижні заклади розміщення. До наземних видів екстремального туризму відносять спелеологію, кінний і мисливський туризм, пішохідний і комбінований автобусно-пішохідний туризм (трекінговий маршрут), маунбайкінг, Х-гонки, спортивне орієнтування, автотур-ралі та мототуризм (по гірському бездоріжжі), виживання в дикій природі.

Спелеологія – це вивчення порожнин штучного походження. Активним дослідженням печер на Закарпатті почали займатися в кінці 1990-х.

Зараз спелеологія в Закарпатті активно розвивається і викликає все більше зацікавлення, проводяться різноманітні дослідження та змагання.

У Закарпатській області нараховуються десятки печер, однак відомі та доступні туристам без спеціального спорядження лише декілька з них, решта відкрита тільки для досвідчених спелеологів. Найбільш сприятливі для розвитку спелеології об'єкти: карстові печери біля с. Княгиня (Великоберезнянський район); карстова печера з прозорими стінами кальциту (поблизу с.Мала Уголька Тячівського району недалеко від височини Погар); карстова «Перлинова печера» (неподалік с.Мала Уголька на вододілі річок Мала та Велика Угольки), закладена у юрських мармурованих вапняках. Найбільшою печерою є печера «Дружба» (довжина близько 900 м), розташована на території Тячівського району

Трекінговий маршрут – буквально означає «піший похід». Трекінг – це відпочинок у русі, у подорожі. Пішохідний туризм надає можливість побачити природу та ознайомитися з побутом місцевого населення самотійно. При плануванні такого маршруту необхідно враховувати вік туристів та кількість днів, які вони готові провести в русі. Майже вся територія Закарпаття є сприятливою для таких комбінованих походів, кожен район області є по-своєму цікавим та колоритним як у плані забезпеченості природно-рекреаційними ресурсами, так і в плані місцевої самотності населення.

На світовому ринку туристичних послуг дуже популярним сьогодні є туризм по особливо небезпечних маршрутах (гірських, рівнинних). Створення розгалуженої системи як гірських спортивних маршрутів, так і різноманітної за характером інфраструктури активного відпочинку (траси для велогонок та ін.) біля відповідних засобів розміщення дозволить сформувати стійкий попит на відпочинок у період літнього сезону на найрізноманітніших сегментах ринку.

Маунтбайкінг або гірський (спортивний) велосипед – передбачає спуск з гори на велосипеді, подолання перешкод через каміння, швидкісний проїзд через небезпечні місця (кручі), швидка їзда по трасі з трамплінами та іншими перешкодами, подолання місцевості з багатьма гірками й підйомами, (як штучними, так і природними). Для Закарпатської області доцільно проводити такі велотури за участі як вітчизняних, так й іноземних маунтбайкерів, можна й у формі змагань.

X-гонки або екстремальні гонки – проводяться переважно для команд, які складаються з професіоналів, котрі настільки добре фізично й професійно підготовані, що можуть займатися скелелазінням, рафтингом, долати перешкоди на велосипеді, коні та ін. За кордоном

Х-гонки – це переважно командна гра, де учасники об'єднуються при змаганні з метою якнайшвидшого подолання 3-4 км, використовуючи свої спортивні навички.

Спортивне орієнтування – це складний багатокомпонентний вид спорту, суть якого полягає в орієнтуванні на місцевості за допомогою карти та компасу, якнайшвидше подолання дистанції та знаходження заданих контрольних пунктів. На Закарпатті змагання зі спортивного орієнтування зазвичай проводяться в районі Невицького замку.

Такий вид активного відпочинку, як ралі на джипах або мотогонки по безлюдній місцевості необхідно обмежувати, оскільки велике навантаження на навколишнє середовище та негативний довготривалий ефект, шум, може нанести непоправну шкоду природі. Такі спеціфічні раллі доцільно проводити на спеціально відведених та підготовлених трасах, що дозволить гарантувати екологічну безпеку для навколишнього середовища та безпеку туристів.

На сьогодні великим попитом користуються комбіновані тури – це сумісне проведення в одному маршруті трекінгу, рафтингу, вело- та кінного туризму.

Вживання в дикій природі або джайлоо-туризм належить швидше до екзотичного екстремального відпочинку. Фактично це школа вживання в екстремальних умовах автономного існування. Цей захоплюючий вид туризму в Закарпатті найбільш доцільно розвивати в гірській місцевості з пропозицією відвідин чабанських колиб, прогулянки в горах і на пасовищах.

До повітряних видів екстремального туризму належать: парашутний спорт, політ на повітряних кулях, дельтапланеризм та парашутизм.

Парашутний спорт – включає: класичний парашутизм (стрибки на точність приземлення); групову акробатику (побудова при польоті максимальної кількості різних фігур командою з декількох парашутистів); купольну акробатику (побудова формацій з куполів розкритих парашутистів); фристайл (показ спортсменами різних фігур у вільному падінні). На території Закарпаття стрибки з парашутом організує Закарпатський клуб «Політ»

Повітряні кулі (теплові аеростати) здатні підніматися на висоту до 1000 м. Дальність повітроплавання залежить від сили вітру (в основному 20-30 км). У Закарпатській області ідеальні передумови для такого неординарного виду спорту, як дельтапланеризм та парашутизм. Найбільш сприятливими умовами є території Рахівського,

Перечинського, Великоберезнянського та частково інших районів області, зокрема с.Ждинієве Воловецького району.

Рафтинг – спуск по гірських річках на байдарках (Виноградівський, Перечинський, Великоберезнянський, Ужгородський райони). Гірські річки Карпат, особливо навесні, повноводні й дуже підходять для тренувань. На перспективу доцільно розробляти рафтинг-тури різної категорії складності. Застосовують від 1-2 розслабленої до 6-ої категорії складності.

Все більшої популярності на світовому ринку туристичних послуг набуває **каякінг**. Цей вид спорту розрахований на одну людину. Розрізняють три основні його напрямки: слалом, родео та сплав. Слалом – це вміння маневрувати на каяці, відчуваючи шлюпку й воду; родео – виконання різних трюків на шлюпці за рахунок особливостей рельєфу ріки; сплав – водний похід по гірській річці, часто з елементами гри, де необхідно подолати перешкоди у вигляді бочок, водяних валів та інших перешкод.

Висновки

Отже, тут охарактеризовано найбільш поширені види екстремального туризму, які користуються попитом на світовому ринку туристичних послуг та які можна успішно розвивати на території Закарпатської області.

Екстремальний туризм постійно розвивається, весь час з'являються нові його різновидності. Порівняно з Україною та Закарпатською областю екстремальний туризм у закордонних країнах розвинений набагато краще. Проте і для вітчизняного ринку туристичних послуг його розвиток при належному підході є перспективним.

Список використаних джерел

1. Бабкін О.В. Спеціальні види туризму/Ростов-на-Дону: Фенікс, 2008. - 252 с.
2. Грушка О.Р. Туристичне краєзнавство: Монографія / О.Р.Грушка. – К.: Либідь, 2008. – 270 с.
3. Изотова М.А., Матюхина Ю.А. Инновации в социокультурном сервисе и туризме/ Научная книга, 2006. - 136 с
4. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. – К. : Знання, 2011. – 334 с.
5. Рутинський М. Географія туризму України: Навч. метод. посіб. – 2-е вид. переробл. і доп. – К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 160 с.
6. Экстремальная Украина //Сегодня. - 2008. - 16 апреля: Вставка. - с 6-7

II.
ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ
ТА КАДАСТР

АНАЛІЗ ПРОЦЕДУРИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Студ. IV курсу Бако О.О., науковий керівник асист.Ваши Я.І.

Розглянуто загальний алгоритм та зміст процесу розробки проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки. Особливу увагу звернено на етап погодження проектів відповідними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Ключові слова: землеустрій, проект землеустрою, відведення земельної ділянки.

Постановка проблеми

На даний час йде постійне надання, передача, вилучення (викуп), відчуження земельних ділянок, тому розробка проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок є необхідною складовою для отримання права власності або права користування на земельну ділянку для відповідних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У вітчизняній науці питанню розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок різних форм власності та цільового призначення досліджувались такими вченими, як А.М. Третяк, В.В. Горлачук, Л.В. Корнілов, Л. Я. Новаковський та ін.

Постановка завдання

Метою статті є проведення аналізу нормативно-правових актів для виготовлення проектів землеустрою щодо відведення, а також виділення основних проблем, які виникають при розробленні та подальшому погодженні таких проектів.

Виклад основного матеріалу

Закон України «Про землеустрій» є основним законом у сфері землеустрою, який визначає правові та організаційні основи діяльності і спрямований на регулювання відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридич-

ними та фізичними особами із забезпечення сталого розвитку. Тому виключно цим законом визначається види і склад землевпорядної документації. Одним із видів документації із землеустрою, які визначені 25 статтею є проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок. [2]

Визначення поняття «проект землеустрою» наводиться у 1 статті вищезгаданого закону. Отже, **проект землеустрою** - це сукупність економічних, проектних і технічних документів щодо обґрунтування заходів з використання та охорони земель, які передбачається здійснити за таким проектом.

Стаття 50 Закону «Про Землеустрій» регламентує розроблення та склад проектів землеустрою щодо відведення. Ніякі інші складові документації не мають вимагатися, ніж ті які зазначені у даному законі.

Метою розроблення даного проекту землеустрою є формування земельної ділянки або зміна цільового призначення.

Алгоритм розробки проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки має наступний вигляд:

1. Отримання дозволу на розробку проекту землеустрою у відповідних органах виконавчої влади або місцевого самоврядування, відповідно до їх повноважень, які зазначені у Земельному кодексі [1];
2. Виготовлення проекту землеустрою суб'єктами господарювання, що є виконавцями робіт із землеустрою згідно із Законом України «Про землеустрій», які мають відповідні сертифікати у строки, що обумовлюються угодою сторін [2];
3. Погодження проекту землеустрою у порядку встановленому статтею 1861 Земельного кодексу України [1];
4. Державна реєстрація земельної ділянки у Державному земельному кадастрі (у випадку формування земельної ділянки);
5. Затвердження проекту землеустрою відповідним органом виконавчої влади або місцевого самоврядування, відповідно до їх повноважень, визначених статтею 122 Земельного кодексу;
6. Реєстрація прав у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та їх обмежень (обтяжень) (при формуванні земельної ділянки).

Крім того проекти землеустрою, якими відводяться земельні ділянки особливо цінних земель, землі лісгосподарського призначення, водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного

та історико-культурного призначення підлягають обов'язковій державній землепорядній експертизі. [3]

Підставою для розроблення проекту відведення є рішення сільської, селищної, міської ради, районної, Київської або Севастопольської міської держадміністрації, до повноважень яких належить надання у користування або передача у власність земельних ділянок; укладених договорів між землевласниками і землекористувачами та розробником проекту відведення земельної ділянки; судового рішення.

Замовник звертається до розробника документації, для укладання договору на виготовлення проекту землеустрою. Невід'ємною частиною договору і у майбутньому проекту землеустрою є завдання на розроблення проекту землеустрою. Крім нього у договорі міститься календарний план виконання робіт та кошторис.

У завданні на розроблення проекту міститься назва виконуваної роботи, опис підстави на розроблення проекту, характеристика земельної ділянки, вихідні дані, необхідні для розроблення проекту і підписується замовником документації.

Суб'єкти, які мають погоджувати та затверджувати проекти землеустрою залежать від кількох факторів:

- Категорія основного цільового призначення земельної ділянки, що відводиться;
- Форма власності земельної ділянки;
- Розташування земельної ділянки відносно населених пунктів.

Суб'єкти, відповідно до їх повноважень, які затверджують проекти землеустрою, визначені у 122 статті Земельного кодексу України. Погодження проектів землеустрою щодо відведення відбувається відповідно до статті 186¹ Земельного кодексу України.[1]

Будь які проекти землеустрою щодо відведення обов'язково погоджуються з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що здійснює реалізацію державної політики у сфері земельних відносин, тобто територіальним органом Держгеокадастру (Далі – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру) . В окремих випадках підлягає погодженню також з органами, що реалізують державну політику у сфері: охорони культурної спадщини, лісового господарства, розвитку водного господарства, охорони навколишнього природного середовища, містобудування та архітектури.

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки у межах населеного пункту або земельної ділянки за межами населеного

пункту, на якій розташовано об'єкт будівництва або планується розташування такого об'єкта, подається також на погодження до структурних підрозділів районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері містобудування та архітектури, а якщо місто не входить до території певного району, - до виконавчого органу міської ради у сфері містобудування та архітектури, а в разі, якщо такий орган не утворений, - до органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань містобудування та архітектури чи структурного підрозділу обласної державної адміністрації з питань містобудування та архітектури.

У зв'язку із проявами корупційних ризиків на етапі погодження проектів землеустрою, з 1 жовтня 2016 року запроваджено пілотний проект погодження територіальними органами Держгеокадастру, виключно за принципом екстериторіальності. Так до того, деякі місцеві чиновники вимагали отримання неправомірної вигоди за позитивний розгляд проектів землеустрою, в протилежному випадку такі проекти тривалий час не розглядалися або надавалися висновки про непогодження проектів з необґрунтованими зауваженнями. Для усунення безпосереднього спілкування розробника документації із землеустрою з посадовими особами забезпечено можливість подачі та перевірки стану розгляду проектів за допомогою офіційного веб-сайту Держгеокадастру. Система електронного документообігу за принципом випадковості вибирає територіальний орган Держгеокадастру, який погоджуватиме даний проект. Слід зазначити, що експерти, які здійснюють погодження, повинні відповідати певним критеріям та скласти кваліфікаційний іспит, відбираючись фаховою комісією Держгеокадастру. [5]

За 5 місяців від початку реалізації пілотного проекту на погодження надійшло 34802 проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок, з них 22 474 – погоджено, інші – відправлено на доопрацювання. [4]

Необхідно зазначити, що крім антикорупційного ефекту, реформа повинна сприяти підвищенню якості розробки інженерами-землепорядниками самих проектів, так і рівня кваліфікації спеціалістів. Але в деяких випадках експерти не хочуть брати на себе зайву відповідальність за узгодження з виділення земельної ділянки, тому намагаються відповісти відмовою з величезною кількістю зауважень. Причому певна кількість відмов може стати підставою для позбавлення розробника кваліфікаційного сертифіката. Тому деякі дослідники

вбачають вирішення такої проблеми у створенні еталонного проекту землеустрою, у якому б зазначалися усі вимоги та нюанси для створення повноцінного проекту.[6]

Висновки. Як і інші документації із землеустрою, склад, виготовлення, погодження та затвердження проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок регламентується Законом України «Про землеустрій» та Земельним кодексом України.

Останнє реформування у сфері процедури розроблення проектів землеустрою відбулося із запровадженням пілотного проекту погодження такої документації за принципом екстериторіальності, яке покликане запобіганню отримання неправомірної вигоди посадовими особами. На сьогодні пілотний проект погодження перебуває на початковій стадії, тому існує багато проблем у роботі з ним.

Список використаної літератури

1. Земельний кодекс України : прийнятий 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відом. Верхов.Ради України (ВВР). — 2002. — № 3-4. — Ст. 27;
2. Про землеустрій. Закон України від 22.05.2003// Відомості Верховної Ради України. - 2003 - №36 - ст.282
3. Про державну експертизу землевпорядної документації. Закон України від 17 червня 2004 р.// Відомості Верховної Ради України. - 2004 - N 38 - ст.471
4. Оцінка ефективності запровадження пілотного проекту екстериторіальності погодження проектів землеустрою щодо відведення земельної ділянки [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://land.gov.ua/info/otsinka-efektyvnosti-zaprovadzhennia-pilotnoho-proektu-eksterytorialnosti-pohodzhennia-proektiv-zemleustroi-u-shchodo-vidvedennia-zemelnoi-dilianky/>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження принципу екстериторіальності погодження проектів землеустрою щодо відведення земельної ділянки територіальними органами Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру» від 31.08.2016 № 580 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/8451/487682/>.
6. Р. Ванчура, Н. Мала. Аналіз екстериторіальності погодження проектів землеустрою щодо відведення земельної ділянки територіальними органами державної служби з питань геодезії, картографії та кадаст.

ГЕОДЕЗИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ЗЕМЕЛЬ ВОДНОГО ФОНДУ ВОЛОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ

студ IV курсу Дербак Є., науковий керівник асист. Ваш Я.І.

Проведено аналітичний огляд геодезичного забезпечення Воловецького району та можливості його застосування для встановлення меж земель водного фонду.

Ключові слова: водний фонд, геодезичне забезпечення, ДГМ.

Вступ

Землі водного фонду відіграють значну соціально-економічну, екологічну і біосферну роль. Заплавні угіддя, як своєрідний тип біогеоценозів і невід'ємний елемент сучасних ландшафтів, через систему потоків енергії в них, що здійснюється під впливом живої речовини і різних природно-антропогенних факторів, впливають на інші типи екосистем і біосферу в цілому.

Для проведення робіт з урегулювання земельних відносин земель водного фонду потрібні високої якості картографо-геодезичні матеріали, які давали б можливість з достатньою повнотою і деталістю відтворити реальну ситуацію. Наявність великої кількості територіальних одиниць з різними функціональними характеристиками і з високою ціною землі зумовлює підвищені вимоги до точності відображення меж земельних ділянок, визначення їх площ, геометричних, правових, фізико-географічних та інших характеристик.

Аналіз останніх публікацій

Питанням раціонального використання та охорони водних ресурсів в Україні присвячено роботи таких науковців як М.М. Паламарчук, В.А. Сташук, М.А. Сташук, М.А. Хвесик, А.В. Яцик, А. Г. Мартин та деяких інших. У вітчизняній науковій літературі активно обговорюють питання щодо встановлення прибережно-захистних смуг у межах населених пунктів та вдосконалення нормативної і містобудівної документації щодо ефективного управління земельними органами місцевого самоврядування і органами виконавчої влади у сучасних земельних відносинах. Проблематику окремих аспектів встановлен-

ня меж земель водного фонду дослідили у своїх наукових працях такі вчені, як: П.Ф. Кулинич, В.В. Носік, А.М. Мірошніченко, В.І. Семчик, І.М. Потапчук, О. Чорноус. Питання із удосконалення управління земельними ресурсами водного фонду потребує подальшого дослідження, особливо в аспекті запровадження в Україні ринку земель[3].

Виклад основного матеріалу

Геодезичні роботи є одними з найважливіших і найнеобхідніших, оскільки забезпечують однозначне визначення місцеположень об'єктів водного фонду в вибраній системі координат, визначення якісних, кількісних та правових характеристик. Геодезичні спостереження забезпечують проведення моніторингу за станом і динамікою розвитку водних ресурсів, дають можливість здійснювати розрахунки для прогнозування змін у природних комплексах та екосистемах.

Для вирішення даних проблем дуже важливим є дослідження раціонального використання земель водного фонду у правовому та природному відношенні, що сприятиме збереженню та відтворенню цих уразливих об'єктів[1,2].

Дії з організації і встановлення меж території реалізуються через здійснення заходів із землеустрою передбачених документацією із землеустрою щодо формування та організації території об'єкта землеустрою з урахуванням цільового призначення, обмежень у використанні та обмежень (обтяжень) правами інших осіб (земельних сервітутів).

Територією дослідження є водний фонд Воловецького району. Значну роль у формуванні рельєфу Воловецького району відіграють річки Жденівка, Латориця та Вича. Всі річки Воловеччини – притоки Латориці, що бере початок на схилах Верховинського хребта, з-під Верещького перевалу. Вона дала назву селу Латірка, що розкинулося по обидва береги її русла, яке з плином набирає повноводності. До неї вливаються річечки Башта, Славка, що протікають через В.Ворота, Качурка (Верб'яж, Завадка), Вича (Гукливе, Воловець), Жденіївка(Жденієво) та інші водойми, що беруть початок у верхів'ях гір. Вони мають стрімку течію, круті береги, неширокі долини. На території району знаходиться водоспад Чортів Млин.

Для прикладу сконцентруємо увагу на одній з найбільших річок району – річці Вича. Площа р. Вича складає 0,8697 га. При розробці технічної документації щодо встановлення меж водного фонду р. Вича необхідне також виконання робіт з встановлення прибореж-

но-захисної смуги, площа якої складатиме – 7,0055 га. Польові роботи та збір матеріалу для розроблення проекту землеустрою щодо встановлення межі прибережних захисних смуг виконані ДП «Закарпатгеодезцентром» у 2012 році.

При виконанні топографо-геодезичних робіт проведено координування точок повороту межі прибережної захисної смуги вздовж р. Вича, та струмків в межах села Гукливий.

У 2007 році ДП «Закарпатгеодезцентром» була проведена топографічна зйомка масштабу 1 : 2000. Об'єкт забезпечений картами масштабу 1:100 000, 1:50 000, 1:25 000 та 1:10 000.

Висновки

Значний спектр питань господарсько-економічних відносин і вивчення водних ресурсів, є геодезичне забезпечення використання земель водного фонду. Для проведення робіт з урегулювання земельних відносин земель водного фонду потрібні високої якості картографо-геодезичні матеріали, які давали б можливість з достатньою повнотою і детальністю відтворити реальну ситуацію. Наявність великої кількості територіальних одиниць з різними функціональними характеристиками і з високою ціною землі зумовлює підвищені вимоги до точності відображення меж земельних ділянок, визначення їх площ, геометричних, правових, фізико-географічних та інших характеристик.

Список використаних джерел

1. Кулініч П.Ф. Правовий режим земель водного фонду /П.Ф. Кулініч // Земельне право України. – 2008. –№ 5-6. –С. 19-30.
2. Водний Кодекс України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
3. Мартин А.Г. Проблеми землевпорядного забезпечення формування водоохоронних зон / А.Г. Мартин, О.П. Канаш, І.В. Покидько // Землеустрій і кадастр. — 2009. — № 3. — С. 17+28.

АНАЛІЗ ГРУНТОВОГО ОБСТЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬ С. ЛІНЦІ КІБЛЯРІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

студ. IV курсу Канюк М.М., науковий керівник доц. Романко В.О.

Проведено аналітичний огляд ґрунтового обстеження земель с.Лінці Кіблярівської сільської ради на основі оновлених досліджень. Встановлено, що в даному регіоні наявні ґрунти, які класифікують до 7 агровиробничих груп.

Ключові слова: ґрунтові обстеження, агровиробничі групи ґрунтів

Постановка проблеми

На сьогоднішній день, коли виникає питання здійснення нормативного грошового оцінювання земель населених пунктів, яка є базою при встановленні земельного податку, орендної плати, рентних платежів під час різних трансакцій, проблема оцінювання земель на основі проведення ґрунтових обстежень є особливо актуальною в будь-якому регіоні країни. Від точності проведення ґрунтових обстежень залежить об'єктивність визначення грошової оцінки земель.

Ґрунтові обстеження нині необхідні для: зміни цільового призначення, здійснення грошової оцінки земель, уточнення агровиробничих груп ґрунтів, зняття родючого шару ґрунту, закладки багаторічних насаджень, здійснення рекультивациі земель, створення якісного дизайн-проекту під час ландшафтного проектування тощо [3].

З вище наведеного, перед нами була поставлена мета провести аналітичний огляд ґрунтового обстеження земель с. Лінці Кіблярівської сільської ради та уточнення агровиробничих груп ґрунтів на основі оновлених досліджень.

Виклад основного матеріалу

Слід відзначити, що новітні дані щодо ґрунтового обстеження земельних ділянок, що були виконані в 2016 році у с. Лінці проведено згідно технічного завдання, виданого Кіблярівською сільською радою Ужгородського району Закарпатської області у відповідності до "Методики крупномасштабного дослідження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР" (Харків, 1958) та "Технічних вказівок з коригу-

вання матеріалів великомасштабного обстеження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР” (Київ, 1977), вимог до земельного законодавства, зокрема статті 36 Закону України “Про землеустрій” (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 36, с. 282) [2; 4, 5, 8].

Плановою основою великомасштабного картування ґрунтового покриву послужив план топографічної зйомки ділянки масштабу 1:2000 - 1:5000.

При проведенні польових досліджень було закладено 34 ґрунтових розрізів, в яких досліджено морфологічні особливості ґрунтів і відібрані зразки ґрунту для проведення лабораторно-аналітичних робіт. Аналітичні дослідження ґрунтів виконані в лабораторії фізико-хімічних досліджень ґрунтів ТзОВ “Інститут ґрунтознавства та оцінки земель” на підставі свідоцтва про атестацію № РЛ 017/15 від 23 лютого 2015 року [2, 5].

Згідно фізико-географічного районування території України досліджувані ділянки знаходяться в межах Українських Карпат, Вулканічно-міжгірно-улоговинної області, Невицько-Чинадіївського фізико-географічного району. Професор К. І. Геренчук (1981) відносить територію досліджень до Вулканічного середньогірного природного району, Маковицького середньогірного ландшафту [1, 7].

Згідно агроґрунтового районування України досліджувані ділянки знаходяться в межах Українських Карпат, лісо-лучної буроземної зони Закарпаття Перечинського агроґрунтового району міжгірських западин з буроземно-підзолистими ґрунтами і поверхнево-оглеєними їхніми видами [1, 6].

За результатами досліджень проведених ТзОВ “Інститутом ґрунтознавства та оцінки земель”, а також відповідно до списку агрогосподарських ґрунтів України встановлено:

- дерново-буроземні опідзолені неглибокі глейові легкосуглинкові ґрунти на давніх алювіальних відкладах з плямами дерново-буроземних слаборозвинених легкосуглинкових ґрунтів, які відносяться до 187г агрогосподарської групи
- дерново-буроземні опідзолені неглибокі глейові середньосуглинкові ґрунти на давніх алювіальних відкладах з плямами дерново-буроземних слаборозвинених середньосуглинкових ґрунтів, які відносяться до 187д агрогосподарської групи
- дерново-буроземні опідзолені глибокі глейові важкосуглинкові ґрунти на давніх алювіальних відкладах, які відносяться до 186е агрогосподарської групи

- техноземи і екраноземи на давніх алювіальних відкладах, які відносяться до 218 агровиробничої групи
- буроземи кислі теплі неглибокі важкосуглинкові на елювії-делювії магматичних порід з плямами буроземів намитих важкосуглинкових, які відносяться до 193е агровиробничої групи
- буроземи кислі теплі неглибокі слабозмиті середньосуглинкові на елювії-делювії магматичних порід, які відносяться до 197д агровиробничої групи;
- намиті опідзолені глейові легкоглинисті ґрунти на сучасних алювіально- делювіальних відкладах, які відносяться до 208е агровиробничої групи [5].

Таким чином, аналітичний огляд ґрунтового обстеження земель с.Лінці Кіблярівської сільської ради показав, що в даному регіоні в основному наявні такі ґрунти як дерново-буроземні опідзолені глейові, намиті опідзолені глейові, буроземи кислі теплі неглибокі та техноземними ґрунтами.

Висновки

Проведено аналітичний огляд ґрунтового обстеження земель с.Лінці Кіблярівської сільської ради на основі оновлених досліджень. Встановлено, що в даному регіоні наявні ґрунти, які класифікують до 7 агровиробничих груп. Відповідно до “Переліку затвердженого наказом Держкомзему України від 06.10.2003 р. № 245, дані ґрунти у провінції Закарпаття не відносяться до особливо цінних

Список використаних джерел

1. Загальне геоморфологічне районування території України / [В. П. Палієнко, М. Є Барщевський, С. Ю Бортник, Я. С. Кравчук та ін.] // Український географічний журнал. - 2004. - № 1. - С. 3-11.
2. Методика крупномасштабного дослідження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР. Частина II / [відп. ред. проф. О. М. Грінченко]. - Харків: Держсільгоспвидав, 1958. - 485 с.
3. Необхідність проведення ґрунтових обстежень, 2013. Режим доступу: soils-roduchist.blogspot.com/2013/01/blog-post.html
4. Перелік особливо цінних груп ґрунтів. Наказ Державного комітету України по Земельних ресурсах №245 від 06. 10. 2003 р.
5. М. І. Пшевліцький та ін. Технічний звіт з ґрунтового обстеження земель у кварталах житлової і громадської забудови с. Лінці Кіблярівської сільської ради Ужгородського району Закарпатської області. – Львів, 2016 – 34с.

6. Осипчук С. О. Природно-сільськогосподарське районування України / С. О. Осипчук. -К.: Урожай, 2008. - 191 с.
7. Природа Закарпатської області / [за ред. проф. К. І. Геренчука]. -Львів: Вища школа, 1981. - 156 с.
8. Технічні вказівки з коригування матеріалів великомасштабного обстеження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР - Київ. 1977.

ІНЖЕНЕРНО-ВИШУКУВАЛЬНІ РОБОТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ МІСТОБУДІВНОГО КАДАСТРУ НА ТЕРИТОРІЇ М. УЖГОРОД

Студ. V курсу Нурієв А.А., науковий керівник викладач Калинич І.І.

У даній роботі розглянуто поняття містобудівного кадастру та його створення у м. Ужгород. Визначено роль інженерно-вишуквальних робіт для функціонування містобудівного кадастру.

Ключові слова: інженерні вишукування, містобудівний кадастр.

Постановка проблеми

Містобудівний кадастр є одним з найважливіших джерел інформації щодо показників, що характеризують міське середовище як об'єкт управління. Ми поки що маємо дещо спрощене уявлення про міський кадастр: список (реєстр) і карта. Містобудівний кадастр в Україні має теоретичні напрацювання та нормативно правову основу, які потребують подальшого розвитку. Нагальним питанням є практичне втілення на всіх рівнях прийнятих положень містобудівного кадастру.

Для прийняття рішень, що визначають процеси міського розвитку, необхідними відомостями є все, що створено та існує на поверхні (грунт, рослинність, забудова), під поверхнею землі (геологія, гідрологія), а також над поверхнею (мікроклімат, стан повітряного басейну тощо). Важливі також показники про населення, економічну основу, характер внутрішніх міських і зовнішніх зв'язків, несучу здатність ґрунтів, інженерно-технічні умови в освоєнні майданчиків під будівництво та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», містобудівний кадастр - це державна система зберігання і використання геопросторових даних про територію, адміністративно-територіальні одиниці, екологічні, інженерно-геологічні умови, інформаційних ресурсів будівельних норм, державних стандартів і правил для задоволення інформаційних потреб у плануванні території та будівництві, формування галузевої складової державних геоінформаційних ресурсів. [3]

Враховуючи норми чинного законодавства України Кабінетом Міністрів України та Міністерством регіонального розвитку України поставлено завдання здійснити організаційні заходи щодо створення і забезпечення функціонування служб містобудівного кадастру [3]. Тому, відповідно до поставленого завдання, активна робота зі створення містобудівних кадастрів проводиться у Києві, Вінниці, Полтаві, Харкові, Луцьку, Дніпропетровську.

Ужгородською міською радою, на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 559 «Про містобудівний кадастр» затверджена Програма створення та впровадження містобудівного кадастру м. Ужгорода на 2014 – 2018 роки, яка розроблена на управління містобудування та архітектури Ужгородської міської ради.

Програма спрямована на забезпечення сталого розвитку територій, приведення містобудівної діяльності, процесів управління територіальним розвитком у відповідність до вимог законодавства України і їх виведення на більш ефективний рівень та забезпечення інформаційної і системної інтеграції процесів розвитку міста та інформаційної підтримки прийнятих рішень [5].

Виклад основного матеріалу

Дані містобудівного кадастру, необхідні для провадження містобудівної діяльності, проведення землепорядних робіт, забезпечення роботи геоінформаційних систем, використовуються для задоволення інформаційних потреб державних органів, органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб.

З метою прийняття оптимальних рішень, необхідно передбачити роботи із отримання вихідних даних для дослідження властивостей об'єктів середовища, така науково-технічна діяльність називається «вишукуванням». В залежності від об'єкту та мети досліджень розрізняють наступні види вишукувань: економічні, соціальні, інженерні, геодезичні, геологічні та ін.

Інженерні вишукування для будівництва включають такі види вишукувань:

- інженерно-геодезичні;
- інженерно-геологічні;
- геотехнічні та інженерно-гідрогеологічні (у складі комплексних інженерно-геологічних вишукувань або окремо);
- інженерно-гідрометеорологічні;

- вишукування для раціонального використання навколишнього середовища;
- спеціалізовані (умовно вишукувальні).

Матеріали вишукувань оформляються у вигляді науково-технічних звітів чи висновків.

Інженерно-геодезичні вишукування повинні забезпечувати надання інформації, необхідної для комплексного оцінювання умов території будівництва, проектування та безпечної експлуатації об'єктів будівництва та архітектури, інженерного захисту територій, для цілей планування територій, архітектурно-містобудівного проектування, ведення містобудівного кадастру, геодезичного забезпечення будівництва. [1]

Одним із базових суб'єктів в організаційній структурі містобудівного кадастру, є проектні, вишукувальні та будівельні організації, які відповідають за матеріали і дані щодо проведених проектних інженерно-геодезичних, інженерно-геологічних будівельних та інших вишукувальних робіт та інформацію про встановлені обмеження використання території в затверджених проектах.

Розділ «Інженерно – геодезичні вишукування» був оновлений і значно розширений в новій редакції ДБН А.2.1-1:2014, розроблених ДП УкрНДПНТВ. Необхідність актуалізації ДБН обумовлена у першу чергу науково-технічним прогресом: масовим застосуванням електронних геодезичних приладів (електронні тахеометри, нівеліри, лазерні сканери, навігаційного обладнання). Електроніка виключає тільки особисту помилку виконавця вимірювань і ніяк не гарантує відсутності помилок при обробленні та зрівнюванні даних, тобто є необхідність у технічних нормативах. Значно змінився процес оброблення, зберігання та візуалізації геодезичної інформації: нанесення даних на тверді носії (планшети, лавсанові плівки) є на даний час морально застарілим, призводить до низької точності, втрат інформації. У той же час створення електронних цифрових планів за допомогою ЕОМ не стандартизоване, проектувальники вимагають формати, придатні для оброблення в САПР, служби кадастру вимагають формати, які потрібні для формування муніципальних ГІС. Деякі нормативні документи створені колишньою Державною службою геодезії та картографії (Укркартографії, нині – Держкомзем), але вони стосуються тільки топографічних робіт. При цьому нормативно не забезпеченими залишались такі види геодезичних вишукувань, як зйомка підземних комунікацій, вишукування у районах розвитку небезпечних природ-

них та техногенних процесів (зсуви, ерозії, підроблення, підтоплення та ін.), трасування лінійних споруд. До того ж у нормативи Укркартографії не включений масштаб 1:200, який широко застосовується в умовах щільної забудови та високої вартості землі у центрах міст. [6]

Формування і актуалізація інформаційних ресурсів відбувається після отримання, систематизації, узагальнення та реєстрації відомостей і документів, що надійшли до суб'єктів містобудівного кадастру. Інформаційні ресурси системи містобудівного кадастру на міському рівні крім інших складових включають генеральні плани, плани зонування, історико-архітектурний опорний план міста та детальні плани територій. [3]

На даний час на офіційному сайті Ужгородської міської ради доступна така містобудівна документація:

- генеральний план міста, розроблений у 1991 та скоригований у 2011 р. Державним підприємством ««Діпромисто» імені Ю.М. Білоконя»;
- детальний план території обмеженої вулицями Докучаєва, Собранецькою, Грибоєдова до центральної міської клінічної лікарні ;
- детальний план території, обмеженої вулицями Єнакіївською, Загорською, та С. Фодора (район очисних споруд) для розміщення індивідуальної забудови садибного типу;
- детальний план території обмеженої вулицями Перемоги, Радищева, Возз'єднання та Драгоманова у місті Ужгород;
- детальний план території мікрорайону по вулиці Саксаганського для розміщення індивідуальної малоповерхової житлової забудови;
- детальний план території обмежений вулицями Загорська, Мінська, Тютюнова для розміщення малоповерхової житлової забудови садибного типу для учасників АТО;
- детальний план житлової забудови масива № II по вулиці Собранецькій в м. Ужгороді.

Детальні плани розроблені ДП «Закарпатдіпромисто», ПП «Архново», КП «АПБ» та інші. [4]

Висновки

Інженерно-геодезичні вишукування необхідні не тільки для створення містобудівного кадастру, а і для інженерного захисту територій та планування територій. Такий вид містобудівної діяльності,

забезпечує вивчення та надає інформацію про техногенні та природні умови території об'єктів будівництва та архітектури.

У 2018 році, згідно із вказаними термінами, повинна бути реалізована Програма створення і впровадження містобудівного кадастру у м. Ужгород. Загальним результативним показником, який буде досягнуто, є створення містобудівного кадастру, як повноцінної геоінформаційної системи, в тому числі на підставі даних, які отримані в результаті виконання інженерних вишукувань.

Список використаних джерел

1. ДБН А.2.1-1:2014 «Інженерні вишукування для будівництва». Київ,2014;
2. ДБН Б 1.1-16:2013. Державні будівельні норми України. Склад та зміст містобудівного кадастру.
3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України 3038-VI від лютого 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua
4. Офіційний сайт Ужгородської міської ради http://rada-uzhgorod.gov.ua/rada_docs_taxonomy/plany-zhytlovyh-masyviv/
5. Програма створення та впровадження містобудівного кадастру м. Ужгорода на 2014-2018 роки, затверджена рішенням Ужгородської міської ради № 1219 від 28 лютого 2014 р.
6. file:///C:/Users/SL/Downloads/svitgeoteh_2014_4_6.pdf

ЕФЕКТИВНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

студ. IV курсу Онисько Т., науковий керівник ст. викладач Марухнич Т. Б.

Проведено детальний аналіз нормативно-правового забезпечення обмеження прав на земельні ділянки землевласників та землекористувачів на території м. Тячів.

Ключові слова: сервітут, земельні відносини, сервітутне землекористування, право власності, інвентаризація земель, право постійного користування

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень

Сучасна соціально-економічна культура в нашій державі відображає перехідний період від планової соціалістичної економіки до ринкових відносин. На жаль, не всі суб'єкти владних повноважень усвідомлюють реальне значення земельних ресурсів. Соціалістичне значення землі, як родючо - виробничого базису затьмарило усвідомлення другої суттєвої якості землі, це просторового базису, який використовується для забезпечення життєдіяльності суспільства. Ми спостерігаємо повільне усвідомлення суспільством значення «землевласник». Суб'єкти правових відносин швидше реагують на порушення їх власних майнових прав, пов'язаних з рухомим майном, будівлями та спорудами, ніж порушенням прав на землю. Приватні землевласники ефективніше та швидше реагують на порушення їх прав, які пов'язані з межами земельних ділянок. На сьогоднішній день інститут землекористування реалізується власниками землі не в повному обсязі навіть на підставі діючих законодавчих норм, а порівняльний аналіз з римським правом, говорить, що людство використовувало значно більший діапазон інструментів для врегулювання земельних відносин. У суспільстві спостерігається використання обмеженого кола договірних відносин щодо землекористування. Основним нормативно-правовим документом у майнових відносинах, якому мають відповідати всі інші, крім Конституції України, являється Цивільний кодекс України. Регулювання земельних відносин відбувається завдяки Земельному кодексу України. Ми вважаємо за необхідне проаналізувати ці два законодавчих акта на предмет регулювання питання землекористування та розкрити один з видів договірної землекористування, який на нашу думку на прак-

тиці не використовується у повному обсязі, який запропонував законодавець, це сервітутне землекористування. Враховуючи договірний характер більшості видів землекористування, вагомим постає питання визначення плати за землекористування. Соціальне значення державної та комунальної власності та ефективне їх використання мають не тільки економічний ефект. Виховні функції раціонального використання ресурсів, закладають основи усвідомлення суспільства щодо необхідності відповідно ставитись до землекористування.

Над розкриттям питання сервітутного землекористування регулярно працюють науковці як правники, так і землевпорядники. Вивченням даного питання з різних сторін займалися В.Д. Швець, Р. І. Марусенко, спільно М. Ф. Безкровник та І. П. Кудінова., Г. В. Сосніна, В. Солома та Ю. О. Заїка. Вказані автори розкривають теоретичні основи інституту сервітутного землекористування, ми у своєму дослідженні будемо акцентувати увагу на правових нормах, шляхах їх реалізації на підставі спостережень за використанням земель комунальної власності. На сьогоднішній день, землі комунальної власності, які розташовані в межах населених пунктів є найбільш соціально значимі, тому що використовуються найбільшою кількістю суб'єктів.

Метою дослідження є аналіз діючих нормативно-правових актів, які впливають на впорядкування сервітутного землекористування на землях комунальної власності.

Виклад основного матеріалу

Земельні відносини – це суспільні відносини з приводу володіння, користування, розпорядження і управління землею на державному, господарському і внутрішньогосподарському рівнях як об'єктом господарювання, так і засобами виробництва у сільському господарстві.

Система земельних відносин, в кожній державі, віддзеркалює не тільки політичний лад встановлений основним законом країни, а і соціально-економічні відносини. Україна є молодою державою і відповідно земельні відносини, які на сьогоднішній день ще знаходяться в стані реформування, також потребують не тільки вдосконалення, а і шляхів реалізації вже існуючих норм. Основою для реалізації прав на землю, є наявність нормативно-встановлених державою прав на неї. Так, Конституцією України 1996 року встановлено наявність в країні державної, комунальної та приватної власності. На землю також розповсюджується така градація. Але, насамперед, нам необхідно з'ясувати та розібрати дефініції термінів «земля» та «право власності».

Законодавець, зважаючи на історичні зміни форми власності на землю до 1992 року передбачив норму, яка встановлює, що особам (їх спадкоємцям), які мали у власності земельні ділянки до 15 травня 1992 року (з дня набрання чинності Земельним кодексом України), земельні ділянки не повертаються. Відповідно, в коло нашого дослідження не будуть входити земельні відносини, які мали місце до вищенаведеної дати.

Відповідно до Розділу III Земельного Кодексу України, право власності на землю - це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками. Відповідно у разі неможливості самотійно проводити господарську діяльність на власній земельній ділянці, він може передати право користування нею іншому суб'єкту.

Враховуючи, що землі комунальної власності є об'єктом найбільшого суб'єктивного використання, так як відповідно до законодавства до земель комунальної власності відносяться земельні ділянки в межах населених пунктів, які не перебувають у приватній та державній власності, ми будемо проводити аналіз першочергово з урахуванням наведеного твердження.

Власник земельної ділянки маючи повне право розпорядження нею, наділений правом передати право користування земельною ділянкою іншим суб'єктам. У залежності від виду користування, коло суб'єктів може бути обмеженим, наприклад право постійного користування розповсюджується тільки на землі державної та комунальної власності, а обмежене коло суб'єктів користувачів визначено у статті 92 Земельного кодексу України. Саме постійне користування, законодавець визначає, як право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку. З 1 січня 2002 року, дати набуття чинності Земельного кодексу України, законодавець поступово збільшує коло суб'єктів, які мають право на постійне користування земельними ділянками. На нашу думку, право постійного користування виступає як преференція для суб'єктів з найбільш значущим соціально-економічним статусом. Право постійного користування є не єдине таке договірне право у колі земельних правовідносин.

Інші похідні права землекористування є договірними, що робить їх спорідненими у порядку набуття таких прав.

Право оренди - засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності. Земельні ділянки можуть

передаватися в оренду громадянам та юридичним особам України, іноземцям і особам без громадянства, іноземним юридичним особам, міжнародним об'єднанням і організаціям, а також іноземним державам.

Частина третя статті 93 Земельного кодексу встановлює, що не підлягають передачі в оренду земельні ділянки, штучно створені у межах прибережної захисної смуги чи смуги відведення, на землях лісогосподарського призначення та природно-заповідного фонду, розташованих у прибережній захисній смузі водних об'єктів, крім випадків, передбачених законом.

Зазначений вид користування земельними ділянками регулюється не тільки Земельним, Цивільним та Податковим кодексами України, а і Законом України «Про оренду землі». Кабінетом Міністрів України розроблено та затверджено Типовий договір оренди, що служить суттєвою допомогою суб'єктам владних повноважень у процесі реалізації договірних відносин.

Галузевим законодавством можуть бути встановлені особливості орендних відносин земель визначеного цільового призначення, наприклад умови приведені у частинах третя-четверта статті 85 Водного кодексу України.

Цивільний та Земельний кодекси України єдині у визначенні наступних договірних відносин щодо користування земельними ділянками, а саме:

- право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) і право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) виникають на підставі договору між власником земельної ділянки та особою, яка виявила бажання користуватися цією земельною ділянкою для таких потреб.

Законодавець різними нормативно-правовими актами встановив максимальний термін вищенаведених договірних відносин – 50 років.

Незалежним від всіх інших видів договірних відносин щодо землекористування виокремлюється право земельного сервітуту - право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками).

Зокрема, сервітут може належати не лише «власнику або землекористувачу земельної ділянки», а й іншій конкретно визначеній особі – особистий сервітут, частина друга статті 401 Цивільного кодексу України, частина перша статті 100 Земельного кодексу України. Слід розрізняти поняття земельного сервітуту як встановленого договором

або судом речового права, наслідком якого є обмеження прав власників інших земельних ділянок, та законодавчо встановлені обмеження прав власників земельних ділянок в інтересах сусідів, що не породжують речового права інших осіб. Встановлення земельного сервітуту не веде до позбавлення власника земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, прав володіння, користування та розпорядження нею. Земельний сервітут може бути встановлений договором між особою, яка вимагає його встановлення, та власником земельної ділянки. Земельний сервітут підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому для державної реєстрації прав на нерухоме майно.

Земельний сервітут не може бути предметом купівлі-продажу, застави та не може передаватися будь-яким способом особою, в інтересах якої цей сервітут встановлено, іншим фізичним та юридичним особам. Реальний сервітут є явищем вимушеним, обумовленим необхідністю усунути недоліки однієї земельної ділянки за рахунок іншої. Хоча закон допускає також існування особистих сервітутів, він закріплює їх виключно особистий і невідчужуваний характер.

Вищенаведене доводить, що підстави сервітутного користування суттєво відмінні від підстав інших землекористувань. При укладанні договору оренди, суперфіції та емфітевзису сторони передбачають, що користувач буде самостійно користуватися земельною ділянкою в межах умов договору. Сервітутне користування передбачає користування чужою земельною ділянкою тільки в межах встановлених обмежень, Земельним кодексом України встановлено, що власники або землекористувачі земельних ділянок чи інші заінтересовані особи можуть вимагати встановлення таких земельних сервітутів:

- а) право проходу та проїзду на велосипеді;
- б) право проїзду на транспортному засобі по наявному шляху;
- в) право на розміщення тимчасових споруд (малих архітектурних форм);
 - в-¹) право на будівництво та розміщення об'єктів нафтогазовидобування;
 - в-²) право на розміщення об'єктів трубопровідного транспорту;
- г) право прокладати на свою земельну ділянку водопровід із чужої природної водойми або через чужу земельну ділянку;
- г) право відводу води зі своєї земельної ділянки на сусідню або через сусідню земельну ділянку;
- д) право забору води з природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці, та право проходу до природної водойми;

е) право поїти свою худобу із природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці, та право прогону худоби до природної водойми;

є) право прогону худоби по наявному шляху;

ж) право встановлення будівельних риштувань та складування будівельних матеріалів з метою ремонту будівель та споруд;

з) інші земельні сервітути.

Набуття всіх вищенаведених прав можливе тільки при формуванні об'єкта земельних правовідносин на підставі землевпорядної документації, яка має відповідати Закону України «Про землеустрій» та встановленим державним стандартам, з послідуочим внесенням відомостей до Державного земельного кадастру. Враховуючи пріоритетність земель комунальної власності при нашому дослідженні, ми вважаємо що з метою впорядкування земельних відносин в межах населених пунктів в частині визначення об'єктів сервітутного землекористування найбільш короткий шлях полягає у інвентаризації земель.

Одним із методів отримання інформації для ведення державного земельного кадастру є інвентаризація земель.

Інвентаризація земель проводиться з метою встановлення місця розташування об'єктів землеустрою, їхніх меж, розмірів, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються, використовуються нерационально або не за цільовим призначенням, виявлення і консервації деградованих сільськогосподарських угідь і забруднених земель, встановлення кількісних та якісних характеристик земель, необхідних для ведення державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель і прийняття на їх основі відповідних рішень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Інвентаризація земель проводиться на підставі рішення уповноважених органів не рідше ніж один раз на 15 років. Вона проводиться відповідно до технічного завдання, яке розробляється виконавцем робіт та затверджується відповідно центральним органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів, якщо об'єктом інвентаризації є територія України, а в інших випадках його територіальними органами за погодженням з органом, який прийняв рішення про проведення інвентаризації земель.

Дані інвентаризації земель узагальнюються та систематизуються в цілому по адміністративно-територіальному утворенню або в розрізі його частин.

За результатами проведення інвентаризації земель виконавцем робіт розробляється технічна документація, яка в свою чергу погоджується та затверджується в порядку, встановленому Земельного кодексу України.

Тільки після внесення відомостей результатів інвентаризації земель до Державного земельного кадастру відповідно до Закону України «Про Державний земельний кадастр», можливе розроблення технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж частини земельної ділянки, на яку поширюється право сервітуту. Дана документація включає:

- а) пояснювальну записку;
- б) технічне завдання на складання документації, затверджене замовником документації;
- в) кадастровий план земельної ділянки із зазначенням меж частини земельної ділянки, на яку поширюються права суборенди, сервітуту;
- г) матеріали польових геодезичних робіт;
- г) копії документів, що є підставою для виникнення прав суборенди, сервітуту.

Право сервітутного користування набувається при внесенні відомостей до Державного земельного кадастру та реєстрації цього права у Державного реєстрі прав у порядку встановленого Законом України «Про Державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Стаття 206 Земельного кодексу України встановлює, що землекористування в Україні є платним. Регулювання плати за землю відбувається на підставі Податкового кодексу України. XII Розділ Податкового кодексу України визначає порядок визначення підстави визначення податку на землю, але окремо приділяється увага розміру орендної плати за землі державної та комунальної власності. Ми звернули увагу, що зазначеним нормативно-правовим документом визначається порядок встановлення податку на земельні ділянки власниками та постійним землекористувачам, корегується розмір і підстави визначення орендної плати в тому числі за землі комунальної власності, але не передбачається процедура встановлення плати за землекористування за іншими видами договорів землекористування. Це є суттєвим недоліком законодавства.

Висновки

У правовому полі інститут сервітутного користування земельними ділянками щодо земель державної та комунальної власності розвинутий не в повному обсязі. Перехідний етап економіки вимагає від законодавця більш чітких норм для суб'єктів владних повноважень, а саме щодо інституту сервітутного землекористування комунальної власності або розробити пакет документів, які будуть носити типовий характер (на прикладі орендних відносин) з рекомендаціями порядку встановлення розміру плати за сервітутне землекористування, або окремо законодавчо акцентувати увагу на повноваженні органів місцевого самоврядування, самостійно врегулювати всі процеси договірного землекористування, в тому числі і сервітутного.

Список використаної літератури

1. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення державного земельного кадастру» від 17 жовтня 2012 р. № 1051 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-p>
3. Закон України «Про Державний земельний кадастр» № 3613-VI від 07.07.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>.
4. Закон України «Про землеустрій» № 858-IV від 22.05.2003 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/858-15>
5. Дорош Й.М. Формування та облік обмежень у використанні земельних ділянок // Землевпорядний вісник. – 2006. - № 2. – С. 61–63

ТОПОГРАФО-ГЕОДЕЗИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ЗАМІСЬКОГО ПУНКТУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ДВНЗ «УЖНУ»

студ V курсу Цільо А., науковий керівник асист.Ваши Я.І.

Досліджено питання встановлення меж земельних ділянок на прикладі заміського пункту спостережень ДВНЗ «УЖНУ». Проаналізовано проблеми аналогового геодезичного забезпечення та визначено перспективи використання сучасних топографо-геодезичних систем.

Ключові слова: заміський пункт спостережень, встановлення меж, геодезія, плани.

Вступ

На сучасному етапі розвитку землеустрою якісне встановлення та відновлення меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) набуває все більшої актуальності. Топографо-геодезичні роботи є фізичною основою для визначення меж об'єктів землеустрою в просторі. Точність та правильність виконання даних робіт є необхідністю для подальшої реєстрації земельної ділянки в Державному земельному кадастрі. Від достовірності геометричної інформації, яка надходить до автоматизованої системи Державного земельного кадастру України в результаті виконання робіт із землеустрою, залежить законне та раціональне використання земельних ресурсів. Виконання даних робіт передбачає дотримання різних нормативно-правових актів в яких закріплені методика виконання робіт, правила, норми та детальні вимоги.

Аналіз останніх публікацій

Встановлення меж земельних ділянок на місцевості відіграє важливу роль у розвитку землеустрою, проте, через мінливість законодавства з даною темою пов'язана досить невелика кількість наукових публікацій. Зокрема, інтерес до даного питання виявили Карпінський Ю.О, Мельничук О., П.Черняга, Губар Ю[1,2]. На їхню думку, необхідне дотримання принципу “ від загального до окремого” при організації робіт із землеустрою. Питання про межування земель в контексті

встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) вивчали О.В.Бурцева, Д.М. Старостенко. [3]

Автори погоджуються з тим, що дане законодавство формально врегульоване, але в той же час переважна більшість нормативних документів зорієнтована на застосуванні технологій, які вже не використовуються та технологічно застарілі, або використовуються в комплексі з новітніми технологіями. В той же час законодавчій основі для цифрової картографії, геоінформаційних технологій, супутникової геодезії, зокрема використання режиму кінематики в режимі реального часу та постійнодіючих референцних станцій, як аналогу Державній геодезичній мережі, приділено дуже мало уваги.

Виклад основного матеріалу

Топографо-геодезична діяльність - наукова, виробнича і управлінська діяльність, спрямована на визначення параметрів фігури, гравітаційного поля Землі, координат точок земної поверхні та їх змін у часі, створення і використання державної геодезичної і гравіметричної мереж України, мережі постійнодіючих станцій супутникового спостереження, топографічних, тематичних карт (планів), створення та оновлення картографічної основи для державних кадастрів, банків (баз) геопросторових даних та геоінформаційних систем. Це процес створення геодезичних, топографічних і картографічних матеріалів, даних, топографо-геодезичної та картографічної продукції.

Ці матеріали є одними з найважливіших при здійсненні робіт з встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), адже для визначення поворотних точок необхідно провести точні топографічні виміри. Допущена помилка може призвести не тільки до браку всіх виконаних робіт, але й до значних матеріальних збитків суб'єктів землеустрою та стати причиною земельних спорів.

Законодавчу базу землеустрою складають Конституція України, Земельний кодекс України, закони України «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність», «Про планування і забудову територій», «Про землеустрій», закони України та інші нормативно-правові акти.

Встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) здійснюється на основі технічної документації із землеустрою, якою визначається місцеположення поворотних точок меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).[4]

Об'єктом дослідження є земельна ділянка в селі Руські Комарівці, Ужгородського району, Закарпатської області, на якій розташований

заміський пункт спостереження ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Об'єкт є структурною частиною ДВНЗ «УжНУ» згідно статуту навчального закладу та виписки про реєстрацію права власності на нерухоме майно. Державний акт на право постійного користування землею (серія І-ЗК №002071, зареєстрований від «26» жовтня 2000р. за №293), виданий на підставі рішення органу місцевого самоврядування від «21» червня 2000 р. №22 сесія 3 скликання являється як документом, що посвідчує право на земельну ділянку так і планово-картографічним матеріалом, згідно якого мають відновлюватись межі земельної ділянки у відповідності до першого абзацу статті 55 Закону України «Про землеустрій», а саме відповідно до топографо-геодезичних і картографічних матеріалів. Згідно акту, земельна ділянка призначена для будівництва і обслуговування будівель закладів освіти, а загальна площа земельної ділянки - 39900 кв.м.

Польові роботи та збір матеріалів для розроблення документації із землеустрою, щодо встановлення меж заміського пункту спостереження ДВНЗ «УжНУ», виконані ДП «Закарпатгеодезцентром» в 2017 році. Згідно них на даній земельній ділянці розташовані 4 будівлі, лінія зв'язку з охоронною зоною по 2 м з кожної сторони, лінія електропередач з охоронною зоною від 2м до 10м в залежності від напруги, 13 точок теодолітних ходів та дві точки зйомочної мережі. Для визначення пунктів зйомочної мережі використовувалися спостереження на станції UZHD в мережі УПМ ГНСС з GPS-приймачем Trimble 5700.

Встановлено, що дана земельна ділянка забезпечена геодезичною мережею для тахеометричного знімання. В результаті проведених робіт отриманий топографічний план території (Рис.1).

Висновки

Топографо-геодезичні роботи є невід'ємною частиною процесу встановлення (відновлення) меж земельної ділянки заміського пункту спостереження ДВНЗ «УжНУ» в природі (на місцевості). Вони є складними у виконанні та потребують залучення досвідчених фахівців та перевірки сертифікованими інженерами землевпорядниками та геодезистами, у випадку використання радіонавігаційної апаратури.

Список використаної літератури

1. Губар Ю. Визначення необхідної точності координат межових знаків для оцінки земель населених пунктів / Ю. Губар // Геодезія , картографія і аерофотознімання. – 2011. – Вип . 74. – С. 132-135.

2. Карпінський, Ю.О. Застосування принципів системного підходу до інвентаризації земель / Ю. О . Карпінський Є. А. Тернопольський // Інженерна геодезія. – 2005. – Вип. 51. – С. 138–143.
3. Мельничук О. Сучасні проблеми землеустрою та способи їхнього вирішення / О . Мельничук, П. Черняга// Кадастр та землеустрій . – 2010. – No 20. – С. 167–170.
4. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/858-15/print1519129696723675>

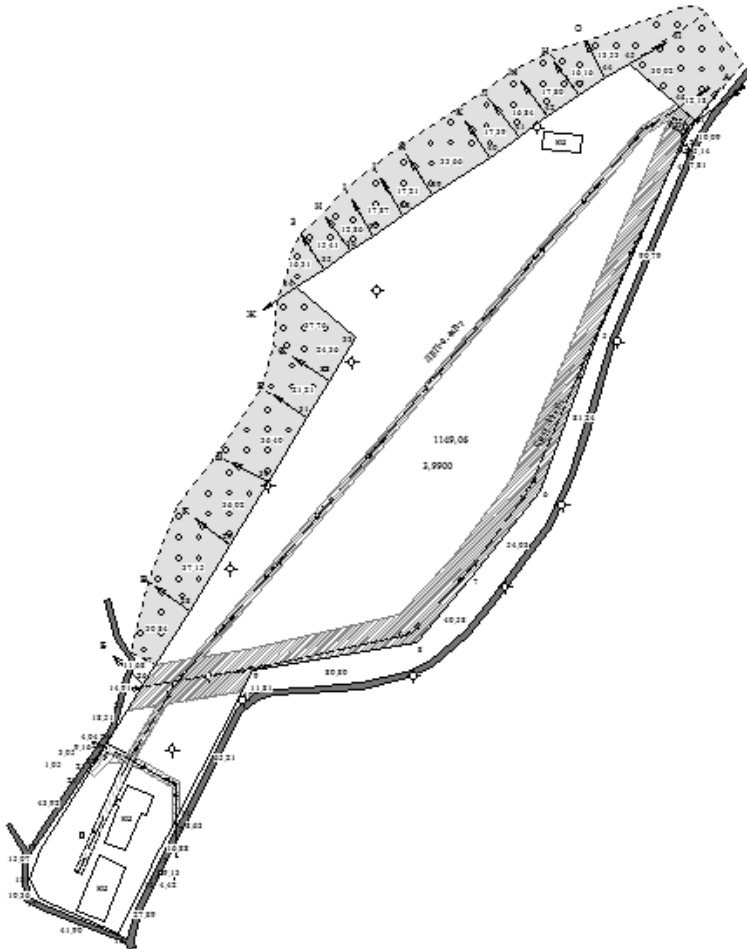

Рис. 1. Топографічний план заміського пункту спостереження ДВНЗ «УжНУ»

ВПОРЯДКУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ, ЯК ОСНОВА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

*Студ. IV курсу Мельничук М.В., науковий керівник ст. викладач
Лахоцька Е.Я.*

Розглянуто загальний алгоритм та зміст процесу розробки проекту землеустрою щодо впорядкування території населеного пункту.

Ключові слова: землеустрій, проект землеустрою.

Постановка проблеми

Одним з найактуальніших завдань планування територій в сучасних умовах є запровадження раціональних засобів управління розподілом, використанням, забудовою та охороною земель.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У сучасній науці питанням вдосконалення використання земель населених пунктів досліджують такі вчені, як І. К. Бистряков, Н. Кузін, Л. Дмитренко, П. П. Борщевський, Б. М. Данилишин, Д. С. Добряк, П. Ф. Козьмук, А. С. Лисецький, С. О. Малахова, Л. Я. Новаковський, В. І. Нудельман та ін.

Постановка завдання

Головним завданням статті є огляд нормативно-правових актів для виготовлення проектів землеустрою щодо впорядкування території, а також провести аналіз використання земельних ресурсів та розкрити особливості регулювання впорядкування території населеного пункту, як основи раціонального використання земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу

Одним з найактуальніших завдань планування територій в сучасних умовах є запровадження раціональних засобів управління розподілом, використанням, забудовою та охороною земель. Від успішного вирішення цих завдань безпосередньо залежить заохочення інвестицій, розвиток населених пунктів, наповнення місцевих бюджетів. Це

зумовлює зростання суспільного запиту на пріоритетність розробки та затвердження в адміністративно-територіальних одиницях відповідних планувальних, містобудівних і землевпорядних документів. [1]

Законодавчими актами, що регулюють розроблення проекту впорядкування території є такі документи: Земельний кодекс України; Закон України «Про землеустрій»; Закон України «Про самоврядування», «Про охорону земель», а також інші законодавчі та нормативні акти.

Визначення поняття «проект землеустрою» наводиться у 1 статті Закону України «Про землеустрій». **Проект землеустрою** - це сукупність економічних, проектних і технічних документів щодо обґрунтування заходів з використання та охорони земель, які передбачається здійснити за таким проектом. [2]

Мета землеустрою полягає в забезпечення раціонального використання та охорони земель, створенні сприятливого екологічного середовища та поліпшенні природних ландшафтів. [3]

Проекти землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів складаються з метою обґрунтування, розробки і подальшої реалізації необхідного обсягу організаційних та інженерно-технічних заходів з освоєння, поліпшення якості земель, їх раціонального використання та охорони, захисту від руйнівних процесів.

Відповідно до Закону України «Про землеустрій»: Проекти землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів складаються на основі затверджених у встановленому законодавством порядку генеральних планів населених пунктів або можуть розроблятися окремою їх частиною. Проекти землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів складаються з метою обґрунтування, розробки і подальшої реалізації необхідного обсягу організаційних та інженерно-технічних заходів з освоєння, поліпшення якості земель, їх раціонального використання та охорони, захисту від руйнівних процесів.

Проекти землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів розробляються на певний період та поетапно згідно з генеральними планами населених пунктів і визначають:

- а) цільове призначення земель;
- б) землі, що знаходяться у власності, користуванні, в тому числі орендовані;
- в) організаційні, правові, фінансові та інші заходи щодо вдосконалення структури територій, освоєння земель, поліпшення їх якості, рекультивації, консервації;

- г) необхідність і обсяги економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель;
- г) заходи для забезпечення режиму використання земель охоронних зон, зон санітарної охорони, санітарно-захисних зон і зон особливого режиму використання, а також відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам внаслідок встановлення цих зон;
- д) напрями природоохоронної діяльності. [2]

У межах населених пунктів регулювання земельних відносин здійснюється відповідно до: генерального плану населеного пункту, плану зонування території, детального плану території, проекту землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів.

Згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» генеральний план – це містобудівна документація, що визначає принципи вирішення розвитку, планування, забудови та іншого використання території населеного пункту [4].

Проекти землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів розробляються на підставі рішення відповідної сільської, селищної, міської ради. [1]

Розробка проекту землеустрою проводиться поетапно:

1. Підбір картографічних матеріалів землекористувань та іншої землевпорядної документації.
2. Складання плану меж населеного пункту на магнітних носіях в геоінформаційній системі „DIGITALS” в державній системі координат 1963 р. з використанням наявних картографічних матеріалів.
3. Складання плану існуючих землекористувань на магнітних носіях в геоінформаційній системі „DIGITALS” в системі координат 1963 р. з використанням наявних картографічних матеріалів.
4. Складання схеми агровиробничих груп ґрунтів сільськогосподарських угідь.
5. Розробка проектних рішень впорядкування (організації) територій.
6. Складання карти проекту впорядкування (організації) території міста.
7. погодження та затвердження документації із землеустрою.

Висновки

Питання раціонального використання землі стає все більш важливим в сучасному світі, в умовах швидких темпів росту населення

при якому площа землі залишається незмінною. На важливість порушеної теми вказує той факт, що це питання серед інших неодноразово було розглянуте на засіданні ради національної безпеки і оборони України. У рішенні зазначеного органу поставлена вимога передбачити у проектах закону про Державний бюджет України, необхідних коштів для належного фінансування проведення заходів щодо організації землеустрою. [5]

Список використаної літератури

1. Проект землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://land.gov.ua/info/otsinka-efektyvnosti-zaprovadzhennia-pilotnoho-proektu-eksterytorialnosti-pohodzhennia-proektiv-zemleustroi-u-shchodo-vidvedennia-zemelnoi-dilianky/>.
2. <https://zenith.expert/proekt-zemleustroyu-shhodo-vporyadkuvannya-terytoriyi-dlya-mistobudivnyh-potreb/>
3. Про землеустрій. Закон України від 22.05.2003// Відомості Верховної Ради України. – 2003 – №36 – ст.282;
4. Земельний кодекс України. 25.10.2001, №2768-III.
5. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI //Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 34.
6. Указ Президента України від 14.02.2008 р. № 121/2008[Електронний ресурс]. – Режим доступу www.rada.gov.ua

КОМПЛЕКС РОБІТ ІЗ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА ХУСТ

Студ. IV курсу Опшитош М.С, науковий керівник ст.викл.Калинич І.І.

В статті розглядається поняття та значення природокористування. Спираючись на законодавство України, детально представлено поняття та структуру природно-заповідного фонду держави та розглянуті його об'єкти. Зазначені основні проблеми використання природно-заповідного фонду України.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, заповідні території та об'єкти.

Постановка проблеми

Дослідження структури природно-заповідного фонду ; розподіл природно-заповідних територій; оцінка сучасного стану природно-заповідного фонду та основні проблеми охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Різні аспекти формування і функціонування природно-заповідного фонду знаходимо в наукових працях С.М.Стойка, Ф.Д.Гамора, В.І.Гетьмана, А.В.Кічури, Н.І.Грабчак, В.Ф.Антосяка, В.І.Ніколайчука та інших.

Постановка завдання

Метою статті є проведення аналізу природно-заповідного фонду, класифікація його об'єктів та встановлення їх меж.

Виклад основного матеріалу

Правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів та об'єктів визначає Закон України „Про природно-заповідний фонд України” від 16 червня 1992 р., в якому знайшли закріплення форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду України, цілі його використання, права громадян з означених питань.

Території природних заповідників, землі та інші природні ресурси, надані національним природним паркам, є власністю народу України. Регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятники природи, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні, зоологічні парки та парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва можуть перебувати як у власності народу, так і в інших формах власності, передбачених законодавством України.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду можуть використовуватися в природоохоронних, науково-дослідних, освітньо-виховних, оздоровчих та інших рекреаційних цілях; для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду — це сукупність науково обґрунтованих екологічних вимог, норм і правил, які визначають правовий статус, призначення цих територій та об'єктів, характер допустимої діяльності в них, порядок охорони, використання і відтворення їх природних комплексів.

Заслуговує на увагу правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Визначається з урахуванням їх класифікації та цільового призначення.

До природно-заповідного фонду України належать:

- природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища;

- штучно створені об'єкти – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Природні заповідники – природоохоронні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних для даної ландшафтної зони природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, вивчення природних процесів і явищ, що відбуваються в них, розробки наукових засад охорони навколишнього природного середовища, ефективного використання природних ресурсів та екологічної безпеки. Ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами повністю вилучаються з господарського використання і надаються заповідникам у порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами України.

Основними завданнями природних заповідників є збереження природних комплексів, компонентів та об'єктів на їх території, проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишньо-

го природного середовища, розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій, поширення екологічних знань, сприяння у підготовці наукових кадрів і спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи.

На природні заповідники покладається також координація і проведення наукових досліджень на територіях заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ у регіоні [6].

Біосферні заповідники є природоохоронними, науково-дослідними установами міжнародного значення, що створюються з метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонових екологічних моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів.

Біосферні заповідники створюються на базі природних заповідників, національних природних парків з включенням до їх складу територій та об'єктів природно-заповідного фонду інших категорій та інших земель і включаються в установленому порядку до Всесвітньої мережі біосферних резерватів у рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» [3, 6, розділ 3, глава 2]. Біосферні та природні заповідники є природоохоронними, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, до функцій яких входить збереження в первозданному стані типових або унікальних для даної ландшафтної зони природних комплексів та їх компонентів, вивчення відбуваються в них природних процесів і явищ. Ділянки землі та водного простору, що належать заповідникам, вилучаються з промислового використання.

Національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

До складу територій національних природних парків можуть включатися ділянки землі та водного простору не лише державних, а й інших землевласників та землекористувачів.

На національні природні парки покладається виконання таких основних завдань:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів;

- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та ефективного використання природних ресурсів;
- проведення екологічної освітньо-виховної роботи [6 розділ 3, глава 3].

Рекреаційна діяльність на території національних природних парків організовується спеціальними підрозділами адміністрації парків, а також іншими підприємствами, установами та організаціями на підставі угод з адміністрацією парку [6, розділ 3, стаття 22].

Регіональні ландшафтні парки є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

Заказниками оголошуються природні території (акваторії) з метою збереження і відтворення природних комплексів чи їх окремих компонентів.

Пам'ятками природи оголошуються окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне, пізнавальне і історико-культурне значення, з метою збереження їх у природному стані.

Заповідними урочищами оголошуються лісові, степові, болотні та інші відокремлені цілісні ландшафти, що мають важливе наукове, природоохоронне і естетичне значення, з метою збереження їх у природному стані. Ступінь природоохоронних заходів визначається цінністю об'єкта, його походженням та деякими іншими чинниками. Природні заказники поділяються на ландшафтні, лісові, ботанічні, зоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, геологічні, палеонтологічні та карстово-спелеологічні, а пам'ятники природи – на комплексні, ботанічні, зоологічні, гідрологічні та геологічні [4, 7].

Ботанічні сади створюються з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої і світової флори шляхом створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної і освітньої роботи [4].

Дендрологічні парки створюються з метою збереження і вивчення у спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композицій для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання.

Зоологічні парки створюються з метою організації екологічної освітньо-виховної роботи, створення експозицій рідкісних, екзотичних та місцевих видів тварин, збереження їх генофонду, вивчення дикої фауни і розробки наукових основ її розведення у неволі.

Парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва оголошуються найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва з метою охорони їх і використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях [6, 7].

Основні проблеми охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна розділити таким чином [3, 7]:

1. *Економічні проблеми* – недостатнє та несвоєчасне фінансування бюджетних організацій, підприємств, установ, у віданні яких знаходяться заповідні об'єкти. Відсутність бюджетних коштів для створення та постійного оновлення кадастрової бази об'єктів ПЗФ і для проведення наукових досліджень на їх територіях. Недостатня осначеність і технічна забезпеченість служб охорони і держконтролю.

2. *Правові та адміністративні проблеми* – відсутність необхідних правових-адміністративних документів, розроблених та затверджених Міністерства України відповідно до існуючого законодавства.

3. *Науково-методичні проблеми* – відсутність методики розробки проектів організації та утримання природних та біосферних заповідників, національних парків, ботанічних садів, дендрологічних і зоологічних парків, а для парків-пам'яток садово-паркового мистецтва – методики розробки проектів змісту та реконструкції. Відсутність програм і планів науково-дослідних робіт, що проводяться в межах територій та об'єктів ПЗФ, а також порядку проведення та програми ведення Літопису природи для кожної категорії територій та об'єктів ПЗФ, затверджених Академією наук України та Міністерства України.

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісогосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів проводиться відповідно до ст.47 ЗУ Про землеустрій, матеріа-

ли погодження проекту землеустрою встановлюються статтею 186 Земельного кодексу України.

Висновки

Вирішення питань раціонального природокористування і охорони природи є важливим аспектом для покращення добробуту та здоров'я населення. З цією метою Україна проводить на своїй території екологічну політику спрямовану на збереження навколишнього середовища та раціональне користування і відтворення природних ресурсів.

За допомогою відповідних законодавчих актів визначаються пріоритетні напрями державної політики в галузі природокористування та шляхи подолання екологічної кризи.

Список використаної літератури

1. Земельний кодекс України : прийнятий 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відом. Верхов.Ради України (ВВР). — 2002. — № 3-4. — Ст. 27;
2. Про землеустрій. Закон України від 22.05.2003// Відомості Верховної Ради України. – 2003 – №36 – ст.282
3. Шматько В.Г., Нікітін Ю.В. Екологія і організація природоохоронної діяльності. – К.: КНТ, 2006. – 304 с
4. Про природно-заповідний фонд України Верховна Рада України; Закон від 16.06.1992 № 2456-XII
5. Тиховодова Д.І. Структура природно-заповідного фонду України та його використання у рекреаційній діяльності / Д.І. Тиховодова, В.І. Новикова // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка-2016»: XVIII Всеукр. наук. конф. мол. учених (м. Черкаси, 21 квітня 2016 р.). - Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2016. - С.285-287

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ МІСТА ЧОП

Студ. IV курсу Ребрей Д.Я., науковий керівник ст.викл.Калинич І.І.

Розглянуто процес розробки технічної документації із землеустрою щодо проведення інвентаризації земель.

Ключові слова: інвентаризація, технічна документація із землеустрою, проведення інвентаризації земель.

Постановка проблеми

На даний час багато земельних ділянок використовується не за цільовим призначення, не встановлені чіткі межі, тому інвентаризація земель населених пунктів дозволить чітко розмежувати землі за користувачами, за призначенням та видом економічної діяльності, що дозволить не тільки упорядкувати і раціонально використовувати земельні ресурси, а і дасть поштовх до економічного розвитку як території, на яких буде проведено інвентаризацію так і країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Вивченням питань із проведення робіт по інвентаризації земель присвячено праці М. Калюжного, Й. Дороша, А. Мартина, М. Стецюка, А. Третьяка та ін.

Постановка завдання

Метою дослідження є розробити технічну документацію із землеустрою щодо проведення інвентаризації земель інвентаризації земель в межах населеного пункту м. Чоп, а також надати кінцеві результати – текстову частину з відповідними таблицями та висновками.

Виклад основного матеріалу

З прийняттям Закону України «Про Державний земельний кадастр» з'явилась потреба у формуванні єдиної державної геоінформаційної системи відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільового призначення, обмежень у їх використанні, а також даних про кількісну і якісну характеристику земель, оцінку земель, про розподіл земельних ділянок між власниками і користувачами.

Виконання робіт з інвентаризації земель та порядок їх проведення регулюються Земельним кодексом України, Законами України «Про землеустрій», «Про Державний земельний кадастр», а також постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 року № 513 «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель».

Підставою для проведення робіт з інвентаризації земель є рішення відповідного органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим чи органу місцевого самоврядування щодо виконання відповідних робіт, договори, укладені між юридичними чи фізичними особами (землевласниками і землекористувачами) та розробниками документації із землеустрою, судові рішення.

Для проведення інвентаризації земель замовник укладає з виконавцем договір про розроблення технічної документації, в якому відображаються вартість і строк виконання робіт із землеустрою, що не повинен перевищувати шести місяців з моменту укладення договору.

До договору додається технічне завдання на виконання робіт з інвентаризації земель за формою згідно з додатком та їх кошторис.

Замовниками технічної документації можуть бути органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим чи органи місцевого самоврядування, землевласники та землекористувачі.

Розробниками технічної документації є:

- юридичні особи, що володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та у складі яких працює за основним місцем роботи не менше двох сертифікованих інженерів-землевпорядників;
- фізичні особи - підприємці, які володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та є сертифікованими інженерами-землевпорядниками, відповідальними за якість робіт із землеустрою.

Роботи з інвентаризації земель включають підготовчі, топографо-геодезичні та камеральні роботи, складення і оформлення технічної документації в паперовій та електронній формі.

Вихідні дані надаються виконавцю замовником робіт у термін, визначений договором та включають:

- матеріали з Державного фонду документації із землеустрою;
- відомості з Державного земельного кадастру в паперовій та електронній формі, у тому числі з Поземельної книги; книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного користування землею, договорів

оренди землі; файлів обміну даними про результати робіт із землеустрою;

- містобудівну документацію, затверджену в установленому законодавством порядку;
- планово-картографічні матеріали, в тому числі ортофотоплани;
- відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обмежень;
- копії документів, що посвідчують право на земельну ділянку або підтверджують сплату земельного податку;
- матеріали щодо якісного стану земельних ділянок.

За результатами проведення інвентаризації земель виконавцем робіт розробляється технічна документація.

Технічна документація погоджується та затверджується у встановленому порядку.

Виконавець подає копії матеріалів, отриманих у результаті проведення інвентаризації земель, до місцевого фонду документації із землеустрою в паперовій та електронній формі.

Відомості, отримані в результаті інвентаризації земель, підлягають внесенню до Державного земельного кадастру.

За результатами проведення інвентаризації подаються такі матеріали:

1. Текстові матеріали:

- технічне завдання на виконання робіт з інвентаризації земель;
- пояснювальну записку, яка містить коротку характеристику об'єкта інвентаризації, підстави для виконання робіт, реквізити виконавця, опис матеріалів, використаних під час складання технічної документації, зміст і склад виконаних робіт із землеустрою;
- рішення органу виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення інвентаризації земель;

2. Додатки, у формі таблиць:

- поконтурні відомості з експлікацією.
- реєстри земельних ділянок (земель):
- зведена порівняльна таблиця даних, отриманих у результаті проведення інвентаризації земель, та інформації, що міститься у документах, які посвідчують право на земельну ділянку, і Державному земельному кадастрі, в якій за наявності відображаються розбіжності.

- пропозиції щодо узгодження даних, отриманих у результаті проведення інвентаризації земель, з інформацією, що міститься у документах, які посвідчують право на земельну ділянку, і Державному земельному кадастрі;
- рафічні матеріали - робочий і зведений інвентаризаційні плани.

Висновки

Матеріали інвентаризації слугують основою для проведення розмежування земель державної та комунальної власності, що є необхідним заходом на теперішній період часу в Україні. Але головним є те, що після проведення інвентаризації та отримання звітних матеріалів можливе упорядкування земельних ресурсів адміністративно-територіальної одиниці та подальше їх раціональне використання з отриманням максимального економічного ефекту. Що збагатить не тільки регіональний бюджет, а і бюджет країни.

Список використаної літератури

1. Про Державний земельний кадастр / Закон України // Верховна Рада України; Закон від 07.07.2011 № 3613VI.
2. Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель Кабінет Міністрів України; Постанова, Порядок, Форма типового документа від 23.05.2012 № 513.
3. Стандарт підприємства: «Склад та зміст технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості)», Центр ДЗК України, 2013 р.
4. Калюжний М.Н., Дорош Й.М. Науково-методичні засади інвентаризації земель сільськогосподарського призначення / М.Н. Калюжний, Й.М. Дорош // Землепорядний вісник. — 2011. — № 6. — С. 29—31.
5. Мартин А.Г. Інвентаризація земель: як її здійснювати у сучасних умовах/ Земельний союз України. 27.05.2011 р. / А.Г. Мартин [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zsu.org.ua/index.php/andrijmartin/9120110527144838>

III.
ЛІСОВЕ ТА САДОВО-ПАРКОВЕ
ГОСПОДАРСТВО

**ВИДИ MAGNOLIACEAE, ОСОБЛИВОСТІ РОЗМНОЖЕННЯ
ЛІРІОДЕНДРОНА В УМОВАХ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ.
Types of magnoliaceae, peculiarities of liriodendron
propagation in uzhhorod district**

*студ. IV курсу Лешанич К. А.,
науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.*

У роботі наведено узагальнення систематичного положення, росту і розвитку магнолієвих. Наведені особливості пристосування виду магнолієвих до умов Ужгородського району. Окремо розглянуто *Liriodendron*, та особливості його поширення. А саме способи розмноження живцюванням, насінням та пилком. Внесено пропозиції щодо застосування родини магнолієвих в озелененні Ужгородського району.

Ключові слова: Ліріодендрон, магнолієві, адаптивність, особливості розмноження, озеленення.

В умовах глобальної трансформації довкілля істотних змін зазнає рослинний покрив в цілому й окремі види рослин зокрема. Основною причиною цих змін є насамперед антропогенний вплив на навколишнє середовище: зміна природних екосистем, деградація ландшафтів, зменшення аборигенних й інтенсивне збільшення числа інтродукованих та адвентивних видів. І досі залишаються недостатньо вивченими біоекологічні особливості окремих видів, які успішно натуралізувалися у відмінних від природних фізико-географічних умовах, особливо в умовах інтенсивного забруднення навколишнього середовища. У 2007 році під егідою «Міжнародного об'єднання збереження природи» (IUCN) надрукована Червона книга родини Магнолієвих. Автори подають загальну кількість таксонів родини як – 245. Завдяки інтродукційній роботі ботанічні сади вносять значний вклад в збереження розмаїття рослинного світу, адже наука у них тісно пов'язана з освітою, економічною та культурно-просвітницькою роботою. Тому доцільно було б організувати розведення і продаж Магнолієвих в розсадниках, що дало б також можливість виведення нових сортів, використання їх в медичних і косметичних цілях. Також можна було б використовувати такий вид, як *Liriodendron tulipifera*, висаджуючи

в лісопосадки, оскільки він швидко росте і має цінну деревину. Тоді Магнолієві посіли б гідне місце, яке їм по праву належить.

Основною метою дослідження буде вивчення біоекологічних особливостей магнолієвих та особливості розмноження ліріодендрона в умовах Ужгородського району.

Основні завдання для дослідження:

- аналіз анатомічної і морфологічної структури вегетативних органів як базової основи для вивчення адаптації рослин в конкретних природно-кліматичних умовах ;

- аналіз загальної структури генеративних органів, особливостей вегетативного і насінневого розмноження;

- визначення сучасного поширення в Закарпатській області і загального ареалу виду;

- розкриття ресурсного потенціалу з метою більш широкого його використання в ландшафтній архітектурі.

Об'єктами дослідження є види Магнолієвих та особливості розмноження Ліріодендрона в Ужгородському районі.

У роботі використані такі методи: Фенологічні спостереження проводили за методикою Головного ботанічного саду (1975). Критичні періоди у річному циклі визначали за методикою Б.К.Терменю (1980). Рясність цвітіння та зав'язуваність плодів проводили візуально за 6-ти бальною шкалою А.А.Корчагіна (1960). Декоративність під час цвітіння за шкалою Г.Є.Мисника (1976). Онтогенез сіянців вивчали, користуючись розробками Л. С. Плотнікової (1973). Розвиток генеративних бруньок досліджували за методикою Ф. М. Куперман (1977). Біологію цвітіння досліджували за рекомендаціями А. Н. Пономарьова (1960). Життєздатність пилку — за методикою І. Н. Голубінського (1974). Живцювання проводили за рекомендаціями М. Т. Тарасенка (1967), Р. Л. Кондратовича (1981), М. С. Александрової, Т. П. Білоусової (1989). При насінневому розмноженні користувались розробками Р. Л. Кондратовича (1981), А. У. Зарубенка (1992).

Серед числених деревних і кущових порід, інтродукованих в ботанічних садах і у тому числі Ужгородського національного університету, одне з перших місць по праву належить рослинам родини Магнолієві (Magnoliaceae). Вічнозелені або листопадні дерева, чагарники, рідше ліани. Саме ці види вирізняються надзвичайно численними великими ефектними квітками. Зимовозелені види також дуже декоративні завдяки своїм великим, шкірястим листкам. Нарешті, такий вид, як *Liriodendron tulipifera*, окрім швидкого росту і декоративнос-

ті має цінну деревину, а отже є перспективним для деревообробної промисловості. Окрім того, багато видів Магнольєвих можуть бути використані в медицині або у косметичній і парфюмерній промисловості.[1-2]

Отже, Магнолієві є чудовими садовими рослинами, які заслуговують ширшого вивчення і використання, ніж зараз - не лише в колекціях ботанічних садів, але й для озеленення вулиць, парків, приватному садівництві.

Для Магнолієвих характерною рисою є наявність прилистків, які частіше досить великі, оточують стебло і захищають бруньки. Вони рано опадають, залишаючи кільцеподібний рубець навколо вузла. Прилистки можуть бути більш-менш прирослими до черешка або бути повністю вільними. Якщо вони зрослі з черешком, то після опадання залишають рубець на ньому.

Квітки поодинокі, двостатеві або рідко одностатеві, радіально-симетричні, в більшості видів великі (наприклад, у виду Магнолія крупнолиста (*Magnolia macrophylla*) діаметр квітки 32 — 46 см) і яскраві, розташовані на верхівці гілки або рідше в пазусі листка). У квітки зазвичай є три чашолистка та шість і більше пелюсток. Чоловіча частина квітки складається з багатьох спіральних розташованих тичинок. Квітколоже у багатьох Магнолієвих значно витягнуте. Тичинки вільні або зі зрощеними нитками, зазвичай, з великим мікроспорангієм та короткою, слабо помітною ниткою. Гінецей (жіноча частина квітки) апокарпний (роздільний), складається з багатьох спіральних розташованих простих маточок. Кожна маточка має верхню зав'язь з однією камерою і одною або більше сім'ябрунькою на краях. Всі частини квітки чітко розділені та відходять від довгастого квітоложа.[3]

В Ужгородському районі культивують такі види: *Magnolia acuminata* L., *M. Grandiflora* L., *M. kobus* D.C., *M. obovata* Thunb., *M. Soulangiana* Soul., *M. tripetala* L., *Liriodendron tulipifera* L.

Одним і дуже цікавим представником родини Magnoliaceae є Тюльпанне дерево (*Liriodendron tulipifera* L.) Це релікт зі Сходу Північної Америки. Росте поодиноким в долинах річок і на вологих схилах гір. Велике листопадне дерево. Швидкоросле, середня висота дерева складає 25-36 м, а у окремих екземплярів, особливо в лісових масивах, нерідко перевищує 50 м. Стовбур прямий, масивний, в діаметрі 60-150 см. Квітки – тюльпаноподібні (звідки і назва), близько 6 см в довжину, двостатеві, з блідо-зеленими або жовтими (рідко білими) пелюстками і помаранчевим віночком, виділяють слабкий огірковий аромат, дають

велику кількість нектару. Росте швидко: в 5 років виростає до 3 м, в 10 років – 10-12 м, потім з кожним роком росте 0,5-1 м. В Україні інтродукований у 1813 р. (НБС). Ареал - Північна Америка. Найкращий час для огляду ліріодендрона — у червні, коли він увесь вкривається квітами.

Ритм вегетації і розвитку. Найзначнішим приростом за вегетаційний період до 194,0 мм, характеризується *L. tulipifera*. У інших видів середня величина максимального приросту досягала 80-100 мм.

Найбільш тривалим ростом відрізняється *M. obovata* – 108 діб, а найменшим - *L. tulipifera* – 87 і 88 діб відповідно. Не виявлено залежності величини річного приросту від відносної вологості повітря. Найбільша відповідність кліматичних факторів строкам протікання феноритмів спостерігалась у *M. kobus* і *L. tulipifera*. Невелике їх відхилення не приносить відчутної шкоди цим рослинам.[4]

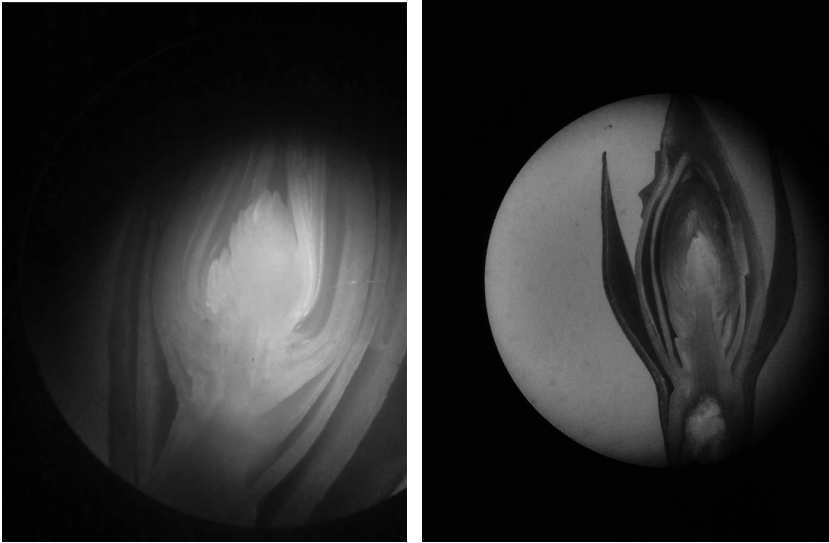
Біологія цвітіння магнолієвих в умовах західної частини України. Тривалість цвітіння залежить від кліматичних особливостей року і складає в середньому близько двох тижнів. *L. tulipifera* зацвітає після розпускання. Інтенсивність цвітіння *L. tulipifera* характеризується відносною стабільністю у різні роки досліджень.

Вивчення ентомофауни запилювачів представників *Magnolia* показало, що у ранньоквітучих видів, відсутні традиційні запилювачі під час масового цвітіння. Їх роль виконували жуки родини Alleculidae, *Apis mellifera*, *Bombus* sp. і *Odynerus parietum*. У *M. kobus* і *L. Tulipifera* відмічена також можливість самозапилення.

Стійкість деяких представників родини Magnoliaceae до приморозків в умовах Ужгородського району. За результатами візуальних спостережень найвищу стійкість до пізньовесняних приморозків виявили *L. tulipifera* і *M. kobus*. В цілому за ступенем стійкості до весняних та осінніх приморозків, як за результатами модельних експериментів, так і польових дослідів, вивчені види можна розташувати таким чином: *M. kobus*, *L. tulipifera*, потім *M.rsoulangiana* та найменш стійкою виявилася *M. obovata*.

Проявлення низькотемпературного стресу у представників родини Magnoliaceae в зимовий період 2018 року.

З рисунків 1-2 видно, що підмерзли верхні лусочки, вони стали коричневими, але серцевина залишилась життєздатною. При квітневому потеплінні нами проведено детальне обстеження нижніх гілок та встановлено, що біля 15 % бруньок квіткових підсохли і не розпустились, що свідчить про підмерзання у зв'язку із сильним набряканням їх перед настанням березневих морозів.

*Рис. 1-2. Проявлення низькотемпературного стресу у *L. tulipifera* в зимовий період 2018 року.*

Органогенез генеративних бруньок в залежності від екологічних умов їх формування. Важливим фактором, що визначає цвітіння і наступне плодоношення рослин, є нормальний хід флорального морфогенезу. Початок цвітіння в *L. tulipifera* настає в травні. Перехід вегетативного конусу в генеративний спостерігається у *M. soulangeana* в кінці квітня – на початку квітня. Початок цвітіння в *M. Kobus* спостерігається в кінці квітня.

Розмноження *L. Tulipifera* в умовах Ужгородського району.

В модельних експериментах вивчено вплив відносної вологості повітря і понижених температур на його фертильність. Пилок *L. tulipifera* вельми стійкий до нетривалого впливу низької відносної вологості повітря. Проведено експеримент по самоzapильності квіток тюльпанового дерева. Експеримент бажаного результату не дав.

Найбільш проблемним видом в розмноженні є *L. Tulipifera*, тому нами проведено експеримент з вивчення способів живцювання згаданих різних методів, але без застосування регуляторів росту бажаних результатів не одержано.

Процес плодоношення є одним з найважливіших при інтродукції рослин. Його тривалість у *L.tulipifera* становить 159 діб. В цілому морфо-

метричні характеристики насіння *L. Tulipifera* свідчать про їх проблемний розвиток. *L. Tulipifera*. Тому нами закладено експеримент в чашки петрі на проростання насіння, але бажаного результату не одержано.

Таким чином можна зробити висновок, що для оптимізації міських зелених насаджень в умовах західного регіону України особливо рекомендуємо як високодекоративні *M. kobus*, *M.soulangeana* і *L. tulipifera*. Ці види можуть бути використані для насаджень в нових і при реконструкції старих парків і скверів, озелененні території лікарень і санаторіїв як в поодиноких посадках (*M.soulangeana* і *L. Tulipifera* за умови удосконалення методів живцювання, бо насіння в наших умовах немає схожості, або закупляти його з південних регіонів), так і для створення алей (*M. kobus*). *M. obovata* – малоперспективний вид для широкого озеленення населених пунктів у зв'язку з тим, що діапазон норми реакцій цієї рослини не повністю відповідає екологічним умовам даного регіону, її вирощування можливе тільки з використанням додаткового догляду (захист на зиму, посилений полив в літній період). Насіннєве розмноження *M. kobus* і *M.soulangeana* в умовах західної частини України (Ужгородський район) є найбільш ефективним. З урахуванням екологічних умов розроблено раціональні принципи і способи сівби насіння, вирощування саджанців і садіння їх на постійне місце росту і розвитку.

Природньо-кліматичні умови західного регіону не виходять за межі еволюційно виробленої норми реакції *L. tulipifera*, що підтверджується нормальним ростом, розвитком і реалізацією репродуктивної функції. *L. tulipifera* є перспективним видом для озеленення культур фітоценозів західної частини України.

Список використаної літератури

1. Гришко Н.Н. Теоретические основы акклиматизации растений // Тез. Совещ. по теории и методам акклиматизации растений (Москва, окт. 1953).-М.-Л., 1953.-С.34-35
2. Сукачев В.Н. Акклиматизация и дендрологическое изучение древесных пород как задача лесного опытного дела // Тр. по лесн. опытно. делу РСФСР. - 1926.- 17, вып.3/67. С.68-87.
3. Харчишин В.Т., Собко В.Г., Мельник В.І., Сиренький С.П., Лисак Г.А., Журавський Р.В., Деркач О.В. Рідкісні і зникаючі рослини Українського Полісся. – К.: Український фітосоціологічний центр, 2003 – 248 с.
4. Черевченко Т.М., Мороз П.А., Кузнецов С.І., Музичук Г.М. Проблема збереження різноманіття рослин ex situ II Інтродукція рослин. - 1999. - №1. - 124 с.

ОБЛАШТУВАННЯ АЛЬПІЙСЬКОЇ ГІРКИ (АЛЬПІНАРІЮ) НА ПРИСАДИБНІЙ ДІЛЯНЦІ *Arrangement of Alpine hill on the kitchen garden*

студ. IV курсу Любас К. В., науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.

В роботі представлено результати розробки проекту облаштування альпійської гірки (альпінарію) на присадибній ділянці. У процесі розроблення проекту альпійської гірки вивчено та узагальнено літературні дані щодо використання альпійської гірки (альпінарію) як елемента декоративного оформлення у поліпшенні загального стану озеленювальної ділянки. Підібрано асортимент рослин для проектування альпійської гірки. Обладнана композиція, органічно вписавшись у місцевий ландшафт, додасть нового сучасного виду присадибній ділянці, збільшить її декоративні властивості, оскільки підібрані рослини мають тривалий час цвітіння та декоративний вигляд та форми.

Ключові слова: альпійська гірка, рокарій, облаштування альпінарію, присадибна ділянка, альпійські рослини.

Актуальність теми

За останні роки значно підвищився інтерес до такого виду декоративного елемента, як альпійська гірка. Створюють такі композиції, як на приватних ділянках так і у громадських місцях, моделюючи гірські ландшафти поєднанням каменю та рослин. У зв'язку з таким підвищеним інтересом та необізнаності в цьому питанні, постає попит на готові проекти альпійських гірок та інформацію про їх створення та облаштування.

Альпійська гірка – це група високогірних рослин, культивованих в умовах, близьких до природних, тобто в них використаний головний компонент альпійського ландшафту – камінь [1].

Роком появи першої альпійської гірки можна було б вважати 1772 р., коли в оранжереї Фізик Гарден у Челсі (Англія) для колекції рослин, завезених із Швейцарських Альп, були використані ісландський гравій і базальтова лава. Приблизно в цей же час (кінець XVIII – початок XIX ст.) в Риджентс-парку закладається альпінарій зі штучного каменю, який і донині вважається найкрупнішим в Англії альпінарієм та

кого типу. Це унікальне творіння занесене до «Yellow Book Scheme» (в Україні «Червона книга») і охороняється урядом Великобританії [2, 3].

Дещо пізніше, у 1867 р. було побудовано альпінарій у садах К'ю (Королівський Ботанічний сад) під Лондоном, а у 1871 р. – в Единбурзі. На початку ХХ ст. провідним авторитетом у галузі будівництва альпінаріїв був Р. Фаррер, а його книга «Мій кам'янистий сад» стала своєрідною Біблією у даній області [2].

Започаткована в Англії, мода на кам'янисті сади поширюється усією Європою. Серед перших можна назвати альпінарій у Відні, який зберігся до наших днів: там зібрана багата колекція рослин, завезених з усього світу. Не менш багаті колекції рослин для альпінаріїв зростають і в інших ботанічних садах Європи, серед них колекції у Швейцарії, Франції, Великобританії, Бельгії тощо. У Чехії майже сто років налічує альпінарій у Пругоніце поблизу Праги [4].

Мета дослідження – розробити проект облаштування альпійської гірки (альпінарію) на присадибній ділянці в передмісті міста Ужгород.

Для виконання поставленої мети передбачено такі **завдання**:

- вивчено та узагальнено літературні дані щодо використання альпійської гірки (альпінарію) як елемента декоративного оформлення у поліпшенні загального стану озеленувальної ділянки;
- підібрати асортимент рослин для проектування альпійської гірки;
- представити проект облаштування альпійської гірки на присадибній ділянці.

Об'єкт дослідження – альпійська гірка. Завдяки такому декоративному елементу, присадибна ділянка підвищить свої декоративні якості, тому що альпійські рослини цвітуть тривалий час, а також мають декоративні форми.

Предмет – дослідження особливостей створення альпійської гірки.

Виклад основного матеріалу

За характером рельєфу виділяємо гірки на рівнинній ділянці та на схилах з позитивними та негативними позначками. Створення скельних гірок на рівнинній місцевості вимагає проведення великої кількості земляних робіт, пов'язаних із створенням штучного рельєфу мистецтвом геопластики (насіпанням ґрунту). Однак не виключаєть-

ся можливість створення альпійської гірки і на рівному місці, на фоні зеленого газону, на якому переважно розташовують два-три великих камені з участю декількох характерних деревно-чагарникових, а також високих трав'янистих рослин (наприклад, Eremurus, Cortadelia, Verbascum і т.п.).

Для створення альпійської гірки необхідна певна територія. Розміри альпійської гірки, як правило, визначаються площею усього саду. [1].

Проект альпійської гірки оформлявся в регулярному (геометричному) стилі, який передбачає симетричність у плануванні та присутність прямих ліній.

Загальні розміри альпінарію сягають 3,3 м в ширину та 2,88 м в довжину. А загальна площа 5,2 м².

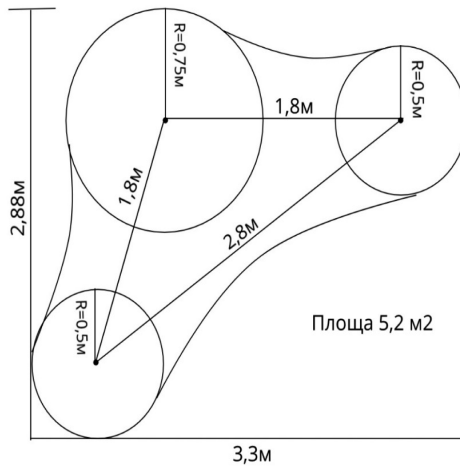

Рис. 1. Схема розмірів альпінарію

Основою альпінарію є перепади рельєфу і художнє розміщення різних за формою й величиною обломків скал і каменів. Є різні варіанти їх укладки, в даному випадку – терасами (рис. 2). Для цього необхідні плоскі камені, товщиною до 10 см, з яких влаштовують підпірні стінки з висотних боків.

Сама нижча тераса (I – перша) сягає висоти приблизно 30 см, середня (II – друга) – 60 см, найвища (III – третя) – 90 см. Альпінарій обрамлений по контуру камінням розмірами від 10 до 20 см. А самі тераси, з піщаника, розміром від 30 до 40 см.

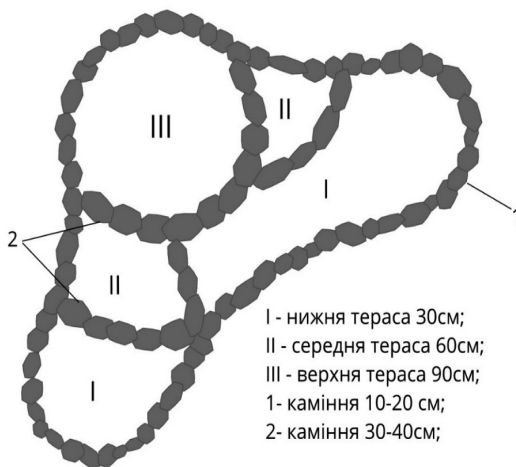

Рис. 3.2. План розташування терас та укладки каміння

Основне правило облаштування альпійської гірки - укладання каменів відбувається знизу вгору. Їх треба розміщувати досить щільно, щоб по них можна було ходити. Проміжки між великими каменями заповнюють земляною сумішшю, середніми і дрібними каменями, щебенем.

Для альпійської гірки має бути підібране сонячне місце з досить аерованим ґрунтом та очищеним від бур'янів, бажано на південній або південно-західній стороні, так як вона дає оптимальне освітлення для рослин.

Ділянка має мати достатньо місця для самої конструкції та проглядатись з усіх сторін, бути в стороні від наявних будівель та великих дерев з розлогими кронами. Оскільки вони можуть затінювати гірку, від чого рослини можуть менш пишно цвісти, а від дерев також можуть падати плоди та листя, що накопичуються та псують композицію, а також можуть спричинити задихання низькорослих рослин. Крім того, в залишеному для перегнивання листі заводяться слизняки та інші шкідники декоративних рослин.

На обраній ділянці згідно запланованих розмірів потрібно викопати невелике заглиблення до 70 см. Далі робиться дренаж – засипаються будівельні відходи, бита цегла, щебінь. Після цього зверху засипається пісок, шаром 5-10 см. Насипний ґрунт слід злегка втрамбувати, щоб штучний насип міг втримати велику масу каміння і ґрунту.

Щоб досягти швидкого закріплення внутрішньої частини гірки, під час ущільнення до насипного ґрунту додають щебінь і пісок. Каміні мають бути міцно з'єднані з основою і не рухатися, а тим більше не перекидатися, коли на них наступаєш ногами. Необхідної стійкості домагаються шляхом трамбування. Після викладання перший шару каменів та засипання ґрунту, це все поливають та чекають доки осяде. І далі аналогічно другий та третій шар.

Підбір рослин проводився за такими принципами як екологічний та декоративний.

Екологічний принцип передбачає відповідність рослинам умов, які вони потребують: ґрунти, вологість, освітлення, рельєф та загальні кліматичні умови. Узгодженість характеру насаджень і навколишнього середовища гарантує оптимальний розвиток рослин, а також тривале та рясне цвітіння. Найповніше відповідають кліматичним та едафічним умовам рослини місцевої флори.

Декоративний принцип базується на декоративних ознаках рослин: форма крони, щільність, форма листя, забарвлення квітів, характер розростання. Для створення ефектних композицій необхідно використовувати всі вищевказані декоративні елементи рослин.

Бралась до уваги потреба різних рослин у площі, яку вони займають у процесі росту.

Для облаштування були використані наступні рослини, визначені норми висадки, час цвітіння, кількість та площа, яка була відведена кожній рослині (табл. 3.1).

Табл. 3.1.

Характеристика рослин для альпійської гірки

№	Назва рослини	Час цвітіння	Кіл-сть, шт.	Площа, м ²
1	Ялівець горизонтальний (<i>Juniperus horizontalis</i>)	-	1	1,5
2	Сосна гірська (<i>Pinus mugo</i>)	-	1	1
3	Гвоздика травянка (<i>Dianthus deltoides</i>)	Червень-вересень	9	0,47
4	Барвінок малий (<i>Vinca minor</i>)	Травень-червень	8	0,35
5	Алісум морський (<i>Alyssum maritimum</i>)	Травень-вересень	3	0,25
6	Обрієта дельтовидна (<i>Aubrieta deltoidea</i>)	Квітень-липень	7	0,35
7	Ломикамінь Арендса (<i>Saxifraga Arendsii</i>)	Травень-липень	11	0,40
Всього			40	4,32

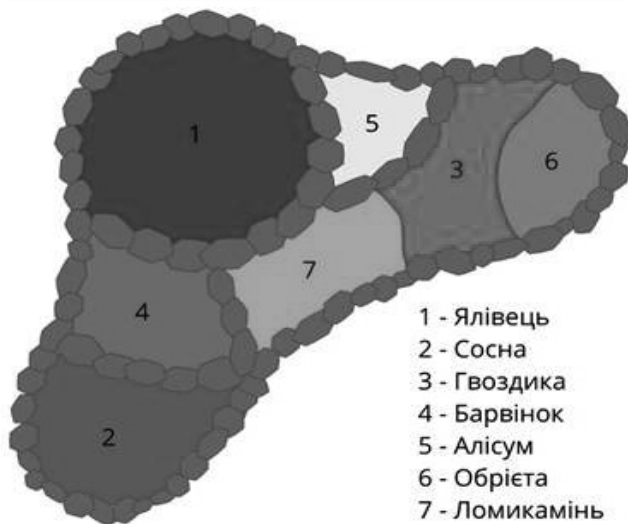

Рис. 3. План розміщення рослин

Висновки

- Вивчено та узагальнено літературні дані щодо використання альпійської гірки (альпінарію) як елемента декоративного оформлення у поліпшенні загального стану озеленувальної ділянки;
- Підібрано найоптимальніший асортимент рослин для проектування альпійської гірки (альпінарію) згідно екологічному та декоративному принципам озеленення;
- Висвітлено пропозицію створення альпійської гірки, наведені особливості облаштування та основні проблеми цього питання.

Література

1. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць : підручник [для студ. ВНЗ] / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во «Світ», 2005. – 456 с.
2. Хессайон Д.Г. Все об альпинарии и водоеме в саду : пер. с англ. О. Романовой / Д.Г. Хессайон. – М. : Изд-во «Кладезь-букс», 2000, 128 с.
3. Ландшафтний дизайн, № 5, 2003.
4. Крейча И. Альпинарий в вашем саду / И. Крейча, А. Якабова. - Братислава : Природа, 1986. - 310 с.

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ДЕКОРАТИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЖИВОПЛОТІВ Methodology for assessing decorative properties of hedges

студ. IV курсу Станкович М., науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.

Анотація: Для оптимізації заходів догляду за живими огорожами, доцільно створити методику оцінювання декоративності живоплотів, яка дасть змогу правильно оцінити стан живої огорожі та покращення цього елемента озеленення. Створено шкалу градації оцінки декоративних властивостей живоплотів. Встановлено взаємозв'язок між оцінкою декоративності та якісним станом живоплоту. Подано рекомендації щодо покращення структури та естетичної привабливості існуючих живоплотів.

Ключові слова: шкала градацій; живопліт; оцінка декоративності; деревні рослини; покращення.

Вступ

Однією з декоративних складових частин будь-якого озеленення населених місць є живопліт, особливо за наявності зв'язку між функціональністю і декоративністю. Якщо функціональність кожного живоплоту можна визначити досить точно, то декоративність, найчастіше визначають суб'єктивно.

Живопліт, як один з найбільш старовинних елементів садово-паркового мистецтва, є невід'ємною складовою міського і поза-міського озеленення та відіграє вагомую роль у захисті різноманітних об'єктів від негативної дії вітру, пилу, газів та шуму.

Аналіз живоплотів, які зростають на території м. Ужгород, на предмет їх декоративності, виявлення видових та індивідуальних декоративних особливостей і перспектив подальшого використання в озелененні населених пунктів є актуальними питаннями сьогодення.

Методи дослідження

Для створення шкали було використано та градацію за розмірами листкової пластинки яку було взято з роботи О.І. Колесникова. Градацію за формою листків – за працею Н.А. Коляди. Оцінку літнього забарвлення листків за працею Н.А. Рязанової для листяних. Також

відповідно до рекомендацій Н.А. Рязанової, А.Я. Крекової, А.В. Данчевої й С.В. Залесового виділено такі періоди: декоративність протягом усього календарного року (зимозелені рослини), вегетаційного сезону та певного періоду вегетації (табл.1). Пропонуємо новостворену методику декоративної оцінки наявних чи запроєктованих живоплтів.

Таблиця 1.

Шкала оцінки декоративних якостей виду

Генералізована ознака		Бал оцінки	Детальна ознака
1		2	3
Загальна декративність рослин			
Час декоративності		5	Протягом усього календарного року
		3	Протягом вегетаційного сезону
		1	Протягом окремого періоду вегетації
Крона	Форма	5	Куц щільний із міцною конструкцією та оригінальним каркасом крони
		3	Куц розріджений із невиразним каркасом
		1	Куц пухкий, невиразної форми
	Щільність	5	Висока, однорідна, облиственість до 82–100 %
		3	Середня, облиственість 51–81 %
		1	Ажурна, неоднорідна, облиственість 21–50 %
	Фактура	5	Велична ажурна або щільна з дуже щільно ростучими листками
		3	Фонова ажурна з листками довжиною 5–20 см
		1	Просвітна ажурна з дрібними листками
Тривалість	Цвітіння	5	Значне (більше 24 діб)
		3	Середнє (10–24 діб)
		1	Короткочасне (до 10 діб)
		0	Цвітіння не помітне або відсутнє.
	Контраст кольору суцвіть на фоні листя	3	Яскраво виражений
		1	Слабо виражений
		0	Відсутній
Облищення	5	Вічнозелена рослина або листки розвиваються рано на весні (квітень – травень) та пізно восени опадають (друга половина жовтня- листопад)	

Продовження табл.1.

		3	Листки пізно розвиваються (друга половина травня) та пізно опадають (друга половина жовтня – листопад)
		1	Листки пізно розвиваються (друга половина травня) та рано опадають (перша половина жовтня)
	Колір листків	3	Інший (червоний, жовтий) з відтінком
		1	Зелений
Оцінка декоративності листків			
Фактура листків	3	Глянцеві	
	1	Матові	
Забарвлення	5	Яскраве, листкова пластинка не зелена, має інше забарвлення	
	3	Менш яскраве, облямоване, плямисте, пістряве, глясувате	
	1	Тьмяне зелене	
Колористика	5	Забарвлення змінюється тричі протягом вегетаційного сезону	
	3	Забарвлення змінюється двічі протягом вегетаційного сезону	
	1	Забарвлення не змінюється, однотонне	
Оцінка декоративності генеративних органів			
Плоди	Форма	5	Виражена, поверхня гладенька, без сильної ребристості
		3	Виразна або невиразна, поверхня ребриста лише тимчасово посилюють декоративний ефект
		1	Малоприваблива, не впливають на загальну декоративність
		0	Плоди знижують загальну декоративність рослини
	Забарвлення	5	Яскраві (помаранчеві, жовті, червоні, малинові тощо), помітні здалеку, чітко виділяються на загальному тлі рослини, посилюють декоративний ефект
		3	Тьмяні (блідо-рожеві, блідо-фіолетові, блідо-жовті, блідо-зелені), лише тимчасово посилюють декоративний ефект
		1	Не помітні або помітні, але не впливають на загальну декоративність рослини
		0	Зовсім не виражені, знижують загальну декоративність рослини
	Рясність	5	Супліддя рясні (75–100 %)
		3	Супліддя ажурні (50–75 %)
		1	Супліддя розріджені (10–50 %)
		0	Поодинокі плоди, суліддя не утворюється (до 10 %)

Результати дослідження

Живопліт – рядова посадка дерев та кущів, які змикаються між собою. Мною було виділено та оцінено такі властивості рослин, як: форма та колір листків, щільність крони, тривалість періодів цвітіння і плодоношення та ін.

Оцінку декоративних ознак деревних рослин пропоную здійснювати за чотирма основними блоками. Перший – це оцінка загальної декоративності рослини, яка включає період декоративності, декоративні ознаки крони (форма, щільність, фактура) і тривалість квітнування та облистнення. Другий блок – це оцінка декоративності генеративних органів рослини. Третій блок – це оцінка декоративності листків за формою, розмірами, забарвленням і сезонністю його змін.

У табл. 2 подано розрахунки видів рослин, які використовують у створенні живоплотів на території міста Ужгород. За шкалою оцінки найбільш значущим критерієм є форма та колір листя, адже візуально вони визначають естетичне сприйняття рослини загалом. Для ознак, які погіршують загальний декоративний вигляд рослини (або їм неможливо надати вищу оцінку через відсутність указані ознаки), уведено оцінку нуль балів. Амплітуда оцінки декоративності коливається від 10 до 60 балів.

Листопадні деревні рослини компенсують недоотримані бали декоративності відносно вічнозелених видів, за рахунок часу розпускання листя та їх сезонної зміни кольору. Найменший вплив на декоративність здійснюють колір пагонів та аромат, що зумовлено сезонністю прояву цих властивостей. Колір пагонів є видимим навесні до розпускання листя і восени – до випадання снігу. Не менш важливим фактором, що впливає на декоративну оцінку рослин, є цвітіння та плодоношення.

Окремо треба виділити живоплоти із самшиту вічнозеленого (рис.1.а), який свою декоративність не втрачає впродовж цілого року, а під час цвітіння виділяє гарний аромат. Найпривабливішою у час цвітіння є неформований живопліт з дейції шорсткої (рис.1.в). Квіти розташовуються густо, що надає огорожі високої естетичної привабливості. Найчастіше в озелененні міста Ужгород використовується живоплоти з бирючини звичайної (рис.1.б), тому що вона добре росте на ґрунтах з домішкою вапна, витримує незначне засолення. Зимо- і посухостійка, добре витримує міські умови (запорошеність, задимлення, загазованість), обрізування та стриження.

Загалом декоративна оцінка живоплоту прямопропорційна його якісному стану. Тому, в разі несвоєчасного і непрофесійного догляду за живою огорожею, декоративність стрімко знижується.

Таблиця 2.

Сумарна кількісна оцінка декоративності видів

Вид рослин під номером	Загальна декоративність рослин						Оцінка декоративності листків			Оцінка декоративності генеративних органів			Загальний бал	Група декоративності				
	Час декоративності	Крона			Тривалість			Фактура листків	Забарвлення	Колористика	Форма	Забарвлення			Рясність			
		Форма	Шіпінність	Фактура	Цвітіння	Контраст кольору	Сувцв'я на фоні листа									Облиственнєня	Колір листків	
																		Фактура
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
Самшит вічнозелений	5	5	5	3	1	5	1	5	1	3	3	1	1	1	1	41	II	
Форзіція проміжна	3	3	3	1	3	3	5	1	1	1	3	1	1	1	1	30	III	
Бирючина звичайна	3	5	5	5	5	1	5	1	1	3	1	1	3	3	3	42	II	
Габ звичайний	3	1	1	1	3	0	5	1	3	3	3	1	0	3	30	III		
Глід одноматочковий	3	5	5	5	5	3	5	1	1	1	3	5	5	3	50	I		
Плющ звичайний	5	5	3	3	3	1	5	3	3	3	1	5	5	3	48	I		
Дейція шорстка	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3	1	1	30	III		
Бузок звичайний	3	3	3	3	5	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	34	III	
Свидина біла	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	5	5	3	3	42	II		

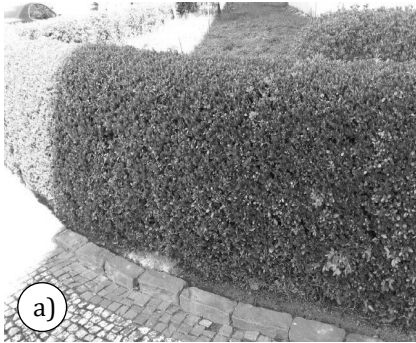

Рис. 1. а) Самшит вічнозелений, б) Бирючина звичайна, в) Дейція шорстка.

Перелік використаних джерел

- Андрушко Т.А. Оценка декоративных свойств кустарников / Т.А. Андрушко, А.В. Терешкин // Актуальные проблемы садово-паркового искусства: материалы Международной научно-практической конференции. – Саратов: КУБиК, 2012. – С. 26-30.
- Хороших О.Г. Шкала комплексної оцінки декоративних ознак деревних рослин / О.Г. Хороших, О.В. Хороших // Наук. вісн. дослідж., охорона та збагачення біорізноманіття, Укр. держ. лісотехн. ун-т. – Львів: УкрДЛТУ, 1999. – Вип. 9.9. – С. 167-170.
- Котелова Н.В. Оценка декоративности / Н.В. Котелова, Н.С. Гречко // Цветоводство : науч. попул. период. издание. – М.: Колос, 1969. – Изд. 10. – С. 11-12.
- Котелова Н.В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года: науч. труды / Н.В. Котелова, О.Н. Виноградова // Физиология и селекция растений и озеленение городов. – М. : МЛТИ. - 1974. – Вып. 52. – С. 37-41.

- Мирончук К.В. Особливості просторової структури типових живоплотів та їх класифікація / К.В. Мирончук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.5. – С. .
- Мирончук К.В. Особливості формування просторової структури типових живоплотів і їх класифікація / К.В. Мирончук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.4. – С. 114 – 124
- Сидоренко І.О. Методика оцінювання декоративності рослин видів роду *Rhododendron* L. / І.О. Сидоренко // Наукові доповіді НАУ: зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 3 (11). – С. 1-16.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГАЗОНІВ
В УМОВАХ ЗАКАРПАТТЯ**
**Features of lawn formation in the conditions of
Transcarpathia**

*студ. IV курсу Сторожук А. О.,
науковий керівник ст. викладач Мойш Н. І.*

Робота присвячена дослідженню особливостей формування газонів. В ході роботи було досліджено флористичний склад газонів Закарпаття та запропоновано свої моделі створення газонів даного регіону.

Ключові слова: газон, озеленення, луківництво, догляд, Закарпаття, ґрунт, умови створення, флора.

Постановка проблеми.

Газони, як елементи садово-паркового ландшафту, заслуговують на увагу як з естетичної, екологічної, санітарно-гігієнічної, так і господарської точок зору. Еколого-біологічні особливості розвитку газонів в Закарпатті є визначальними при оцінці їх стану і стійкості до зовнішніх впливів, а також їхньої декоративності. На сьогоднішній час газон є важливим елементом озеленення не тільки парків і скверів, а і житлових домів, а щоб створити якісний декоративний газон потрібно знати особливості створення газонів виходячи з ґрунтово-кліматичних умов. Тому актуальність викликана великим попитом на створення газонів в Закарпатському регіоні.

Мета досліджень.

Мета роботи – дослідження особливостей формування газонів в умовах Закарпаття, вивчення ґрунтово-кліматичних особливостей даного регіону та розробка заходів, направлених на підвищення стійкості, довговічності та естетичності газонних рослинних угруповань. Відповідно до означеної мети поставлено наступні **завдання**:

- дослідити флористичний склад рослинності газонів даного регіону;
- вивчити та встановити оптимальні едафічні чинники (кислотності, вмісту гумусу та інших фізико-хімічних властивостей

- грунтів) для формування газонів;
- обґрунтувати та запропонувати свій варіант створення партерного газону в умовах Закарпаття.
- Об'єктом дослідження є газони Закарпаття. Предметом дослідження – особливості формування газонів на даному регіоні.

Виклад основного матеріалу

Результатом діяльності став запропонований проект створення партерного газону та опис корінної рослинності на газонах Закарпаття. На Закарпатті найбільш поширені автохтонні види широкого географічного та зонально-поясного ареалу (розповсюджені у всій Європі, Європі, Голарктиці). Найчастіше це – *Lolium perenne* L.(Райграс пасовищний), *Festuca rubra* L. s.str.(Костриця червона), *Poa pratensis* L.(Тонконіг лучний), *Dactylis glomerata* L.(Грястиця збірна), *Trifolium repens* L.(Конюшина біла), *Trifolium pratense* L.(Конюшина лучна), *Elytrigia repens* (L.) (пирій повзучий) , *Phleum pratense* L.(Тимофіївка лучна). Окрім вказаних газоноутворювачів на досліджуваних площах широко поширені і *Taraxacum officinale* (Кульбаба лікарська), *Plantago major* L.(Подорожник великий), *Achillea submillefolium* (деревій звичайний), *Arctium tomentosum* Mill.(Лопух повстійстий), *Glechoma hederacea* L.(Розхідник звичайний), *Potentilla anserina* L.(Лапчатка гусяча), що вказує на забур'янення внаслідок недостатнього догляду. Найкраще до умов газонів пристосовані трави з мичкуватим та стрижневим типом кореневої системи та злаки з нещільнокущовим і кореневищним типом куцїння.

За приклад створення була взята уявна ділянка з розміром 0,1 гектара та за едафічними ознаками наближена до Закарпаття. Перший крок полягає в підборі правильної газонної суміші. За звичай для газонів травосуміші доцільніше складати з 2-3 видів злакових трав, добре адаптованих до місцевих умов.[1] Виходячи з наших ґрунтово-кліматичних умов, а саме висока кислотність (рН 5) та велика вологість з ймовірністю весняного підтоплення була обрана суміш: мітлиця звичайна 60%, костриця червона(нещільно кущова форма) 40%. Після підбору суміші потрібно вибрати ділянку та провести підготовку ділянки. Спочатку треба простимулювати ріст бур'янів з метою подальшого їх вивчення та знищення, перекопати та вибрати з ґрунту сміття (великі камні, відходи будівництва, корені бур'янів і тд.). Знищення буде проводитись гербіцидом раундап. Далі, треба покращити щільність ґрунту. На Закарпатті переважають щільні важкі ґрунти

тому їх слід поліпшити шляхом внесення грубозернистого піску (2 м.куб. на 100 м.кв.) і перегною (0,7-1 м.куб. на 100 м.кв.). Застосовувані матеріали рівномірно розподіляють по поверхні і ретельно перемішують з верхнім 10-сантиметровим шаром ґрунту. Наступним фактором ґрунту який треба поліпшити це кислотність та поживні речовини в ґрунті. В даному регіоні переважають кислі ґрунти тому потрібно внести в ґрунт вапно з розрахунком 400 г./м.кв., а достатня кількість мінеральних речовин потрібних газоним рослинам буде поповнено внесенням комплексного добрива нітроамофоски. При цьому необхідно внести 60 г / м.кв. добрив: 2 / 3 дози (40 г / м.кв.) перед перекопуванням або розпушуванням роторним культиватором і 1 / 3 (20 г / м.кв.) перед заробленням насіння.

Наступний крок це перед посівна обробітка ґрунту. Вона плягає в оранці та вирівнюванні ділянки. Оптимальний (меліоративний) ухил для будь-яких культур, в тому числі і для трав не перевищує 0,006 (6 мм на 1 м.п.). При такому ухилі запобігається застій надлишку вологи, і в той же час немає інтенсивного стоку.

Після всіх маніпуляцій з підготовкою ґрунту можна переходити до посіву. Для Закарпаття найоптимальніший буде висів на весні, а саме в квітні.[5] Також важливим аспектом є норма висіву тобто, кількість насіння на метр квадратний. Для посіву в середньому необхідно 30-50 г / м.кв., але в зв'язку з тим що на в нашому регіон переважають глини та суглинки і ми створюємо партерний який буде висіватись весною то норма висіву має бути збільшена і складає 80 грам на м. кв.. Висівання для підвищення якості газону краще проводити в ручну. Після засіву ділянки треба промульчувати посів висотою не більше 0,5 см та полити.

Через 5-14 днів після посіву (в залежності від виду трави), при сприятливих умовах, починають з'являтися перші сходи злакових трав. Молодий газон, поки не зміцніє коренева система його рослин, вимагає ретельного догляду. Бажано систематично поливати газон, використовуючи дощувальні установки або розбризкують насадки будь-яких типів. У холодну пору року (ранньою весною чи пізньою осінню) для поливу беруть підігріту воду, а в жаркі дні - безпосередньо з колодязя або водопроводу. При досягненні травостоем, висоти 5-6 см проводять перше скошування, яке сприяє куцінню газонних злакових трав. Повторні стрижки необхідно проводити, як тільки трава відростає на 2-3 см, тобто кожний тиждень-півтора. На лисинах проводять додатковий підсів газонних трав.

Весною наступного року треба намагатися якомога менше ходити по газону. Як тільки трохи підсохне ґрунт, можна розпочинати роботи на газоні. Перш за все треба прогребсти його, вичісуючи стару, відмерлу траву та сміття, що накопичилося за зиму. В цей же час треба підгодувати газон мінеральними добривами але це потрібно лише в тому випадку, якщо в ґрунті спостерігається гострий дефіцит якого-небудь з цих елементів.[3] Як тільки трава на газоні починає активно рости, потрібно приступати до її стрижки. Оптимальна висота трави для партерного газону повинна бути 2-2,5 см. Стрижуть газони тільки в суху погоду, у другій половині дня, тобто в той час, коли трава на них суха і не занадто пружна. Найкраще починати полив газонів, коли трава на газоні почала тьмяніти, придбала сіруватий відтінок і втратила пружність. Для стрижки най оптимальніше для наших умов буде використання електричної газонокосарки.[6] Поливати невеликий газон за відсутності водопроводу можна поливати з лійки, але на даній ділянці іза її розміру буде використовуватись дощова установка. У холодну ж погоду, при денній температурі повітря нижче 10 °С полив малоефективний, а іноді і шкідливий. Головне правило при поливі - газон краще поливати рідше, але рясно, ніж часто, але потроху.

Також потрібно підживлювати газон. Орієнтовно, з травня по серпень звичайний газон досить підживлювати раз на 2-3 тижні, тобто через. Наприкінці літа і восени підживлення роблять не частіше 1 разу на місяць, але на глинистих і суглиннистих ґрунтах підживлювати слід рідше.[2] Орієнтовна норма внесення комплексних добрив - 25-30 г/м². Якщо, незважаючи на підживлення, трава залишається блідою і погано росте - 1-2 рази замість комплексних добрив підживити газон азотними - сечовиною (карбамідом), сульфатом амонію та ін. Норма внесення азотних добрив нижче, ніж комплексних, - близько 15-20 г/м². Існують два способи підгодовлі газону: рідкий і сухий. Даний газон буде підживлюватись раз на місяць 30 кілограмами нітроамофоски, яка буде внесена рідким способом через дощову установку.

Дуже важливо своєчасно провітрювати газон. Це допомагає газону отримувати корисні речовини, воду і кисень. У ґрунті проробляють отвори або надрізи, з метою проникнення в нього повітря та води. Якщо газон знаходиться у хорошому стані, то його можна провітрювати не більше одного разу на рік. Найкращий час для провітрювання газону - це вересень. У залежності від часу і глибини вироблених отворів розрізняють проколювання і наколювання ґрунту. Проколювання проводять ранньою осінню на глибину не менше 8 см, тобто на

глибину ущільненого шару ґрунту. для цього підходять звичайні садові вила, вила з порожніми зубами або аератори механічної дії, а наколювання проводиться на максимальну глибину 1-4 см.[4] Якщо на газоні виникли невеликі нерівності - тріщини, западини і т.п., проводять мульчування газону. Проводять його, як правило, навесні (іноді - восени), раз на рік, по траві, яка не відросла або нещодавно скошена. Якщо після сходу снігу ґрунт на газоні став занадто пухким, здійнявся, проведіть прикочування газону. Роблять це в період, коли ґрунт трохи підсохне і перестане липнути до ніг і інструментів, але не пересохне. Трава під час прикочування повинна бути суха. Аерація даного газону буде проводитись по потребі звичайними вилами. Якщо на газоні виникли невеликі нерівності – тріщини, западини і т.п., проводять мульчування газону. Проводять його, як правило, навесні, раз на рік, по траві, яка не відросла або нещодавно скошена. Для мульчування готують суміш з дернової землі, торфу, перегною і піску (як при закладці газону) і цією сумішшю рівномірно посипають газон з розрахунку 1,5-2 кг суміші на 1 м² газону. Розрівнюють суміш по поверхні газону віяловими граблями або зворотньою стороною звичайних грабелів, або жорсткою мітлою, намагаючись заповнити і вирівняти всі западини, але в той же час не дуже сильно засипати траву. Мульчування буде проводитись по потребі.

Мульчування сприяє поліпшенню родючості ґрунту та його механічного складу, стимулює розвиток більш потужної кореневої системи у газонних трав, а відповідно, і більш густого травостою. Саме тому деякі фахівці рекомендують проводити мульчування газону щорічно. Мульчування буде проводитись по потребі піском в місцях западин і тріщин.[7]

Висновки

1. Найпоширенішими газоноутворювачами є – *Lolium perenne* L., *Festuca rubra* L. s.str., *Poa pratensis* L., *Dactylis glomerata* L., *Trifolium repens* L., *Trifolium pratense* L., *Aegopodium podagraria* L., *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Phleum pratense* L..
2. Для газонів най оптимальнішими для газонів є такі ґрунтові умови: кимлотність рН 6,0-7,0, щільність 0,8-1,2 г / см.куб, вмістом гумусу 2, 0 - 2.5%.
3. Для створення партерного газону на нашій теоретичній ділянці площею 0,1 га в нам знадобиться: 80 кг. газоні суміші 0,5 л. раундапу, 20 кубм. грубоземного піску, 10 кубометрів перег-

ною, 400 кг. вапна, 40 кг. нітроамофоски, каток вагою 70 кг.. Для догляду за газоном будуть використовуватись: дощова установка поливу, електрона газонокосарка для косіння газону, 30 кг. нітроамофоски для підживлювання раз на місяць під час вегетації, вили для аерації та 100 кг піску для мульчування в разі утворення тріщин та западин.

Список використаних джерел

1. Динас, В. Капризный аристократ – английский газон // Цветы § газоны. – 2013. – № 2. – С. 34-41.
2. Изумрудные ковры. Рекомендации по уходу за газоном в летне-осенний период // Ландшафт. Дизайн. – 2013. – № 2. – С. 152-153.
3. Как правильно ухаживать за газоном (инструкция для садоводов) // Ландшафтный дизайн. – 2003. – № 5. – С. 88-89.
4. Коломиец, Н. В. Аэрация газона / Н. В. Коломиец // Цветы и газоны. – 2012. – № 1. – С. 44-47.
5. Мыцык, Л. П. Планировать сроки закладки газонов // Цветоводство. – 1980. - № 2. – С. 25.
6. Петрунек, В. В. Механизация для газонов / В. В. Петрунек, В. И. Гридасова // Цветоводство. -1984. - № 5. – С. 25.
7. Хессайон Д. Г. Все о газоне. - Издательский дом «Кладезь», 1997. - 128 с.

ПОСТІЙНА ЛІСОНАСІННЄВА БАЗА ЗАКАРПАТСЬКОГО ОУЛМГ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НЕДОЛІКИ

студ. IV курсу Убрєжі Г., науковий керівник доц. Гербут Ф.Ф.

Проведено загальний аналіз об'єктів постійної лісонасіннєвої бази Закарпатського ОУЛМГ з визначенням сучасного стану та основних недоліків об'єктів ПЛНБ.

Ключові слова: ПЛНБ, ЛНБ, ЛНП, генетичний резерват, лісонасіннєве районування, лісова селекція, лісове насінництво, плюсові дерева, плюсове насадження, лісонасіннєва справа.

Лісова селекція, інтродукція, генетика є ведучим напрямком розвитку лісового насінництва, що має на меті підвищити продуктивність, стійкість, та якість майбутнього лісу. Неодноразове використання наукових досягнень свідчить про те, що застосування методів селекції є ефективним у створенні лісових культур, плантацій, тощо.

Головною проблемою сьогодення є збереження генетичної різноманітності лісів – це наслідки скорочення природних ресурсів. Принципи розвитку лісового господарства виходять з постанови міжнародних конференцій по захисту лісу та збереження біологічної різноманітності. (Ріо – де – Жанейро 1992, Гельсінкі 1993, Монреаль 1993, Страсбург 1990).

Для отримання насіння належної якості з ХХ ст. розпочалося формування лісонасінної бази. Результатом якої було створення плюсових насаджень, відбір плюсових дерев, формування лісонасінних ділянок, плантацій та генетичних резерватів.

У межах насінної бази лісових підприємств формується постійна лісонасінна база (ПЛНБ) основних лісоутворювальних порід на генетико-селекційній основі. Таку базу організують з урахуванням забезпечення потреб одного або кількох лісонасінних районів у генетично цінному насінні основних лісоутворювальних порід та порід-інтродуцентів, а також для створення в потрібному обсязі резервного фонду насіння.

До складу постійної лісонасінної бази входять: 1) плюсові насадження (насінні заказники та генетичні резервати); 2) лісонасінні плантації (ЛНП), створені з клонів або родин плюсових та елітних дерев; 3) постійні лісонасінні ділянки (ПЛНД), спеціально сформовані у

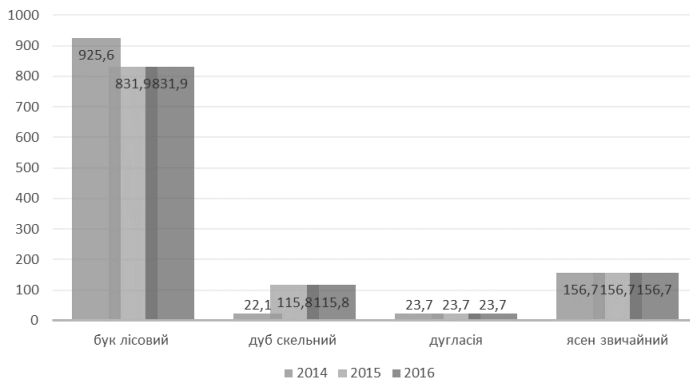
високопродуктивних для даних лісорослинних умов природних насаджень, а також у лісових культурах, створених із насіння відомого походження; 4) плюсові дерева, що використовуються для заготівлі цінного насіння та отримання матеріалу для прищеплювання. Створюючи ПЛНБ, використовують також інші селекційні об'єкти, зокрема елітні дерева, маточні плантації, архіви клонів, дослідні культури плюсових дерев, географічні та популяційно-екологічні культури.

В Карпатському регіоні створення ПЛНБ не було виключенням.

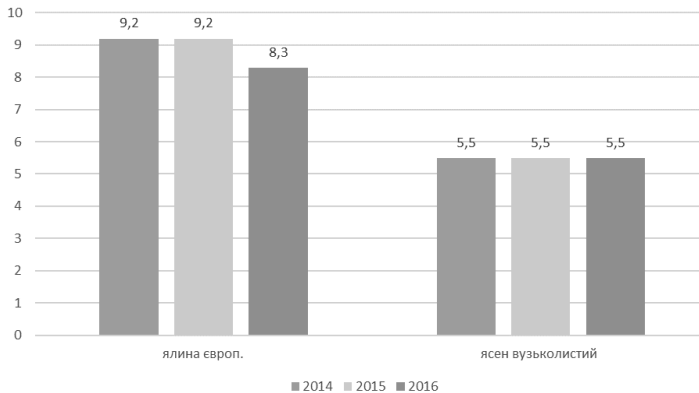
Закарпатське Обласне управління лісового та мисливського господарства налічує такі об'єкти ПЛНБ:

Генетичні резервати, плюсові насадження, плюсові дерева та ін.

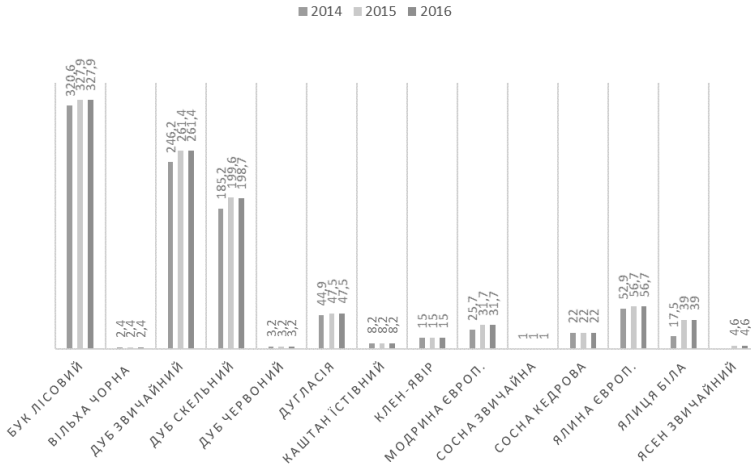
Площа генетичних резерватів 2014-16 роки (га).

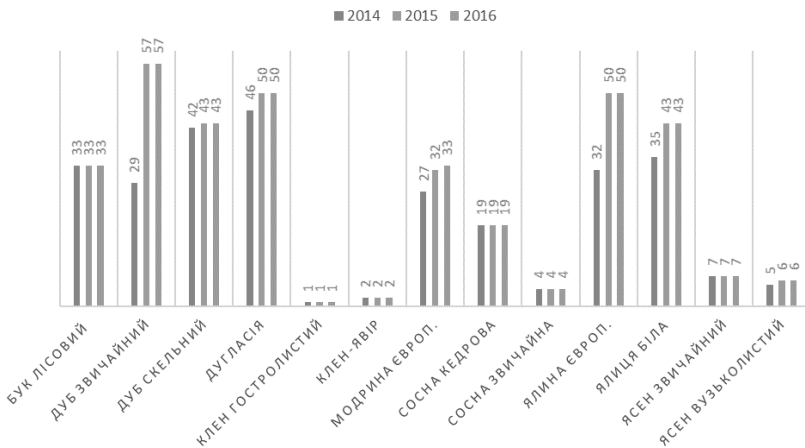
Плюсові насадження 2014-16 р. (га)

Площі зайняті ПЛНД 2014-16 р. (га)

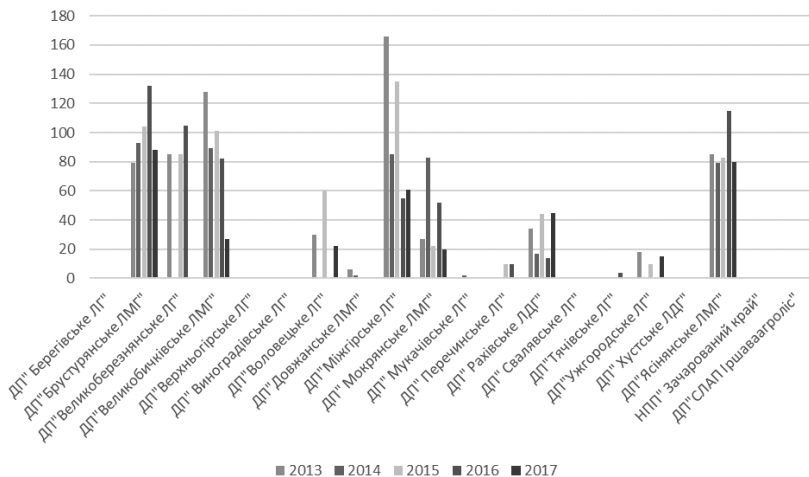

Плюсові дерева 2014-16р. (шт.)

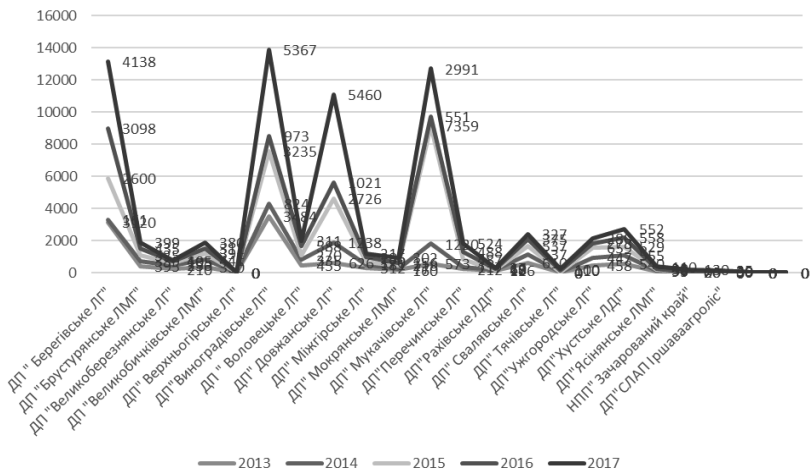
Заготівля насіння з деревних порід проводиться, державними підприємствами лісового господарства, але має певні недоліки. За період з 2013-2017 роки було зібрано насіння в кг:

Кількість заготовленого насіння в кілограмах хвойних порід по Закарпатському ОУЛІМГ за 2013-2017 р.

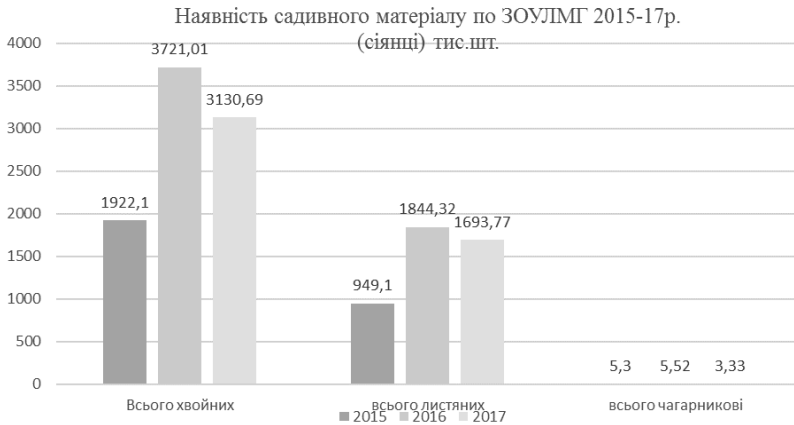
Всього хвойних – 2692 кг;

Кількість заготовленого насіння листяних порід в кілограмах по Закарпатському ОУЛІМГ 2013-2017 р.

Всього листяних – 69506 кг.

Збір насіння проводиться спеціальними бригадами, в певний період, організованими на підприємствах. Для збору залучається як механізована так і ручна праця. Термін придатний для збору насіння, залежить від біологічного виду.

В Карпатах виділяють такі лісонасінні райони – ялини, ялиці, бука, дуба скельного, дуба звичайного. Лісонасіннєве районування – раціонально використовує географічні мінливості видів для вирощування високопродуктивних і стійких лісових насаджень.

Генетичну цінність плюсових дерев визначають за їх здатністю зберігати селекційні ознаки при насінному та вегетативному розмноженні. Для цього створюють генетичні резервати. До генетичних резерватів можуть входити найцінніші лісові культури порід – екзотів. На генетичний резерват складають такі документи:

- Паспорт з повною характеристикою насадження на території резервату;
- План-схему території резервату;
- Схематичну карту господарства із вказанням місця розташування.

Для усіх об'єктів ПЛНБ ведеться інвентаризація, паспортизація та облік, складаються нормативні документи згідно державних стандартів.

Висновки

Питання селекційного насінництва та заготівлі лісового насіння в лісовому господарстві є надзвичайно важливим, оскільки від нього залежить стан майбутнього насадження, набір спадкових ознак та особливостей деревних порід, їх стійкість до чинників навколишнього середовища, клімату, едафічних факторів, впливу вірусів, бактерій, шкідників та ін.

Присутні також недоліки функціонування об'єктів постійної лісонасінневої бази, вони полягають у тому що ПЛНБ не виконує раціональне виробництво насіння, відсутній поділ на категорії зібраного насіння з ПЛНБ та інших не зареєстрованих місць заготівлі насінневої сировини. Кількість лісонасінних об'єктів не є достатньою для забезпечення потреб та постійного користування лісгоспами. Тому рекомендується збільшити об'єкти та площі ПЛНБ для подальшого забезпечення сировиною підприємств, відтворення лісових культур з кращими, перевіреними, якісними, стійкими якостями.

Також необхідно проводити постійний контроль та інвентаризацію об'єктів ПЛНБ, відповідно до державних стандартів оформити документацію об'єктів. Вести посилений контроль за збором насіння, щоб запобігти появі низькопродуктивних насаджень та не стійких до навколишніх чинників культур. Активно використовувати насіння з об'єктів ПЛНБ – що дасть змогу розвивати лісонасінневу справу, зберігати цінний генофонд лісостворюючих та супутніх порід та зменшить витрати на закупівлю сировини у інших підприємств.

Список використаних джерел

1. П. С Каплуновский. Лесосеменное районирование карпатских областей УССР – 1983 г. Мукачево – 8 с.
2. Г.И. Редько, А.Р. Родин, И.В. Трещевский. Лесные культуры – Агропромиздат, 1985 – 400 с.
3. Р. М. Яцик, Ю.І. Гайда, В.М. Случик. Основи генетики й селекції лісових рослин – Тернопіль, 2012 – 288 с.
4. О.С. Мажула Плантаційне насінництво: сучасний стан і перспективи – Харків УкрНДІЛГА, 2009.- вип. 115.
5. Дебринюк Ю.М. Лісові культури. Методи і способи їх створення у типах лісу західного регіону України: Навч. Посібник. – К.: ІСДОУ, 1994. – 168 с.

Наукове видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Випуск 3

Комп'ютерна верстка Кокіної Ренати

Статті подані в авторській редакції

Підписано до друку 22.06.2018. Формат 60x84/16. Умов.друк.арк. 9,1.
Гарнітура Cambria. Папір офсетний. Зам. №____. Наклад ___ прим.

Оригінал-макет виготовлено та віддруковано:
ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5040 від 21.01.2016 р.